

Voorzitter: Vondeling

Tegenwoordig zijn 117 leden, te weten:

en de heren De Gaay Fortman, Minister van Binnenlandse Zaken, Duisenberg, Minister van Financiën, Van Doorn, Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Zeevalking, Staatssecretaris van Justitie, Van Dam, Staatssecretaris van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Mertens, Staatssecretaris van Sociale Zaken, Meijer, Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Hendriks, Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en Simons, Regeringscommissaris voor de Grondwetsherziening.

Aantjes, Aarts, Abma, Albers, Van Amelsvoort, Andela-Baur, Bakker, Barendregt, Ter Beek, De Beer, Beinema, De Bekker, Beuker, Beumer, De Boois, Bremen, Van den Broek, Coppes, G.M.P. Cornelissen, P.A.M. Cornelissen, Van Dam, Dankert, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Drees, Drenth, Van Elsen, Epema-Brugman, Evenhuis, Franssen, De Gaaij Fortman, Gardenijs-Berendsen, Giebels, De Graaf, Haas-Berger, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Heem-Wagemakers, Hermes, Hermsen, Van Houwelingen, Hutschemaekers, Huijsen, Imkamp, Jansen, Joekes, Jongeling, Kappeyne van de Coppello, Keja, Knot, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Koning, De Koning (B.P.), Koningh, Konings, De Koster, Kosto, Krouwel-Vlam, Van Kuijen, De Kwaadsteniet, Lamberts, Lange-dijk-de Jong, Van Leeuwen, Van der Lek, Van Leijenhorst, Lückers-Bergmans, Van der Mei, Van Mierlo, Mommersteeg, Nagel, Nooteboom, Notenboom, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Peijnenburg, Ploeg, Poppe, Porthoine, Rietkerk, Roels, Roethof, Roolvink, Van Rossum, Van der Sanden, Schakel, Scherpenhuizen, Van het Schip, Smit-Kroes, Van der Spek, Staneke, Stoffelen, Terlouw, Tilanus, Tolman, Tuijn-

man, Veder-Smit, Van Veenendaal-van Meggelen, Vellenga, Van de Ven, Verbrugh, Verwoert, Vondeling, Voogd, Voortman, De Vries, Waalkens, Weijers, Wiegel, Wierenga, Van Winkel, Wisselink, Worrell en Van Zeil.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Tolman, Dees, Van Thijn, Voortman en Beekmans, wegens bezigheden elders;

Laban en Albers, ook morgen, wegens verblijf buitenslands;

Van der Hek, wegens ziekte;

Salomons, ook morgen, wegens bezigheden elders.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De Voorzitter: Ingekomen is een brief van de Minister van Economische Zaken, ten geleide van het voortgangsrapport nr. 5 inzake de voorbereidingen ten behoeve van de opstelling van het Integraal Structuurplan Noorden des Lands (12 010, nr. 37).

Dit stuk, dat al is gedrukt en rondgedeeld, wordt voor kennisgeving aangenomen.

De Voorzitter: De overige ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met deze voorstellen heeft verenigd.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het ontwerp van rijkswet **Verklaring dat er grond be-**

staat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet van de bepalingen inzake de toelating, uitzetting en uitlevering, het Nederlanderschap en het ingezetenschap (14 200, R 1048).

De Voorzitter: Naar mij blijkt, bestaat er behoefte aan heropening van de beraadslaging. Ik stel voor daartoe de gelegenheid te bieden.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Van der Lek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb een amendement ingediend, voorkomend op stuk nr. 12, om in dit artikel van de Grondwet ook de bewegingsvrijheid voor Nederlanders te regelen. Ik ben van mening dat dit een onderwerp is dat beslist thuishoort in de Grondwet en dat regeling behoeft. Het zou prettig geweest zijn als wij daarover nu een beslissing hadden kunnen nemen, maar mij is gebleken dat het gevoelen van de Kamer is dat over de formulering, met name de wijze van inperken en de daarbij gebruikte limitatieve opsomming, toch nog te veel twijfels bestaan. Naar aan-

Van der Lek

leiding daarvan is aan de Staatssecretaris gevraagd, of hij het onderwerp van de bewegingsvrijheid in studie wil nemen op niet al te lange termijn, uitgaande van de gedachte dat dit inderdaad geregeld behoort te worden. De Staatssecretaris heeft dit toegezegd. Daarom lijkt het mij beter de resultaten van de studie af te wachten en dit amendement nu niet in stemming te brengen.

De Voorzitter: Aangezien het amendement-Van der Lek c.s. (stuk nr. 12) is ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Naar mij blijkt worden de op het ontwerp van rijkswet ingediende amendementen voldoende ondersteund.

Artikel I wordt zonder stemming aangenomen.

Het gewijzigde amendement-Waltmans c.s. (stuk nr. 15) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de PSP en de CPN vóór dit amendement hebben gestemd.

Het amendement-Van der Lek c.s. (stuk nr. 13) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PSP en de PPR vóór dit amendement hebben gestemd.

Artikel II wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen III, IV en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

De Voorzitter: De aanwezige leden van de fractie van de BP wordt aanteekening verleend dat zij geacht wenselijk worden tegen dit wetsontwerp te hebben gestemd.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Wet van 16 juli 1958, Stb. 352 tot nadere regeling van de wettelijke tijd (14 266)**.

Hierbij is tevens aan de orde de motie Evenhuis c.s. over het snel verkrijgen van een gelijke tijd met West-Duitsland (14 266, nr. 6)

De Voorzitter: De heer Evenhuis heeft behoefte aan heropening van de beraadslaging. Ik stel voor hem daartoe de gelegenheid te bieden.

Daartoe wordt besloten.

De heer Evenhuis (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Uit het antwoord van de Minister is gebleken dat het feitelijk onmogelijk is het in de motie gevraagde uit te voeren, omdat overleg met Duitsland niet meer kan resulteren in het alsnog invoeren van de zomertijd in Duitsland in 1977. Al zou Duitsland dit willen, het is technisch niet meer uitvoerbaar. Daarom trekken wij onze motie, voorkomend op stuk nummer 6, in.

De Voorzitter: Aangezien de motie-Evenhuis c.s. (14 266, nr. 6) is ingetrokken maakt zij geen onderdeel van beraadslaging meer uit.

De beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen over het wetsontwerp.

De heer Evenhuis (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Verleden week hebben wij bezwaren naar voren gebracht tegen de invoering van de zomertijd in 1977, welke verband hielden met het feit dat het overleg in Europees verband niet is afgerond en met het feit dat de zomertijd niet in geheel Europa op hetzelfde tijdstip wordt ingevoerd. Dit vergroot de bezwaren in een aantal sectoren in het Nederlands maatschappelijke leven. Om die reden zullen een aantal leden van onze fractie tegen en een kleiner aantal voor het wetsontwerp stemmen.

De heer Jongeling (GPV): Mijnheer de Voorzitter: Mijn fractie is niet blind voor de nadelen die ongetwijfeld op het ogenblik kleven aan de invoering van de zomertijd. De bezwaren voor de boerenstand zijn verminderd maar niet geheel weggenomen. Een groot nadeel is dat onze grootste buurman en grootste handelspartner dit jaar nog niet meedoet. Daar staan voordelen tegenover die door de Minister op gloedvolle wijze uiteen zijn gezet, namelijk bevordering van de recreatie en waarschijnlijk – het is ook zeer belangrijk – enige besparing van energie. Daar komt nog bij dat de zomertijd, hoe men er ook over denkt, kennelijk niet is tegen te houden. Hij marcheert van jaar tot jaar verder op. Dit jaar is

de Benelux aan de beurt. Mijn fractie is van mening, de voor- en nadelen afwegende, dat Nederland dit jaar ook de zomertijd in moet voeren. Dan worden tevens de kansen vergroot dat Duitsland volgend jaar de zomertijd invoert. Wij zullen dus vóór dit wetsontwerp stemmen.

De heer Koekoek (BP): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben van de Minister geen voordelen van zomertijd gehoord. Wij zien ook moeilijkheden, vooral bij de lange grens met Duitsland. Daarom handhaven wij ons standpunt en zullen wij onze stem niet aan dit wetsontwerp geven.

De artikelen I en II en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP en de BP, alsmede de leden Wiegel, Porthoine, Smit-Kroes, Tuinman, Veder-Smit, Kappeyne van de Coppello, Keja, Scherpenhuizen en Van de Ven tegen dit wetsontwerp hebben gestemd.

De vergadering wordt van 13.19 uur tot 13.29 uur geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het ontwerp **Wet toezicht kredietwezen (11 068)**.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Minister Duisenberg: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Kamer voor de lovende woorden die alle fracties namens welke het woord is gevoerd hebben uitgesproken voor de in het wetsontwerp voorgestelde grotere bescherming van crediteuren en de systematische opzet van het wetsontwerp. Deze lovende woorden hebben zich uitgestrekt tot de veranderingen – niet alle – die in het wetsontwerp zijn aangebracht en ook tot de oorspronkelijke versie. Ik denk dat dit laatste ook tot genoegen was van mijn voorvoorganger.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil eerst ingaan op de verschillende kleinere vragen en ik wil eindigen – het lekkerst voor het laatst bewarend – met de opmerkingen over het structuurbeleid.

Er is al opgemerkt dat de gang van dit wetsontwerp wel een heel lange is

geweest en dat er dan ook een gedegen voorbereiding aan ten grondslag ligt. Wij blijven tot het laatste moment veranderen. Ik heb zojuist nog bij u doen deponeren een nota van wijzigingen op een tweetal punten van ondergeschikt belang. Ik neem aan dat de Kamer daarvan snel kennis zal kunnen nemen.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Amelsvoort heeft vragen gesteld met betrekking tot wat ik zou willen noemen de systematiek van het toezicht. Zoals in de memorie van antwoord uit een is gezet is het trekken van de grens bij twee jaar voor het al dan niet monetair relevant zijn van opvraagbare tegoeden en daarmee van het monetaire toezicht een kwestie van praktische afbakening. Hoewel niet kan worden ontkend dat ook aan een deel van de langer toevertrouwde gelden mogelijk in de toekomst monetaire relevantie zal kunnen worden toegekend, is in aansluiting op de monetaire analyse van De Nederlandsche Bank gekozen voor de in de huidige verhoudingen passende grens van twee jaar. De door de heer Van Amelsvoort bedoelde EEG-richtlijn kent deze beperking niet, maar dat komt omdat daarin niet het monetaire doch uitsluitend het bedrijfseconomisch toezicht wordt geregeld. In het wetsontwerp dat wij vandaag behandelen speelt de grens van twee jaar voor het bedrijfseconomisch toezicht geheel conform de EEG-richtlijn geen rol. In verband met de aanvraag van de EEG-richtlijn zal de on-

derhavige (ontwerp-)wet niet behoeven te worden aangepast.

De heer Van Amelsvoort heeft ook de Engelse buildingssocieties genoemd, die volgens dit wetsontwerp onder zowel monetair als bedrijfseconomisch toezicht zouden vallen omdat zij blijken te voldoen, zoals ook in de memorie van antwoord staat op pagina 26, aan de definitie van 'kredietinstelling'.

Wat de 'schieer-banken' of de 'ten-naaste-bij-banken' betreft – ik wil niet treden in de bemiddelende rol die u, mijnheer de Voorzitter, is toegeschreven inzake de naamgeving – wijs ik erop dat deze niet-financiële ondernemingen, die in belangrijke mate hun bedrijf maken van het aantrekken van korte gelden, met betrekking tot de toetsingscriteria voor solvabiliteit en liquiditeit niet vergeleken kunnen worden met kredietinstellingen. Bedrijfseconomisch toezicht op die ondernemingen is daarom niet mogelijk. Dat is overigens niet bezwaarlijk, omdat de deposanten bij deze 'banken' doorgaans grote ondernemingen en instellingen zijn. Bedrijfseconomisch toezicht is ook uit dit oogpunt niet noodzakelijk. In antwoord op een vraag van de heer Van Amelsvoort merk ik op, dat het 'in belangrijke mate hun bedrijf maken van' in absolute zin moet worden opgevat. Wij denken hierbij aan een grensbedrag van f 10 miljoen.

De derde groep die de heer Van Amelsvoort heeft genoemd, de kapitaalmarktinstellingen, staan onder bedrijfseconomisch toezicht, omdat kleine crediteuren hun geld op langere termijn ook aan deze instellingen kunnen toevertrouwen. De termijn doet bij deze instellingen immers niet ter zake. Mocht een dergelijke instelling via een dochteronderneming ook gelden voor korte termijn aantrekken, dan valt deze dochteronderneming uiteraard onder het monetair toezicht van de Bank.

Op de vraag, of de door de geachte afgevaardigde bedoelde financiële instellingen die in een bepaalde sector van het kapitaalverkeer bemiddelen, onder het verbod van artikel 42 vallen dan wel hiervoor ontheffing of vrijstelling kunnen verkrijgen, zou ik thans niet willen ingaan. Het overleg met de desbetreffende instellingen is nog gaande. Het zal de heer Van Amelsvoort duidelijk zijn, dat ook hier de doelstelling van artikel 42, bescherming van de spaarders, in het oog moet worden gehouden.

Met betrekking tot zijn term 'schieer-banken' merk ik op, dat hierop het verbod van artikel 42 van toepassing is voor zover het betreft het aantrekken

van gelden beneden f 100.000. Bij het aantrekken van gelden – dit zal dus uitsluitend boven het laatstgenoemde bedrag kunnen plaatsvinden – is monetair toezicht op deze instellingen krachtens artikel 29 mogelijk. Ik heb al gezegd, dat bedrijfseconomisch toezicht niet noodzakelijk is wegens het ontbreken van het kleine-crediteurenbelang.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Joekes heeft gevraagd, of ik hem kan geruststellen met betrekking tot de vraag, of de ontwikkeling van kleine instellingen tot grote mogelijk blijft. Ik meen, dat ik hem deze geruststelling kan geven. Weliswaar zullen nieuwe instellingen ter wille van de bescherming van crediteuren moeten beschikken over een vermogen van – het naar internationale maatstaven gerekend niet hoge bedrag – f 500.000, een tweehoofdige leiding en een goedkeurende accountantsverklaring. Ook een aanvankelijk beperkt bedrijfsvolume zal echter de mogelijkheid bieden uit te groeien naar een grotere omvang.

De heren Joekes en Van Amelsvoort hebben in dit verband hun zorg uitgesproken over de effectenkredietinstellingen. De heer Joekes heeft deze instellingen commissieairs in effecten genoemd, maar het gaat hierbij om de verrichting van twee functies. De commissieairs beperken zich tot bemiddeling op de beurs. De effectenkredietinstellingen nemen gelden van het publiek aan, verlenen kredieten en zijn tevens commissieair. Voor de effectenkredietinstellingen die bij de invoering van de wet niet aan de minimumvoorwaarden voldoen, staat de keus open gedurende de bewust ruim gekozen overgangstermijn van drie jaar, hetzij de structuur op eigen kracht aan te passen of hierbij een beroep te doen op de binnen de kring van de Vereniging voor de effectenhandel te openen faciliteiten, hetzij zich te beperken tot de vervulling van de pure commissieairsfunctie, waaraan ingevolge de Wet toezicht kredietwezen geen eisen worden gesteld.

Ik ben het met de heer Van Dis eens, dat het nieuwe vergunningenstelsel moet worden gekenmerkt door objectieve criteria waartoe de EEG, overigens mede op onze aandrang, zal verplichten. Aan de effectenkredietinstellingen wordt voldoende gelegenheid gegeven om binnen de overgangstermijn hetzij aan de objectieve criteria te beantwoorden, hetzij door beperking tot de commissieairsfunctie deze criteria irrelevant te maken. Ongetwijfeld zullen zowel de Bank als de Vereniging voor de Effectenhandel de betrokken instellingen hierbij zoveel mogelijk begeleiden.

Duisenberg

De heer Van Dis heeft gevraagd om verduidelijking van hetgeen in de nadere memorie van antwoord wordt gesteld over de positie van kerkelijke diensten, zoals het Kerkelijk Grootboek. Ik stel nogmaals, dat wanneer dergelijke diensten worden uitgeoefend door juridisch niet-zelfstandige onderdelen van een kerkgenootschap, niet van een kredietinstelling zal kunnen worden gesproken. Ook zullen die diensten dan niet onder het verbod van artikel 42 vallen, aangezien zij niet geacht kunnen worden bedrijfsmatig gelden van het publiek aan te trekken. Op die algemene regel zal moeilijk een uitzondering kunnen worden gemaakt, indien die activiteiten worden ondergebracht in een rechtsvorm waarin ook kredietinstellingen hun bedrijf uitoefenen.

De heer **Van Dis** (SGP): Mag ik ter verduidelijking een voorbeeld geven? Meestal worden de activiteiten van deze kerkelijke grootboeken in de vorm van een stichting opgezet met de nodige waarborgen voor de toevertrouwde gelden. Ik kan mij voorstellen, dat in zo'n geval een niet op winst gerichte stichting niet onder dat toezicht behoeft te vallen. Is dit juist?

Minister **Duisenberg**: Ik zal mijn juristen hierover raadplegen en deze vraag in tweede termijn beantwoorden.

De heer Dolman heeft gevraagd naar de stand van zaken bij het tripartite overleg tussen de Vereniging van Hypotheekbanken, de Nederlandsche Bank en het ministerie. Op het ogenblik wordt er overleg gevoerd over de inhoud van een ontwerp van een algemene maatregel van bestuur. In die algemene maatregel van bestuur wordt het onder bedrijfseconomisch toezicht stellen nader geregeld. Daarbij is tevens de vraag aan de orde onder welke voorwaarden de Vereniging van Hypotheekbanken een rol kan spelen als representatieve organisatie.

De heren Van Amelsvoort en Joekes zijn teruggekomen op de uitzonderingspositie, die de Rijkspostspaarbank inneemt in het ontwerp met betrekking tot het bedrijfseconomisch toezicht van de Bank. Zoals ik ook al in de nadere memorie van antwoord heb gesteld, moet een bedrijfseconomisch toezicht van de Bank op de Rijkspostspaarbank als een dubblure worden aangemerkt. Aangezien de Rijkspostspaarbank staats garantie geniet, is bij deze instelling de bescherming van de crediteuren volledig gewaarborgd. De beleggingen van de Rijkspostspaarbank worden ingevolge de Beleggingwet onder de verantwoordelijk-

heid van de Beleggingsraad verricht, die zich daarbij richt op het rendement en de soliditeit van de beleggingen. Toepassing van de bankrichtlijnen zal derhalve vermoedelijk weinig te betekenen hebben. Een bedrijfseconomisch toezicht van de Bank op de Rijkspostspaarbank zal dus niet leiden tot een betere crediteurenbescherming. Bovendien zou de merkwaardige en formeel onjuiste situatie ontstaan, dat door de Nederlandsche Bank toezicht zou worden uitgeoefend op de beleggingen door de thans wettelijk onafhankelijke Centrale Beleggingsraad, waarin dan weer directieleden van de Nederlandsche Bank zitting hebben. Voor het onder bedrijfseconomisch toezicht stellen van de Rijkspostspaarbank, waarvoor de heer Van Amelsvoort heeft gepleit, lijkt mij derhalve weinig aanleiding.

Dat het mij ernst is om ook ten aanzien van de PTT-gelddiensten zoveel mogelijk concurrentievervalsing te vermijden, moge opgemaakt worden uit mijn toezegging om de Rijkspostspaarbank onder hetzelfde fiscale regime te brengen als spaarbanken. Een daartoe strekkende wijziging van de Wet op de vennootschapsbelasting is thans in voorbereiding.

Wanneer wij spreken over deze instellingen, denken velen dan al gauw weer aan een Postbank. Het ontwerp voor een Postbankwet – dat is alles wat ik er vandaag over zou willen zeggen – ligt reeds enige tijd bij de Raad van State ter advisering. Ik vermeld dit ook in antwoord op een vraag van de heer Jansen. Hij acht het een zeer onbevredigende gang van zaken, dat de Minister met betrekking tot filialen van buitenlandse banken moet vertrouwen op het toezicht van de hoofdvestiging. Daarbij zijn naar mijn mening twee aspecten in het geding.

In de eerste plaats moet worden bedacht, dat die filialen voor het bedrijfseconomisch toezicht worden beschouwd als een zelfstandige Nederlandse bank, met alle voorwaarden van dien. Voorts wordt de ontwikkeling bij de hoofdvestigingen zoveel mogelijk in de gaten gehouden. Daarnaast geldt dan, dat binnen de EEG in harmonisatie gestreefd wordt naar een homogene bankenmarkt, waarin het bankbedrijf vrij over de grenzen kan worden uitgeoefend. In dit kader wordt gestreefd naar een geharmoniseerd toezicht, waardoor de onderlinge verschillen zullen wegvallen.

De heer Dolman heeft de interessante suggestie gedaan om de voordelen van een formele codificatie te onderzoeken en van eventueel een materiële

coördinatie van alle regelingen in het kader van het toezicht op de financiële instellingen. Ik kan op dit punt niet anders zeggen dan dat de wetten die thans reeds bestaan of nog in voorbereiding zijn zoveel mogelijk op elkaar worden afgestemd en uit dien hoofde een samenhangend geheel vormen. Ik wil wijzen op de wetten ter bescherming van de kleine spaarders, zoals het wetsontwerp waarover wij vandaag spreken, op het wetsontwerp Beleggingsinstellingen, op de Financiële colportagewet en ook op de wetten, waarin de debiteurenbescherming voorop staat, zoals de Wet consumptief krediet en de Wet op het afbetalingsstelsel. Een interdepartementale commissie is bezig de wetgeving op het terrein van het consumptief krediet te coördineren, waarbij tevens de raakvlakken met de overige wetten in beschouwing worden genomen. Ik ben mij er wel van bewust dat wij in verband met de toenemende branchevervaging en andere structurele ontwikkelingen in de financiële sector steeds bedacht moeten zijn op een tijdige aanpassing van het beleid en de wetgeving. Ik zeg de heer Dolman toe dat ik zijn suggestie, zulks met uitbanning van de mogelijkheid tot vertragingen in dit wetgevende programma graag nader eens zal willen bekijken. De heer Dolman heeft mij ook gevraagd, wat nu de situatie is na de mededeling in de jongste Troonrede ten aanzien van de commissaris algemeen belang. Ik heb de vandaag jarige Minister van Justitie vanmorgen behalve gefeliciteerd ook hiernaar gevraagd. Hij heeft mij meegedeeld dat hij hierover een vraagpuntennota heeft vervaardigd, waarover op dit ogenblik interdepartementaal overleg wordt gevoerd, ten einde die zo spoedig mogelijk aan de ministerraad te kunnen voorleggen. Het interdepartementale overleg daarover is dus aan de gang.

Wat betreft de vraag van de heer Dolman naar het wetsontwerp Beleggingsinstellingen – 1976 is voorbij – moet ik antwoorden dat thans met de Nederlandsche Bank en de Vereniging van de Effectenhandel overleg plaatsvindt over nog enkele uitvoeringsaspecten van het wetsontwerp, maar mijn streven is erop gericht het wetsontwerp zeer binnenkort aan de Raad van State om advies te zenden.

De heer **Dolman** (PvdA): Heeft het wetsontwerp de ministerraad gepasseerd?

Minister **Duisenberg**: Neen, nog niet.

De heer Joekes heeft mij gevraagd mijn oordeel te geven omtrent de mo-

Duisenberg

gelijkheid, dat de greep van de overheid op de monetaire elementen van het bestel krachtiger wordt. De strekking van deze vraag ontgaat mij. Ik weet niet, waaraan de heer Joekes in dit verband denkt.

De heer **Joekes** (VVD): Dat het de Minister ontgaat is niet verrassend, want ik heb het niet zo gezegd zoals de Minister thans weergeeft. Ik heb gevraagd of het wellicht in zijn bedoeling lag – dat heb ik althans bedoeld te vragen – om de greep van de overheid op het monetaire bestel verder te vergroten.

Minister **Duisenberg**: Denkt de heer Joekes dan bijvoorbeeld aan de uitbreiding van het thans gehanteerde instrumentarium voor het monetaire beleid?

De heer **Joekes** (VVD): De Minister kan niet met enige vrucht deze bal terugkaatsen, omdat ik nu juist hem vroeg of hij ergens aan dacht. Ik behoef hem naar ik meen niet uit te leggen wat de vergroting van de greep van de overheid op het monetaire bestel is en dan 'monetair' niet in de zin van twee jaar en geen dag later, maar van het geldwezen in het algemeen.

Minister **Duisenberg**: Het is mij toch nog een beetje onduidelijk. Als de heer Joekes in zijn vraag het oog zou hebben op de Postbank zonder die te noemen....

De heer **Joekes** (VVD): Neen, die wil ik best noemen; daar heb ik geen enkele moeite mee. Ik heb echter het oog op de neiging van overheden in het algemeen en deze overwegend linkse overheid in het bijzonder om steeds meer haar greep op het financiële en economische leven uit breiden. Ik vroeg in dat verband of daartoe bepaalde voornemens of neigingen bij de Minister bestonden. Als hij zoveel moeite met het antwoord heeft, is dat misschien een zekere geruststelling.

Minister **Duisenberg**: Ik hoop alleen op een integrale aanvaarding van het voorliggende wetsontwerp. Ik heb verder op dit moment geen voornemens van dien aard.

Het antwoord op de vraag van de heer Jansen over maatregelen die betrekking hebben op individuele valuta-transacties met Nederlandse deviezenbanken, wil ik graag uitstellen tot de komende mondelinge behandeling van het wetsontwerp inzake de financiële betrekkingen met het buitenland. De desbetreffende memorie van antwoord is de vorige week bij de Tweede Kamer ingediend.

De heer Joekes vraagt zich af aan welke soort personen men denkt voor de functie van stille curator. Ik ben het met hem eens dat hierbij in de eerste plaats gedacht moet worden aan personen die, op grond van hun financiële deskundigheid en ervaring, in staat moeten worden geacht, een dergelijke verantwoordelijke functie naar behoren te vervullen. Dat lijkt mij een eerste vereiste.

Met betrekking tot de door de heren Van Amelsvoort en Joekes gestelde vragen over het overleg over de collectieve garantieregeling, merk ik op, dat zowel de Bank als de representatieve organisaties de voorbereiding van hun respectieve standpuntbepaling hebben afgerond. Het overleg tussen de Bank en die organisaties is thans ingeleid. De instellingen waar het hier om gaat, zijn de instellingen waarvoor het crediteurenbelang een rol speelt, te weten: de vier categorieën en kredietinstellingen, de gelddiensten van de overheid en de onder toezicht komende kapitaalmarktinstellingen. Dat de 'nearbanks' (artikel 29) niet aan de garantieregeling deelnemen, is gelegen in het feit – dat heb ik al eerder gezegd – dat zij door de verbodsbepaling van artikel 42 geen gelden beneden de f 100.000 mogen aantrekken, mitsdien zij slechts gelden van professionele geldgevers mogen ontvangen, waarvoor de garantieregeling niet bedoeld is.

Ik kan op de vraag van de heer Van Amelsvoort antwoorden dat het zeer wel mogelijk lijkt, een onderling garantiestelsel van een groep kredietinstellingen – zoals bijvoorbeeld dat van de coöperatieve banken – onderdeel van een algemeen garantiestelsel te laten uitmaken. Dat zal in dat onderlinge overleg nog nader moeten worden bezien.

Als laatste van de kleinere vragen, kom ik bij de vraag van de heer Van Dis met betrekking tot de bestanddelen van het eigen vermogen. Die vragen zijn gericht op niet-afgezonderde privé-vermogens, achterstellingen en coöperatieve aansprakelijkheid. De privé-vermogens worden niet als standdeel erkend omdat, bij gebreke van juridische afzondering, de aanwezigheid niet objectief kan worden vastgesteld. Bij de firma met twee of meer vennoten, is wél van een juridische afzondering sprake, zodat de ingebrachte firmavermogens wel in aanmerking worden genomen. Zowel de achterstellingen als de coöperatieve aansprakelijkheid worden, zij het onder beperkingen, voor de toepassing van de solvabiliteitsrichtlijnen in aanmerking genomen. Zij zijn in het bijzonder van betekenis ingeval van liquidatie van kredietinstellingen.

Vervolgens de kern van de discussie, mijnheer de Voorzitter, de inhoud van artikel 25, welke aanleiding vormde voor veel commentaar. Ik wil mijn reactie hierop zoveel mogelijk puntsgewijze geven.

Ik begin met de categorie handelingen, die onder de toetsing vallen, en de criteria, die naar mijn oordeel gehanteerd moeten worden. Daarna zal ik in gaan op de vraag van de toetsende instantie en ten slotte op de bekendmaking van de beslissingen.

Wat nu de categorie handelingen betreft is – om met het gemakkelijkste te beginnen – door verschillende sprekers gesproken over het 5%-criterium voor de deelnemingen. Zoals al uitvoerig in de schriftelijke voorbereiding is betoogd, kan zich vanaf die grens reeds een ongewenste zeggenschap voordoen. Dit is gebaseerd op de ervaring van de Bank, die de toetsing reeds informeel hanteert. De heer Dolman heeft in dit verband gevraagd naar aantallen inzake deelnemingen in niet-banken van kredietinstellingen, die onder de zogenaamde fusievoorwaarden werken. Dat waren er in 1975 38 en in 1976 54. Het 5%-criterium heeft dus in het verleden bij de fusievoorwaarden zijn waarde bewezen. Ik wil dat percentage dan ook niet verhogen. In dit verband wijs ik ook op het positieve oordeel hierover van de Bankraad.

Nu heeft de heer Joekes op stuk nr. 19 een amendement ingediend dat een flexibiliteit naar boven beoogt via een bepaling van een percentage bij algemene maatregel van bestuur. Na alles wat ik hierover geschreven en gezegd heb, volsta ik ermee op te merken dat ik aan die vrijheid geen behoefte heb. Wordt het amendement toch aanvaard, dan brengt dat op basis van de opgedane ervaringen geen verandering in mijn standpunt.

De heer **Joekes** (VVD): Ook niet bij voorbeeld door toekomstige Europese ontwikkelingen?

Minister **Duisenberg**: Eventueel zal ik mij daaraan moeten aanpassen, maar zoals reeds bij herhaling in de stukken is vermeld, is het percentage dat uit de Kamer wel is genoemd bepaald nog prematuur te achten. Wij zullen uiteraard voldoen aan EEG-verplichtingen.

Een tweede punt is de mogelijke uitbreiding van de prealabel te toetsen handelingen met kredieten boven 30% van het eigen vermogen, zoals neergelegd in het amendement op stuk nr. 16 van de heren Dolman en Jansen. Ook aan dit amendement, dat op voorhand niet onlogisch lijkt, zitten toch nogal wat haken en ogen, waarover ik graag

Duisenberg

met de Kamer wil discussiëren. Ik zeg 'op voorhand niet onlogisch', want ik erken dat ook hierbij de machtsvraag in het geding is. Niet inhoudelijk, maar technisch is waarschijnlijk toch te weinig gelet op het fundamentele verschil in karakter tussen deelneming en kredietverlening. Als een kredietverhouding wordt aangegaan, ligt het initiatief daartoe bij de debiteur. Hij kan bij de verschillende banken verschillende mogelijkheden afwegen. Dat geldt vooral – men vergeve mij het woord – in de 'whole-sale'-markt, waarop, gezien de omvang van de kredietverlening, met dit amendement wordt ge-
doeld.

Bij de kredietverlening in de vorm van een 'haalfinanciering' ligt het initiatief bij de debiteur. Bij een 'brengfinanciering' ligt het initiatief bij de kredietinstelling. Dat sprake is van het eerste geval blijkt hieruit, dat de debiteur te allen tijde, door overeenkomstig de bepalingen van de kredietovereenkomst het krediet af te lossen, naar een concurrerende bank kan gaan. Ik geef echter toe dat dit een onafhankelijkheid ex ante van de kredietinstelling is. Die onafhankelijkheid slaat uiteraard ex post om als de debiteur in moeilijkheden komt en het eigen vermogen van de debiteur wegsmelt, zodat het bankkrediet relatief een groot belang gaat vormen. In dergelijke gevallen bestaat de kredietverhouding echter al. Een toetsing ingevolge de Wet toezicht krediteuren heeft dan dus geen betekenis meer.

Bij een bedrijf dat in moeilijkheden komt is wellicht het gevaar dat een bank wegloupt, met door het weglopen an sich misschien al zeer nadelige gevolgen voor wat dan misschien is geworden een dubieuze debiteur, groter dan wanneer er meer dan één bank bij is betrokken.

Een pikant aspect in dit verband is ook, dat de Nederlandsche Bank door een prealabele bedrijfseconomische toetsing van het verrichten van normale bankuitzettingen, dus door kredietverlening, in een oneigenlijke positie zou kunnen komen. De Nederlandsche Bank komt daarmee wel in een sterke mate terecht op de stoel van de bankier zelf, met alle verantwoordelijkheden die daaraan verbonden kunnen zijn, in plaats van zich te beperken tot de richting die de door de Bank vastgestelde bedrijfseconomische richtlijnen aangeven.

Voordat ik op de cijfertjes inga merk ik nog op, dat het mogelijk is dat doordat men bevreesd is voor het naderen van de grenzen, waar men misschien

slechts tijdelijk overheen wil, die zijn neergelegd in het amendement of kunnen zijn neergelegd in het beleid, men naar andere wegen van financiering gaat zoeken. Men kan met andere woorden een toenemende neiging hebben om zijn toevlucht te nemen tot 'nearbanking', 'schierbanking' of 'ten naaste bij-bankierderij', of hoe men het ook zal willen noemen; in ieder geval dus buiten het gecontroleerde bankwezen om. Dat kan een bedenkelijke ontwikkeling zijn, omdat dan in plaats van de professionele behandeling door een bankier, die de risico's bij een kredietverlening beperkt en die door het samenbrengen van vraag en aanbod van krediet ook de allocatie bevordert, bijzondere relaties tussen bedrijven een rol kunnen spelen, wat juist onder die omstandigheden ongewenste machtsverhoudingen kan doen ontstaan.

Wij hebben geen gegevens over de aantallen kredieten per kredietbedrag. Wij menen echter wel dat we veilig kunnen aannemen dat een grens, zoals in het amendement is aangegeven, van 30% van het eigen vermogen van de ontvangende instelling, eerder regel dan uitzondering zal zijn. De heer Dolman heeft daarop overigens ook gewezen en gezegd dat daarin flexibiliteit mogelijk is. In ieder geval zal een dergelijke grens veel hoger, bijvoorbeeld naar 50%, moeten worden gesteld. Bovendien zal naar ons oordeel, als dit al een weg zal zijn – zoals ik al zei, zie ik hierbij grote haken en ogen – deze in ieder geval moeten worden aangevuld met het opnemen van een absoluut bedrag, dat meer tonnen zal moeten bedragen.

Ik kom thans tot de bespreking van de toetsingscriteria. Op een aantal ervan is geen kritiek gekomen, namelijk beide reeds lang gehanteerde elementen van gezond bankbeleid, liquiditeit en solvabiliteit en de ongezonde ontwikkeling in het kredietwezen, de machtsvorming. Zelfs de heer Joekes heeft zich over het tot nu toe gevoerde toezicht lovend uitgelaten.

De heer **Joekes** (VVD): Die laatste opmerking begrijp ik niet.

Minister **Duisenberg**: Gezien het in het algemeen kritische betoog van de heer Joekes over met name dit onderdeel van de wet, ook van de oude wet, hoop ik dat die opmerking iets begrijpelijker wordt.

Het gaat vooral om de introductie van toetsing aan andere overwegingen van algemeen belang. De heer Van Amelsvoort heeft dit een 'te vaag begrip' genoemd en gevraagd naar de

inhoud ervan. In tegenstelling tot zijn indruk zal ik hem wel naar de witte stukken verwijzen en wel naar blz. 8 van de memorie van antwoord, stuk nr. 5, waar het sociale beleid, het arbeidsvoorwaardenbeleid en het werkgelegenheidsbeleid, het structuurbeleid, het regionale beleid en overwegingen van internationale aard worden genoemd.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Dat was ook mijn bron toen ik die beleidsterreinen noemde!

Minister **Duisenberg**: De heer Van Amelsvoort heeft zich in dit verband min of meer van het recente standpunt van de Sociaal-Economische Raad inzake preventieve materiële toetsing van fusies voor het gehele bedrijfsleven gedistantieerd. Dat heeft mij bijzonder verbaasd. Als dat het geval is, lijkt de SER op dit punt verder dan het CDA te zijn. De heer Van Amelsvoort heeft gezegd dat de SER op grond van overwegingen ter zake van mededinging en buitenlandse invloeden heeft geconcludeerd tot de wenselijkheid om de overheid de bevoegdheid te geven fusies preventief en materieel te toetsen.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Dat zijn twee van de redenen die de SER noemt!

Minister **Duisenberg**: Aangezien deze overwegingen reeds besloten zouden zijn in de reeds bij toetsing van bankfusies gehanteerde criteria zou er, ook indien men het SER-advies in aanmerking neemt, geen behoefte zijn aan een toetsing aan andere criteria.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Ik moet even iets rechtzetten. Zo heb ik het niet bedoeld. Ik heb alleen willen betogen dat twee van de redenen die de Minister aanwezig achtte voor een preventieve toetsing – met de SER, of de SER met hem –, kunnen worden geacht reeds in het oorspronkelijke wetsontwerp te zijn vervat.

Minister **Duisenberg**: Ja, maar de SER gaat verder. Hij zegt, dat een preventieve materiële toetsing niet alleen door die overwegingen gerechtvaardigd wordt maar ook door wat deze raad noemt 'sociaal-politieke' redenen. Daarbij wordt ook gedacht aan de zorg van de overheid voor een voldoende niveau en redelijke spreiding van kwantitatieve en kwalitatieve werkgelegenheid. Verder wordt gedacht aan redenen van regionale politiek. De opvatting van de SER is: 'De aangevoerde redenen' – derhalve de mededingingspolitieke redenen, de sociaal-politieke redenen, redenen

Duisenberg

met betrekking tot de invloed van het buitenland en redenen van regionale politiek – 'vormen ieder afzonderlijk en tezamen voldoende grond voor preventieve toetsing van fusies aan het algemeen belang.'

De heer Van Amelsvoort heeft terecht gesteld, dat een aantal leden van de SER hebben geduid op de vaagheid van de norm van het algemeen belang. Ik wil er echter uitdrukkelijk op wijzen, dat dit geen reden was voor die leden om de toetsing van fusies aan overwegingen van algemeen belang af te wijzen. Zij wensten slechts de toetsing te richten op een 'kennelijke' – dat woord hebben zij gebruikt – strijdigheid met het algemeen belang. Daarbij behoort dan een bepaalde procedure. In een gesprek dat ik gisteren had met de voorzitter van de SER over een andere zaak – een zaak, die de heer Notenboom zeer ter harte gaat – kwamen wij ook hierover even te spreken. Hij vertelde mij dat in een concept-wetsontwerp terzake in artikel 4 zou kunnen worden gesproken van 'kennelijke strijd met het algemeen belang'. Dat artikel zou dan moeten worden gevolgd door een artikel waarin wordt gesteld het woord 'kennelijk' na vijf jaar te doen vervallen. Het gaat erom, dat bij de toepassing van dit criterium van het algemeen belang een zekere jurisprudentie moet worden opgebouwd. Dat betekent dat te overtuigender de strijdigheid met het algemeen belang zal moeten blijken, hetgeen tot uitdrukking wordt gebracht door het woordje 'kennelijk'.

Het gaat om een duidelijke standpuntbepaling van werkgevers en werknemers in de SER ten aanzien van de wenselijkheid van een ruime toetsing. Die duidelijkheid geldt ook voor de voorgestelde bijzondere procedure voor de toetsing van fusies, waarbij banken betrokken zijn. Ook hiermee heeft de Sociaal Economische Raad ingestemd. Volgens deze procedure zullen de Minister van Financiën en de Nederlandsche Bank de fusies beoordelen met betrekking tot de criteria van gezond bankbeleid en de ongewenste ontwikkeling van het kredietwezen. Pas na een positieve beoordeling op basis van die criteria – en dus niet na een advisering op die punten, zoals de heer Van Amelsvoort stelde – zal de fusietoetsing op grond van het algemene preventieve fusietoezicht al dan niet 'kennelijk' plaatsvinden. Tegen die procedure is bij mijn weten in de Sociaal Economische Raad geen enkele bedenking gerezen.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Op de blz. 99 en 100 lees ik: 'Aan de toetsing aan de algemene criteria zou ook een vertegenwoordiger van het Ministerie van Financiën moeten deelnemen, terwijl tevens een vertegenwoordiger van de Nederlandsche Bank ware in te schakelen in adviserende hoedanigheid.'

Minister Duisenberg: Ja, het gaat hier om de toetsing aan het algemeen belang, maar dat gebeurt pas na een positief besluit ten aanzien van een toetsing aan de engere criteria.

De heer **Jansen** (PPR): Ik vraag mij af of het stuk, waaruit de heer Van Amelsvoort citeert, openbaar is. Als dat niet het geval is, kunt u er dan voor zorgen, dat het aan ons allen ter beschikking wordt gesteld?

De **Voorzitter:** Ik moet wel aannemen, dat het openbaar is.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Op het stuk rustte een embargo tot 21 december 1976.

De heer **Jansen** (PPR): Dan had ik het dus in mijn documentatie moeten hebben.

Minister Duisenberg: Mijnheer de Voorzitter! Ik acht dit standpunt van de Sociaal Economische Raad, dat officieel is vastgesteld op vrijdag 21 januari, essentieel omdat hiermede het oude Bankraad-advies, dat door de heer Van Amelsvoort is genoemd als stem van het bedrijfsleven, is achterhaald. Het bedrijfsleven heeft opnieuw gesproken, zou ik willen zeggen, en is verder gegaan. Er is thans eigenlijk geen sprake meer van vooruitlopen, maar van het benutten van de kans tot het uitbreiden van het bestaande preventieve toezicht in een richting die Regering en bedrijfsleven thans voor het gehele bedrijfsleven wensen. Ik verzoek de heer Van Amelsvoort om, in het licht van deze nieuwe ontwikkelingen zijn oordeel te heroverwegen. Hetzelfde geldt voor de heer Joekes die een overeenkomstige argumentatie voor zijn amendement heeft gehanteerd.

Ook de heer Joekes heeft gesproken van vooruitlopen en het in strijd met concurrentievoorwaarden tussen bedrijfstakken genoemd. Ik stel daar tegenover het feit dat al sinds 1952 een preventieve toetsing voor het bankwezen bestaat. Blijkens zijn eigen woorden kan de heer Joekes hiermee zeer wel leven. Het bankwezen is niet zomaar een bedrijfstak. Het heeft – dit is ook in de wetgeving erkend – een bijzondere relaties met het hele overige

bedrijfsleven. Juist deze bijzondere positie, die in de stukken uitgebreid aan de orde is en ook niet is betwist, eist een bijzondere behandeling, zoals het gehele toezicht een erkende bijzondere behandeling vormt, die het niet financiële bedrijfsleven niet kent. Daar komt bij de financiële macht, door de concentratie in het bankwezen, thans bij enkele grote instellingen is komen te liggen. Die grote ondernemingen kunnen een grote invloed uitoefenen.

Er is, zoals de heer Van Amelsvoort terecht heeft opgemerkt, wel een toenemende activiteit van buitenlandse banken, maar die doet aan de invloed van het Nederlandse bankwezen op de verschillende gebieden weinig of niets af. Ik blijf dan ook een preventieve toetsing aan andere overwegingen van algemeen belang dan de reeds thans gehanteerde, bepaald wenselijk vinden. Ik zou de geachte afgevaardigden willen vragen hun standpunt te heroverwegen.

Over de toetsende instantie zijn vooral door de heren Van Amelsvoort en Joekes kritische vragen gesteld in de zin van 'de bank doet het goed; laat hem het blijven doen.' Ik wil de geachte afgevaardigden erop wijzen dat men met dat standpunt niet alleen de Minister van Financiën, maar ook het Parlement formeel buitenspel zet. Het aanwijzingsrecht van de Minister van Financiën – op grond van artikel 26 van de Bankwet – is niet op deze toetsing van toepassing. De uitsluitende verantwoordelijkheid van de Bank, zowel met betrekking tot het mededingingscriterium, als met betrekking tot de overige overwegingen van algemeen belang, is onjuist. Ik vind het eigenlijk haast onbegrijpelijk dat het Parlement zich daarmee buitenspel wil zetten op dergelijke wezenlijke beleidspunten. De uiteindelijke politieke verantwoordelijkheid op deze onderdelen dient bij de Minister van Financiën te berusten, te meer daar door de Minister van Economische Zaken en mij gezamenlijk een mededingingsbeleid met betrekking tot het bankwezen gevoerd wordt op basis van de Wet economische mededinging. Preventief en repressief optreden moeten onderdeel van één gecoördineerd beleid vormen. Het dient gewaarborgd te worden door de voorgestelde gezamenlijke toetsing op dit terrein.

Ook los van de vraag of al dan niet aan andere overwegingen van algemeen belang getoetst moet worden, dient de Regering op het punt van de mededingingstoetsing, gecontroleerd door het Parlement, de uiteindelijke

Duisenberg

verantwoordelijkheid te dragen. De heer Van Amelsvoort heeft de verruiming van de criteria en de vraag van de toetsende instantie in zijn commentaar te weinig onderscheiden.

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft enigszins klaaglijk gezegd dat hij niet kan begrijpen dat het Parlement zich buitenspel wil zetten. Ik moet daar toch een paar opmerkingen over maken.

De overheid bemoeit zich op ruime schaal ook rechtstreeks met deelname in het bedrijfsleven.

Het parlement krijgt daarvan veel te weinig te horen. Ik heb dus geen enkel vertrouwen, dat het in dit geval meer zou zijn. In de tweede plaats: het parlement heeft zich ook met het individuele Schalten und Walten van het bedrijfsleven niet te bemoeien. Dat is juist een verschil van politieke opvatting tussen de Minister en mij.

Minister **Duisenberg**: Als wij te weinig vertellen, dan kan het parlement te allen tijde meer vragen. Als het te weinig is, zie ik de heer Joekes wel komen.

Als de heer Joekes zegt: de overheid heeft zich daarmee niet te bemoeien...

De heer **Joekes** (VVD): Met het individuele doen en laten.

Minister **Duisenberg**: Wel met het individuele doen en laten, omdat er bijvoorbeeld een Wet economische mededinging bestaat, waarbij in de praktijk sprake is van het Schalten enz. van individuele ondernemingen en waarbij de overheid verplicht is, op grond van deze wet zich een oordeel te vormen en de ontwikkeling in de bedrijfstak als geheel kritisch te blijven volgen.

De heer Jansen heeft ook over de Wet economische mededinging gesproken. Dat ik repressief ingrijpen tegen machtsposities van de hand zou wijzen, zoals hij heeft gesteld, is niet juist. De Wet economische mededinging geeft de Regering op dit punt bepaalde bevoegdheden, die zij in daarvoor in aanmerking komende gevallen zal moeten gebruiken. De vraag, waarom het gaat, is, of de in die wet gegeven bevoegdheden toereikend zijn in het kader van het toezicht op het kredietwezen. De Wet economische mededinging opent de mogelijkheid om bepaalde limitatief opgesomde maatregelen te nemen tegen reeds bestaande machtsposities. Daartoe behoort niet het ongedaan maken van samenballingen van macht, zoals de heer Jansen het noemde. Dat zit er inderdaad niet in, maar het toezicht op

grond van de Wet economische mededinging – ik zei het zoëven reeds – is repressief; het voorkómen van machtsposities valt buiten het kader van die wet. Wanneer men een beleid voorstelt waarbij ongewenste samenballingen van macht, met name in het bankwezen, worden voorkomen, dan kan niet worden volstaan met een repressief toezicht zoals neergelegd in de Wet economische mededinging, maar zullen preventieve maatregelen mogelijk moeten zijn. Voor een dergelijk beleid, waarbij ook andere elementen dan financiële machtsconcentratie een rol spelen, dient de Regering (in dit geval de Minister van Financiën) de uiteindelijke verantwoordelijkheid te dragen, daarbij rekening houdend met de bijzondere positie welke de Nederlandsche Bank inneemt in verband met het haar opgedragen toezicht op het kredietwezen. Wat dit betreft, is in het wetsontwerp een evenwichtige, zorgvuldig overwogen taakverdeling neergelegd, waarbij de bijzondere verantwoordelijkheid van de Bank ongemoeid blijft en ook zal blijven indien de door de SER aanbevolen algemene toetsing voor het gehele bedrijfsleven wordt ingevoerd.

Vervolgens wil ik een enkele opmerking maken over het punt van de publikatie. De heer Dolman heeft in een amendement op stuk nummer 17 voorgesteld, de beslissingen inzake de afgifte van verklaringen van geen bezwaar in de Staatscourant te plaatsen. De geachte afgevaardigde is het uit de stukken bekend, dat ik in eerdere formuleringen hiertegen bezwaar heb gemaakt, met name gezien de met deze beslissingen gemoeide belangen. De heer Dolman heeft in de door hem voorgestelde tekst expliciet gezegd, dat met publikatie niet het risico van onevenredige bevoordeling of benadeling van bij de beslissing betrokkenen of derden mag worden gelopen. Ik acht dit een heel belangrijke verbetering in de uitgangspunten.

De heer **Joekes** (VVD): Wie maakt die onevenredigheid uit en volgens welke normen gebeurt dat? Ik wil zowel straks de heer Dolman als misschien nu de Minister daarover wel horen.

De **Voorzitter**: Misschien kan dat in tweede termijn.

De heer **Joekes** (VVD): Dat maak ik niet uit.

De **Voorzitter**: Neen, dat maak ik uit.

De heer **Dolman** (PvdA): Ter bekorting merk ik op dat de heer Joekes er kennis van zal hebben genomen – de Minister misschien nog niet omdat hij

aan het spreken was – dat inmiddels een enigszins aangepaste versie van het amendement is ingediend, waarin ook de woorden 'naar het oordeel van onze Minister of de Bank' zijn vervat.

De **Voorzitter**: De tekst daarvan is inmiddels rondgedeeld.

Minister **Duisenberg**: Ik heb nog niet om mij heen kunnen kijken. Ik weet dat dit amendement zou worden rondgedeeld. Ik wil daarbij wel aantekenen – ik wil namelijk geen illusies laten bestaan die niet gerechtvaardigd zijn – dat ik niet verwacht dat het aantal publikaties erg groot zal zijn, niet alleen omdat het niet zoveel gevallen betreft maar ook omdat wel eens zou kunnen blijken – al moet de regel eerder uitzondering is.

Het hele veld overziende, moet mij toch nog iets van het hart. Ik ben, zoals ik al heb gezegd, buitengewoon erkentelijk voor de lovende woorden voor zowel het oorspronkelijke als het verbeterde wetsontwerp. Deze lovende woorden golden in het algemeen verbeteringen van technische aard, soms wel ver strekkend – hierbij denk ik aan het vergunningenstelsel – maar toch van technische aard. Artikel 25, het structurele deel van het wetsontwerp, dat niet van technische aard is, heeft weinig lof geoogst. In dat artikel wordt het beleid principieel uitgebouwd en wordt de positie van het parlement versterkt, beide geheel in de lijn van de maatschappelijke ontwikkeling. De heer Joekes heeft een paar maal gezegd dat ik over mijn bedoelingen geen enkele onduidelijkheid heb laten bestaan. Met betrekking tot artikel 25 heeft hij de uitbouw van het beleid sterk in het politieke vlak getrokken, misschien niet helemaal ten onrechte. Ook hierover wil ik geen onduidelijkheid laten bestaan.

De heer **Joekes** (VVD): Dat kan ik niet laten passeren. Ik ben niet degene die het sterk in het politieke vlak heeft getrokken, maar de Minister heeft het systeem sterk in het politieke vlak getrokken.

Minister **Duisenberg**: Dat is de stelling van de heer Joekes. Zijns inziens is daarmee het wetsontwerp wat in het politieke vlak getrokken. Ik heb gezegd, dat het misschien niet ten onrechte is, dat de heer Joekes dat zegt.

Mijnheer de Voorzitter! Des te pijnlijker is het voor mij dat deze op zich bepaald niet revolutionaire, nauwelijks maatschappij hervormende maatregel ook bij de christen-democratische fracties op zo'n krachtig verzet stuit als gis-

teren is gebleken. Ik zeg 'niet revolutionair', want de voorstellen maken geen deel uit van enig kwartet in de politiek. Als zij dat wel zouden doen, vervulden zij misschien eerder de rol van joker. Het is wel een klein stukje uitbouw.

In de jaren dat ik bezig ben, sta ik niet bekend als de meest gedreven 'omturner' van de maatschappij in dit kabinet. Ik heb ook nooit meegezongen in het koor van degenen die het CDA in het werk van dit kabinet de functie van 'remmer' hebben toegedicht. Integendeel, nog onlangs heb ik ervan getuigd dat ik met het CDA, ook in mijn samenwerking met mijn christen-democratische collega's, de ervaring heb opgedaan dat wij in dat wat ik met een contradictio in terminis mag noemen 'harmonieuze gevecht' waarmee wij voortdurend bezig zijn (gelijk gerichte intenties, maar uit verschillende invalshoeken), tot maatschappij verbeterende beslissingen kunnen komen. De vorige week heb ik daaraan in een interview nog uitdrukking gegeven.

Ik zeg met klem, dat er mij bijzonder veel aan gelegen is dat met overtuiging te kunnen blijven zeggen. Ik vraag dan ook de heer Van Amelsvoort, als hij ingaat op mijn verzoek om zijn amendement in heroverweging te nemen, ook in overweging te nemen, dat ik graag met overtuiging naar buiten hetzelfde kan blijven zeggen als ik tot dusverre heb gedaan. Ik vermoed dat deze toch uitermate belangrijke zaak deze week wel niet meer tot een beslissing zal komen. Ik doe dan ook een dringend beroep met name op de heer Van Amelsvoort, als woordvoerder van de christen-democratische fracties, bij zich zelf en bij zijn fracties over deze zaak nog een keer te rade te gaan. Ik zelf zal dat ook doen.

De heer Joekes (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil iets zeggen over de orde. Heb ik de Minister horen zeggen, dat hij niet verwacht dat deze zaak deze week tot een beslissing komt? Heb ik dan het een of andere besluit gemist om niet vandaag of morgen dit geheel af te ronden? Wat zijn uw voornemens?

De Voorzitter: Bij voortdurende mij gebleken dat er bij de Kamer een sterk verlangen is – dat verlangen wordt sterker – om zo enigszins mogelijk beslissingen op de dinsdag te nemen; dat wil zeggen, op de dinsdag de stemmen te houden. Ik kan mij voorstellen, dat dit ook voor dit onderwerp

geldt. Uit de aard der zaak is het een zaak van de Kamer.

De heer Joekes (VVD): Ik dring nergens op aan; het trof mij alleen, dat de Minister ervan uitging dat over iets dat woensdagmiddag het einde van de behandeling lijkt te naderen pas in de daarop volgende week zou worden beslist. Als anderen echter behoefte aan overleg hebben, is het een andere zaak.

De Voorzitter: Laten wij de tweede termijn afwachten. Daarna zal ik de commissie, de voorzitter van de commissie of de sprekers raadplegen over het meest geschikte moment voor beslissingen.

De heer Van Amelsvoort (KVP): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben gaarne bereid meteen aan de tweede termijn deel te nemen, maar ik wil ook gehoor geven aan het dringende beroep van de Minister mij nog eens te beraden, ook in het kader van onze fracties.

Dat betekent dat ik in elk geval tijd voor beraad nodig heb, hetzij vóór de tweede termijn, hetzij daarna, zodat een derde termijn nodig zou zijn.

De Voorzitter: Dan geef ik er verve de voorkeur aan dat wij nu de tweede termijn houden, want de deelnemers aan de gedachtenwisseling over het bejaardenbeleid en de vele geïnteresseerden mochten erop rekenen dat deze tegen ± 15.30 uur zou worden gehouden, zoals ik gisteren heb toegezegd. Ik zou ook niet graag een uur 'verloren' laten gaan. Als het de Kamer schikt zou ik, eventueel met een korte schorsing, nu graag deze gedachtenwisseling in tweede termijn beëindigen.

De heer Jansen (PPR): Wij hebben twee gegevens, namelijk ten eerste dat de heer Van Amelsvoort zich niet in staat voelt in een aansluitende tweede termijn, ook met een korte schorsing, overwogen uitspraken te doen. Ten tweede is er het feit dat u de tijd niet verloren wil laten gaan. Dat betekent dat wij de tweede termijn gaan gebruiken om tijd op te vullen. Of mag ik dat zo niet zien?

De heer Van Amelsvoort (KVP): Zo zie ik het niet. Wij kunnen de tweede termijn gebruiken om de discussie verder te voeren op onderdelen en de gedachten verder uit te wisselen; wij kunnen ook nadere vragen stellen, zoals gebruikelijk is. Het blijft dan in de sfeer van wat in de woorden van de Minister leek op een hors d'oeuvre. De hoofdschotel zal dan pas later kunnen worden opgediend.

De heer Dolman (PvdA): Het lijkt mij goed mogelijk de tweede termijn voor 15.30 uur te beëindigen, onder één klein voorbehoud. Ikzelf zal uitsluitend repliceren over ons amendement op stuk nummer 16. Teneinde het gemeen overleg goed te kunnen voeren was mij echter toegezegd dat het departement een nadere wijziging zou ontwerpen. Die wijziging heeft mij nog niet bereikt.

De Voorzitter: In dat geval stel ik voor wel een tweede termijn te houden, maar niet de beraadslaging te sluiten, zodat wij dinsdag of morgen deze beraadslaging kunnen voortzetten.

De heer Dolman (PvdA): Toch wil ik met het amendement in de hand aan de tweede termijn deelnemen. Het is voor de algemene beraadslaging belangrijk genoeg. Misschien is één minuut schorsing voldoende.

De vergadering wordt van 14.28 uur tot 14.42 uur geschorst.

□

De heer Van Amelsvoort (KVP): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de Minister erkentelijk voor zijn heldere en bondige uiteenzetting. Ik zal een aantal punten aanroeren waarover wij nu verder van gedachten kunnen wisselen. Ik begin met de werking van artikel 42 waarvan de Minister heeft gezegd, dat er als het ware een overloop is of kan zijn naar artikel 29. Ik maak daaruit op, dat het monetaire toezicht niet zal gelden op de markt van kasgeldleningen e.d., op de onderlinge kredietverlening van bedrijven en op het verstrekken van leningen voor langer dan 2 jaar door bijvoorbeeld verzekeringsmaatschappijen en fondsen. Mijn betoog in eerste termijn was onder andere gericht op de stelling, dat deze markt in zekere mate monetair relevant is en dat die relevantie toeneemt in tijden van geldkrapte; met andere woorden juist als de monetaire overheid zich genoopt voelt om in te grijpen en het bankkrediet te beperken zal de neiging van de bedrijven die financiering zoeken groter worden om zich tot andere dan kredietinstellingen te wenden. Artikel 29 in combinatie met 42 schermt dat niet helemaal af. Hier is dus een lek in de monetaire politiek. Dáárop heb ik willen wijzen. Heb ik het goed begrepen dat de Minister dit impliciet heeft toegegeven? Is het niet verstandig – ik meen deze vraag expliciet maar in ieder geval al impliciet in eerste termijn te hebben gesteld – om een opening te maken naar de mogelijkheid van monetair toezicht ook op de leningen die

Van Amelsvoort

op deze markt omgaan, dus ook op de grote leningen?

Ik weet wel dat de bescherming van crediteuren er daar anders uitziet. De Minister zegt zelfs dat die niet nodig is. Hij sprak over bescherming van kleine crediteuren. Dat besef ik maar de monetaire relevantie is een andere zaak. Ik had graag dat de Minister daarop nog inging. De verhouding tussen artikel 29 en artikel 42 is voor mij nog niet doorzichtig.

Ik ben de Minister erkentelijk voor zijn toezegging dat hij binnenkort een wetsontwerp zal indienen om de Rijkspostspaarbank fiscaal gezien gelijk te schakelen met de andere spaarbanken. Dit leek mij althans de strekking van zijn aankondiging te zijn. De Minister zal begrijpen dat ik daarover verheugd ben omdat dit de uitvoering betekent van een motie die ik indertijd heb ingediend.

De Minister heeft bezwaren ontwikkeld tegen mijn gedachte om de RPS onder bedrijfseconomisch toezicht te stellen. Ik had daarover een motie willen indienen. De formele argumenten van de Minister hebben op mij de meeste indruk gemaakt. Hij noemde onder andere de complicatie dat het formeel onjuist is dat De Nederlandse Bank toezicht uitoefent op beleggingen die ook al onder de Beleggingsraad ressorteren. Ik had dat in eerste termijn al aangevoerd. In deze argumentatie van de Minister zie ik aanleiding, thans geen motie in te dienen. Ik wil mij nog eens bezinnen; ik wil daarop nog even studeren. Eventueel kan ik later dan nog op de zaak terugkomen.

De Minister heeft ons de stand van zaken meegedeeld van de collectieve garantieregeling. Hij heeft daarbij ook opgemerkt dat het hem heel goed mogelijk lijkt de coöperatieve banken met hun eigen collectieve garantieregeling in die grotere collectiviteit te passen. Wij wachten daarom de verdere ontwikkelingen af.

Tegen het amendement van de heren Dolman en Jansen tot uitbreiding van artikel 25 tot kredietverstrekkingen boven 30% van het eigen vermogen van de geldnemer heeft de Minister diverse praktische en principiële bezwaren ontwikkeld. In afwachting van hetgeen de heer Dolman daarover zal zeggen, onthoud ik mij van verder commentaar. Ik hoop dat hij ook zal ingaan op de ondergrens, die volgens de Minister moet liggen in de orde van grootte van enige tonnen.

Ik maak nog enkele opmerkingen over het hoofdrecht. De Minister

heeft terecht een verhelderend onderscheid gemaakt tussen de criteria en de instantie, tussen de criteria op basis waarvan de toetsing wordt verricht en de instantie die de toetsing verricht. Dat onderscheid wil ik met hem maken. Ik heb op beide kritiek uitgeoefend. De Minister heeft beide verdedigd, ten dele met verschillende argumenten. Dat bevordert een goed afgewogen behandeling.

De Minister vergist zich als hij denkt dat wij, de CDA-fracties, tegen preventief materieel fusietoezicht zijn. Wij hebben ons daarover niet uitgesproken. Ik heb mij daarover ook niet willen uitspreken in dit debat. Ik ben alleen van mening dat uit hetgeen ik in eerste termijn heb gezegd, eerder het tegendeel kan worden afgeleid dan wat de Minister eruit heeft afgeleid. Ik heb namelijk geen bezwaren ontwikkeld tegen materiële preventieve fusietoetsing op zich zelf, alleen tegen een bepaalde wijze van toetsing, zoals die in dit wetsontwerp wordt voorgesteld. Zouden mijn bezwaren verder hebben gestrekt, dan zou mijn betoog heel anders hebben geluid. Ik zal mij bezinnen op de argumenten die de Minister heeft aangevoerd.

De Minister zal begrijpen dat zeker ook zijn argumenten met betrekking tot de invloed van het parlement bij ons zwaar wegen. Daarmee wil ik niet suggereren dat de andere minder zwaar wegen, maar ik voel mij door dat argument meer direct aangesproken. Overigens meen ik dat er verschillende mogelijkheden zijn om aan dat bezwaar tegemoet te komen. Het dringende beroep dat de Minister aan het eind van zijn betoog op de CDA-fracties heeft gedaan, zal daarmee naar mijn mening voldoende gehonoreerd blijken te worden. Over het andere amendement van de heer Dolman, dat over de publikatieplicht handelt, heeft de Minister gezegd, dat de regel die hierin wordt gegeven, in de praktijk waarschijnlijk eerder uitzondering zal blijken. Dat bevordert onze appetijt om in dit stukje van het voorgerecht te happen niet, maar ook hier wacht ik af, wat de heer Dolman zal repliceren.

In de nota van wijzigingen hebben wij twee wijzigingen doorgegeven gekregen. Ik wil de Minister vragen, hoe het komt, dat nu ineens de strafsanctie wordt ingevoerd. Welke zijn de overwegingen geweest om deze eerst niet op te nemen? Welke zijn de overwegingen om de strafsanctie nu wel in te voeren? Ik onthoud mij nog van commentaar hierop.

□

De heer **Dolman** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Wellicht is dit de laatste keer onder dit kabinet, dat deze Minister en ik persoonlijk – dit geldt niet voor de gehele fractie – over een wetsontwerp discussiëren. Ik zeg dit, omdat ik in de afgelopen drieënhalf jaar nooit kwistig ben geweest met lof aan het adres van deze partijgenoot. Ik acht het aardiger in het Parlement kritiek uit te oefenen juist aan het adres van partijgenoten, anders wordt het maar de dood in de pot. Ik wil echter op dit moment graag mijn dank brengen voor de naar mijn mening indrukwekkende verdediging die de Minister voor zijn wetsontwerp heeft gegeven. Ik heb hieraan in het bijzonder wat artikel 25 betreft niets toe te voegen. Ik wil mij in deze algemene tweede termijn beperken tot de twee door ons ingediende amendementen die ook in de algemene eerste termijn aan de orde zijn geweest.

Ik zal kort spreken over het amendement betreffende de publikatie. Zelfs als slechts in de minderheid van de gevallen in feite tot publikatie wordt overgegaan, lijkt het mij nog winst. De bepaling is min of meer overgeschreven uit het wetsontwerp Regelen betreffende de openheid en openbaarheid van bestuur, dat wellicht niet deze week, maar dan toch op zeer korte termijn in openbare behandeling komt. Het gaat om enkele tientallen gevallen per jaar, gegeven de ervaring van de laatste jaren zoals de Minister heeft duidelijk gemaakt. Het lijkt mij niet te veel gevraagd aan de toetsende instantie(s) om in deze enkele tientallen gevallen na te gaan of de openbaarheid het algemene belang kan dienen. Het lijkt mij ook niet, dat hier een argument tegen pleit.

Wat het andere amendement betreft heb ik met genoegen vastgesteld, dat de Minister dit niet onlogisch in de structuur van de wet heeft genoemd. Dat is nieuw; dat is winst. Tot dusver was het een beetje 'en bagatelle' behandeld in de schriftelijke voorbereiding, maar deze principiële vaststelling is nu gedaan: het is niet onlogisch. Ik heb het helemaal niet als een nieuwe maatschappij-hervormende zaak of iets dergelijks willen indienen, maar het past in de structuur van het Nederlandse bankwezen en in de structuur van dit wetsontwerp. De Minister heeft daarna gezegd, dat er nog wel haken en ogen aan zijn. Ik heb er in hoofdzaak drie geteld en ik zal hierop graag enig wedercommentaar geven.

De eerste haak of het eerste oog is, dat de kredietnemer, wanneer een kre-

Dolman

diet negatief getoetst zou worden, wellicht in acute grote moeilijkheden zou kunnen geraken. Zou dat geval zich voordoen, dan zijn naar mijn mening in het algemeen overwegende redenen aanwezig om niet negatief te toetsen. Dat zal dan wel blijken. De functie van het amendement is nu juist, dat er in sommige, naar ik hoop in een aanmerkelijk aantal, gevallen getoetst kan worden, voordat een kredietnemer in grote moeilijkheden geraakt. Door aanvaarding van het amendement krijgen de toetsende instanties eerder inzicht in moeilijkheden, die op den duur zouden kunnen ontstaan.

Het tweede argument, dat de Minister heeft genoemd, is het risico van uitwijking naar andere kredietgevers, die niet onder het regime van de wet vallen. Dat zal ik in beginsel niet ontkennen, maar dat geldt dan mutatis mutandis ook voor de toetsing die wél in het wetsontwerp is vervat, namelijk voor de toetsing van deelneming. Als dat negatief getoetst wordt, dan bestaat het risico van uitwijking naar anderen natuurlijk ook. De heer Joekes tilt daar in het geheel niet zwaar aan. Dat is een heel respectabel standpunt, maar wanneer men vindt, dat deelneming wél getoetst moet worden en dat er wél gewaakt moet worden voor banque d'affaires praktijken, dan is daar ook deze eventuele ontsnapping voorhanden.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Maar dan wel met dit verschil, dat bij uitwijking na negatieve toetsing van een deelnemingsvoornemen geen sprake is van bevordering van near-banking. Zo luidde het betoog van de Minister op dit punt.

De heer **Dolman** (PvdA): Ik heb gezegd: mutatis mutandis.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): U teert dan nogal wat.

De heer **Dolman** (PvdA): Als de wetgever zo hecht aan het toetsen van deelneming en daaraan voorrang geeft boven het toetsen van kredietverlening, zou men ook extra moeten hechten aan het afgrendelen van uitwijking. Die uitwijking wordt niet afgegrensd. Dus mutatis mutandis geldt het argument ook daarvoor.

Het derde argument van de Minister is, dat de Nederlandsche Bank op de stoel van de bankier zou komen te zitten. Ook daar geldt die parallel. Ik weet niet, of 'op de stoel van de bankier' wel een juiste formulering is. Het lijkt mij juist om te blijven spreken van 'toetsende instantie'. De Nederlandsche Bank moet zich verdiepen in de meri-

tes van de kredietverlening. Welnu, waarom zou dat hier niet mogen? Waarom zouden daaraan grote bezwaren verbonden zijn en bij de toetsing van de deelneming niet? Ik gebruik hier weer hetzelfde argument.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): U vraagt naar de bekende weg. De stoel van de bankier is de stoel waarop de bankier beslissingen neemt over kredietverlening.

De heer **Dolman** (PvdA): En over deelneming.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Daar maakt hij niet zijn bedrijf van.

De heer **Dolman** (PvdA): Indien dit geval zich voordoet, zien blijkbaar zowel de kredietnemer als de kredietgever er brood in om tot een deelneming te geraken. De wetgever ziet er blijkbaar reden toe om dat te toetsen. Waarom zou de wetgever de meer voorkomende en uitgebreidere kredietverlening niet toetsen? Men moet dan niet het formalistische argument hanteren: Dat is de normale praktijk. Juist omdat het de normale praktijk is, maar dat is dan een materiële overweging, omdat dit de uitgebreidere geldstromen betreft, zou daarop meer de aandacht moeten zijn gericht. Men moet in een wet niet de bijzaken regelen, maar men moet zich op de hoofdzaken richten. De Minister en de Bank moeten bovendien niet alleen op de stoel van de bankier gaan zitten, zij moeten meer doen. Het gaat er niet alleen om de kredietwaardigheid op korte termijn van de kredietnemer te beoordelen. De bankier behoeft alleen maar te bezien of hij, zoals ik gisteren reeds heb gezegd, eruit springt. Eventueel kan hij daarbij onderpand enzovoort bedingen. De toetsende instantie moet echter bezien, of de kredietnemer, gezien zijn financiële positie als geheel, ook de positie van het eigen vermogen enzovoort, op enige termijn in moeilijkheden zou kunnen geraken. Daarbij gaat het dus niet, zoals ook in de schriftelijke gedachtenwisseling is uitgewerkt, om het risico dat de kredietgever loopt. Als men uitsluitend dat zou beoordelen, dan zou men letterlijk op de stoel van de bankier gaan zitten, waardoor een dubblure zou ontstaan. Het gaat om het beoordelen van het risico van de kredietnemer en van de van hem afhankelijke werknemers en eventueel ook afnemers. De toetsing is dus zowel voor de deelneming als voor de kredietverlening een andere activiteit dan doubleren, dan het gaan zitten op de stoel van de bankier.

Tot zover mijn commentaar op de drie haken en ogen die de Minister

heeft aangegeven. Gisteren heb ik reeds mijn bereidheid uitgesproken, mede namens collega Jansen, in gemeen overleg over de tekst van het amendement te treden. Op het gewijzigde amendement dat thans nog niet voorhanden is zal ik enige toelichting geven. Er zal een absolute benedengrens in worden vermeld en een percentage van de kredietverlening, gerefereerd aan het eigen vermogen. Bovendien zal de kwantificering van de benedengrens en van het percentage worden gedelegeerd aan de Kroon. Ik vind dit niet helemaal fraai; ik zou in de wetstekst liever minima hebben opgenomen, zowel van het absolute bedrag als van het percentage, waarvan de Kroon dan eventueel naar boven zou kunnen afwijken, maar ik heb begrepen dat bij de Nederlandsche Bank en op het departement gewoonweg inzicht in de feitelijke verhoudingen ontbreekt. Het is voor mij een hele opluchting dat dit inzicht niet alleen bij mij ontbreekt, maar ook bij de eventueel toetsende instanties. Wij zijn dus wel genooddaakt, een delegatiebepaling voor te stellen. Gegeven het gebrek aan kwantitatief inzicht is het des te noodzakelijker dat inzicht te verwerven, waartoe een zodanige delegatiebepaling de toetsende instantie(s) zou nopen. Ik hoop dus zeer dat de tekst van het gewijzigde amendement de eindstreep zal kunnen halen.

□

De heer **Jansen** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben onder de indruk van de wijze, waarop de Minister in zijn antwoord de verdediging van zijn wetsontwerp heeft voortgezet. Ik zal mij thans beperken tot enkele opmerkingen over het wetsontwerp in het algemeen, waarna ik nog wat woorden hoop te wisselen met collega Van Amelsvoort.

Wat betreft de buitenlandse instellingen zal de Minister zich herinneren, dat ik niet heb gesproken over bedrijfs-economisch toezicht, maar vooral over de soliditeit. Er zijn voorbeelden te geven, waaruit blijkt, dat ook de soliditeit van grote buitenlandse instellingen niet bij voorbaat is gewaarborgd. Dit kan een hachelijke zaak zijn. Is het niet mogelijk, zo heb ik gevraagd, om bij voorbeeld bij het opereren van dergelijke instellingen tevens als voorwaarde te stellen, dat er een bepaalde omvang is van in Nederland aanwezige activa. Deze zou men kunnen benutten indien zich onverkwikkelijke toestanden voordoen. Het is ook mogelijk, dat men wat dit betreft in EG-verband naar oplossingen zoekt.

Jansen

Ik kom nu aan de kwestie van de mededinging en het repressieve toezicht. Wij hebben op dit moment de volgende constructies: Allereerst is er de Wet op de mededinging, die uitgaat van een repressief toezicht maar die dan ook een beperking vindt op het gebied van de mededinging. De maatregelen, die bij dat repressieve toezicht genomen kunnen worden, zijn in ieder geval vrij beperkt en hebben te maken met het karakter van de mededinging. Aan de orde zijn dan de voorwaarden, waaronder goederen of diensten worden aangeboden en de prijsvorming. Niet aan de orde is het eventueel ongedaan maken van een economische machtsconcentratie als gevolg waarvan de frustratie van de vrije markt zou kunnen plaatsvinden.

In dit wetsontwerp wordt krachtens artikel 25 een preventief toezicht gehanteerd over een veel breder gebied. Men zou kunnen zeggen dat de Wet op de mededinging en het wetsontwerp, dat hier op tafel ligt, complementair zijn. Hoewel het preventieve toezicht – zeker op dit gebied – een wel haast nog groter belang heeft dan het repressieve toezicht, meen ik toch dat men niet moet uitsluiten dat, wanneer zich op het brede terrein, waarop dit wetsontwerp zich richt, situaties voordoen waarbij blijkt dat men achteraf moet vaststellen dat een bepaalde concentratie van financiële macht tot zeer onaangename gevolgen leidt – ik denk dan niet alleen aan het terrein van de mededinging maar ook aan het zeer brede terrein, dat de Minister in zijn uitleg over het algemeen belang te berde heeft gebracht – wij daarop moeten kunnen reageren. De mogelijkheden, die zich voordoen zijn onder andere de splitsing van financiële instellingen – ik heb daarover in de schriftelijke gedachtenwisseling gesproken – en het terugtrekken, respectievelijk het verminderen van deelnemingen hetgeen men zou kunnen verplichten.

Ik ben blij, dat de Minister in ieder geval inhoudelijk de kwestie van de kredieten als machts-element heeft onderkend. Ik ga daarop dan ook niet verder in. Ik meen, dat mijn collega Dolman dit mede namens mij uitstekend heeft gedaan.

Ik wil nog een enkel woord wijden aan het 'openbaarheidsamendement': Ik werk op het ogenblik ook aan de Wet op de Openbaarheid van Bestuur; ik zit dus al enigszins in die sfeer. De Minister zal zich herinneren, dat wij in de schriftelijke voorbereiding veel verder zijn gegaan. Mijn fractie heeft gezegd

dat zij niet alleen een registratie van de beslissingen wil, maar ook een registratie van de motiveringen, die daaraan ten grondslag hebben gelegen. Nu zegt de Minister dat wij ons er niet al te veel van mogen voorstellen, omdat van de zeer vele gevallen wellicht toch maar enkele openbaar kunnen worden gemaakt als het criterium wordt gehanteerd dat er geen onevenredige schade mag zijn. Ik kan zo'n opvatting over de grenzen die horen bij het bepalen wat onevenredige schade is maar moeilijk waarderen. Ik verneem er graag iets meer over van de Minister.

De heer Van Amelsvoort heeft in zijn betoog een aantal overwegingen genoemd op grond waarvan hij belangrijke elementen uit artikel 25 heeft bestreden. Op een paar punten wil ik daarover wat nader met hem van gedachten wisselen. Dat kan misschien helpen op het moment dat hij met zijn fractie overleg pleegt.

De heer Van Amelsvoort heeft gewezen op de penetratie van de buitenlandse banken, in het verband van opmerkingen over de twee grote Nederlandse banken die een geweldig aandeel in het balanstotaal hebben. Hij zei dat er grote buitenlandse banken komen en kleine binnenlandse banken verdwijnen. Als dat gebeurt, is er sprake van een concentratie van het bankwezen op internationale schaal. Niemand zal dat ontkennen. De stelling die ik hanteerde met betrekking tot de twee grootste banken in Nederland moest ertoe leiden, dat er een zeer verregaande concentratie is in het bankwezen. Welnu, de heer Van Amelsvoort bevestigt dat eigenlijk alleen maar.

Het beoordelen van de effecten van een machtsconcentratie valt onder een gezond bankbeleid. Misschien kort ik het wat onverantwoord in.

De heer Van Amelsvoort (KVP): Er bestaan twee criteria: Het bevorderen van een gezond bankbeleid en het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen in het kredietwezen. Sinds 1952 is door de Regering aangenomen dat het element 'machtsconcentratie' onder het tweede criterium valt.

De heer Jansen (PPR): De heer Van Amelsvoort heeft toen gezegd, dat de Bank naar zijn idee daarop toezicht hield.

De heer Van Amelsvoort (KVP): En houdt!

De heer Jansen (PPR): Inderdaad. Dat zou voldoende moeten zijn. Juist op dit punt echter denk ik dat het niet aan de Bank is, dit in een voldoende mate

te kunnen beoordelen. Ik denk dat de beoordeling hier een aantal aspecten heeft die buiten de bevoegdheden van de bank vallen. Daarvoor zijn andere bevoegdheden nodig.

De heer Van Amelsvoort (KVP): Denkt u dat de monetaire overheid van Nederland, de Nederlandsche Bank, niet voldoende kijkt heeft op een gewenste of ongewenste ontwikkeling van het kredietwezen?

De heer Jansen (PPR): Ik denk dat te grote machtsconcentratie een aspect is dat valt buiten het terrein dat door de Bank wordt bestreken.

De Minister zou enige coördinatie wensen in het kader van de Wet op de economische mededinging. De heer Van Amelsvoort zegt dat die wet zich niet leent voor een preventief toezicht, waarvan in dit wetsontwerp sprake is. De Wet op de economische mededinging is dan ook niet gericht op dat preventieve toezicht. Daarvoor heb je een ander soort wet nodig. Die andere soort wet ligt nu voor ons.

Ik heb begrepen, dat de heer Van Amelsvoort wat betreft de coördinatie en de relatie met de Wet op de economische mededinging stelt, dat het toezicht van de Nederlandsche Bank traditie is en dat hij dat graag zelfstandig wil hebben. Het zou altijd goed hebben gewerkt. Ik dacht dat ik hem letterlijk citeerde, maar ik merk dat ik hem volstrekt verkeerd citeer, dus ik laat het maar zitten. Het zou zonde zijn als wij over een misverstand gingen discussiëren.

De heer Van Amelsvoort (KVPI): De woorden die de heer Jansen gebruikt heb ik ook gebruikt, maar zij zaten niet op die manier aan elkaar.

De heer Jansen (PPR): Wie weet op wat voor oneigenlijke manieren wij nog eens aan elkaar worden gebreid.

Op het zeer vage criterium is de Minister uitvoerig ingegaan. Wij komen ten slotte bij de SER. Ik heb het idee dat de Minister de heer Van Amelsvoort verkeerd heeft begrepen. Ik had het gevoel dat de heer Van Amelsvoort zei dat wij niet moeten vooruitlopen op het SER-rapport en dat hij wel degelijk de overwegingen die in dat SER-rapport voorkomen, had aanvaard.

De heer Van Amelsvoort (KVP): Het aanvaarden van overwegingen is natuurlijk niet zo moeilijk.

De heer Jansen (PPR): Ook de conclusies van het rapport, dacht ik.

De heer Van Amelsvoort (KVP): Die kan ik hier uiteraard niet aanvaarden.

Jansen

De heer **Jansen** (PPR): U kunt natuurlijk best zeggen dat u het met de in het rapport getrokken conclusies eens kunt zijn.

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Wij plegen namens fracties te spreken en onze fracties hebben zich daarover niet uitgesproken. Men mag echter wat mij betreft zijn conclusies trekken uit het feit dat ik ze niet heb bestreden.

De heer **Jansen** (PPR): Ik wil met een misschien wat onvriendelijke opmerking eindigen, namelijk dat ik niet zo goed begrijp dat de heer Van Amelsvoort zich zo sterk verzet tegen het tegengaan van fusies. Immers, hoe minder fusies er zijn, des te vaker kan je 5000 gld. vragen als bijdrage in je verkiezingskas!

De heer **Van Amelsvoort** (KVP): Het is een misverstand dat ik een tegenstander ben van het preventief controleren en het eventueel verbieden van fusies. Ik ben daar in het geheel niet tegen. Niets uit mijn betoog kan tot die veronstering aanleiding geven. Het gaat mij om het criterium dat wordt gehanteerd en om de toetsende instantie die wordt toegevoegd.

De heer **Jansen** (PPR): Ik begrijp het. Ik wil met een uiterst serieuze opmerking eindigen. Juist de uitbreiding van het criterium, zoals het in dit wetsontwerp wordt voorgesteld, is een uitbreiding die in ieder geval door mij wordt gerekend tot de voorstellen van 'maatschappijhervormende aard'. Daarin ligt voor mij en voor mijn fractie de beoordeling van de wijze waarop de CDA-fracties de komende dagen zullen opereren.

□

De heer **Van Dis** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Met belangstelling heb ik naar het antwoord van de Minister geluisterd. Ik kom in de eerste plaats terug op wat de Minister heeft gezegd ten aanzien van de kerkelijke grootboeken. Ik heb hierover in eerste termijn een vraag gesteld. Ik zou graag wat meer inhoud hebben omtrent de in de nadere memorie van antwoord gebruikte formulering 'juridisch deel uitmaken van een kerkgenootschap'. Wat verstaat men daaronder precies? Bij interruptie heb ik er onder andere op gewezen dat bedoelde kerkgenootschappen hun activiteiten veelal in een afzonderlijk lichaam onderbrengen, waarvan het bestuur en het beheer geheel bestaat uit leden van zo'n kerkgenootschap, hetzij aangewezen door deputaten hetzij anderszins aange-

steld. In ieder geval verneem ik graag of dat soort van instellingen onder de Wet Toezicht kredietwezen zullen gaan vallen.

De hamvraag betreft artikel 25. De Minister heeft tegenover elkaar gesteld het Bankraadadvies van februari 1975, dat het derde criterium duidelijk afwijst, en het zeer onlangs vastgestelde SER-advies dat het tegendeel bevat. Ik moet bekennen dat ik de inhoud daarvan nog niet precies ken.

De **Voorzitter**: Ik heb begrepen, dat het advies onlangs is vastgesteld en dat het nog niet in gedrukte vorm beschikbaar is. Ik hoop, dat voor de leden van de vaste Commissie voor Financiën de meest wezenlijke gedeelten van dit advies uiterlijk aanstaande maandag beschikbaar zijn.

De heer **Van Dis** (SGP): Ik had aan de Minister willen vragen of hij kan bevoorwaarden dat degenen, die in eerste instantie hun oordeel over dit wetsontwerp moeten geven, nadere gegevens zouden kunnen krijgen. Wat de SER betreft is dat dus geregeld. Ik zou echter aan de Minister willen vragen of hij niet op de een of andere manier de Bankraad kan polsen hoe deze nu over deze nieuwe ontwikkeling denkt. Blijft men bij het afwijzende advies omdat het een incidentele regeling is? Moet dan niet gewacht worden op een algehele wettelijke regeling van het preventieve toezicht en toetsing aan normen van algemeen belang? Is het niet van belang hierover een nader advies van de Bankraad in te winnen?

□

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Het is goed dat een debat over een hoofdzakelijk technische zaak geleidelijk steeds meer een politieke tint krijgt. Daarvoor zijn wij hier namelijk. Ik wacht dan ook met grote belangstelling de verdere gang van zaken, voor zover ik die niet in de hand heb, af. Ik heb het hoofdzakelijk niet in de hand.

Ik wil de Minister graag en oprecht danken voor zijn antwoord. Ook ik vind, dat hij zijn ontwerp knap heeft verdedigd. Hoe slechter een ontwerp, hoe knapper een verdediging kan zijn. Het antwoord van de Minister heeft mij op enkele punten nogal teleurgesteld. Dat was echter niet het geval ten aanzien van artikel 25, want dat was volstrekt te voorzien. Hij heeft op het laatste moment twee nota's van wijzigingen ingediend. Voorshands wil ik zeggen, dat wij daar niet zoveel moeite mee hebben, maar ik wil graag zijn antwoord op de vraag van de heer Van

Amelsvoort betreffende de strafsancie afwachten.

De Minister heeft onder andere gezegd, dat misschien aan gelden van meer dan 2 jaar levensduur latere monetaire relevantie zou kunnen worden toegekend. Dat sluit aan bij mijn eerdere opmerking, dat blijkbaar geld van 2 jaar en 1 dag geen geld meer is in monetaire zin voor de Minister. Heeft dat dan toch niet consequenties voor de status van hypotheekbanken?

Ik was teleurgesteld over de opmerking van de Minister over de mogelijkheid van kleine ondernemingen in het bankwezen om uit te groeien tot grotere. Hij heeft gezegd, dat het internationaal gebruik is, dat daarvoor een vermogen van f 500.000 nodig is. Ik weet, dat in andere landen dat bedrag nog hoger is.

Minister Duisenberg: Dat zei ik ook!

De heer **Joekes** (VVD): Dan heb ik de Minister net op tijd goed geciteerd. Maar dat is natuurlijk het punt niet! Als een onderneming de drempel van f 500.000 is gepasseerd, is zij gegroeid tot in die status. Ik weet ook niet goed wat er in het kader van dit wetsontwerp aan te doen is; ik heb welbewust niet geprobeerd in die richting te amenderen. Als liberaal betreur ik het echter wel, dat kleine ondernemingen niet met enig gemak in dit opzicht tot grote ondernemingen kunnen uitgroeien. Daardoor zou immers de concurrentie worden bevorderd en de geschakeerdheid worden verrijkt.

Ten aanzien van de effectenkredietinstellingen ben ik echt teleurgesteld. De Minister heeft gezegd dat degenen die bij invoering van de wet niet aan de eisen voldoen, nog drie jaar overgangstijd hebben. Dat is mij bekend. Artikel 62, lid 2 staat mij in het geheugen gebrand, maar daar gaat het niet om. Ik ben er overigens erkentelijk voor dat de Minister onderscheid heeft gemaakt tussen de twee soorten effecteninstellingen. Op dit gebied functioneert er in Nederland een niet zo groot aantal – maar toch een zichtbaar aantal – ondernemingen die altijd klein zijn geweest, nu klein zijn, van plan zijn het te blijven, omdat zij op die manier hun functie behoorlijk kunnen uitoefenen en niet binnen de criteria van de artikelen 9, 10 en 11 zouden vallen. Als men dan zegt dat men toch drie jaar de tijd heeft, miskent men de afwezigheid van enige wens om zich groter te maken en de afwezigheid van enige mogelijkheid om dat te doen. Bovendien wordt dan het feit miskend dat drie jaar zeer snel voorbij zijn. Ik blijf erop wijzen dat er ontheffingsmogelijkhe-

Joekes

den zijn. Als de Minister dit standpunt ten aanzien van de drie jaar inneemt, waarvoor dienen die ontheffingsmogelijkheden dan eigenlijk? Ik vraag de Minister niet om ten deze zelf een beleid te voeren. Dat valt namelijk niet onder zijn competentie. De Minister moet naar mijn mening het oordeel uitspreken dat in de door mij geschets- te gevallen – ondernemingen met 3, 4, of 5 mensen, die aan alle criteria heel moeilijk of niet kunnen voldoen – de Bank een soepel ontheffingsbeleid behoort te voeren. Dat is het einge dat ik vraag. Met mij zouden de betreffende ondernemingen zeer dankbaar zijn voor een dergelijke uitspraak.

Ik heb in eerste termijn iets gezegd over de positie van de Rijkspostspaarbank. De Minister heeft daarop gereageerd. Ik bedoelde daarmee te verwijzen naar de plannen voor de postbank. De Minister merkt dat ik dit woord zonder enige terughoudendheid uitspreek. Het zou beter zijn daarop nu niet nader in te gaan. Ik neem alleen nota van het feit dat de Raad van State van het desbetreffende ontwerp bijijkbaar nog altijd niet genoeg heeft. Ik kan helaas niet aan de Minister vragen waarom het advies van de Raad van State zo lang uitblijft, maar ik trek daaruit maar mijn eigen conclusies.

Minister Duisenberg: Ik kan u wel vertellen waarom het advies zo lang uitblijft. De Bankraad heeft ook een advies uitgebracht. De Raad van State wilde dat graag kennen.

De heer Joekes (VVD): Juist, want de adviezen van de Bankraad zijn veelal buitengewoon verstandig. Men neme bij voorbeeld het advies over artikel 25 van het onderhavige ontwerp.

Minister Duisenberg: Veelal, maar een advies veroudert wel eens.

De heer Joekes (VVD): Dat doen wij allen; al zou men het van buiten niet altijd zeggen.

Wat betreft de stille curator heeft de Minister gezegd dat hij vooral denkt aan financiële deskundigheid en ervaring. Ik heb de term 'managen' genoemd. Dat kan elkaar zeer wel dekken. Met dat antwoord ben ik zeer tevreden.

Ik kom nu op de collectieve garantie-regeling. Het overleg tussen de Bank en de organisaties is ingeleid. Ik heb in eerste termijn gevraagd of het de bedoeling is dat men naar evenredigheid daaraan deelneemt. Ik heb de term 'op gelijke voet' gebruikt. Ik stel er prijs op, alsnog het oordeel van de Minister daarover te vernemen. Is het de be-

doeling dat men daarin op gelijke voet meedoet?

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans aan het hoofdgericht, al dan niet verteerbaar, namelijk artikel 25. Ik heb uiteraard niet zoveel moeite met dit artikel, in die zin dat ik heel duidelijk heb laten weten en dat ik blijf zeggen wat mij daarin niet zint. Ik respecteer volledig de wens van de fracties van de KVP, de ARP en de CHU tot nader be-raad.

De Minister heeft over de 5%-deel-neming zo ongeveer gezegd: je kunt mij nu wel die bevoegdheid bij algeme-ne maatregel van bestuur geven, maar ik maak daarvan toch geen ge-bruik om boven de 5% te gaan. Ik wijs de Minister erop dat het niet zeker is dat deze Minister of een minister van deze politieke kleur op dit departement blijft zitten. Zijn mededeling dat hij dat niet zal gebruiken – nu zo'n maand of vier voordat hij vertrekt – is interes-sant, maar niet doorslaggevend voor mij.

Minister Duisenberg: Die 5% heeft al geleefd onder ministers van Financiën van diverse kleuren.

De heer Joekes (VVD): De Minister wil toch niet naar het verleden verwijzen? Dat wordt mij altijd verweten. Hij kijkt alleen maar naar de toekomst.

Minister Duisenberg: Ik dacht de heer Joekes even te helpen door wel eens naar het verleden te verwijzen, zodat dit zijn denken wat vergemakkelijkt.

De heer Joekes (VVD): Ja, ja, als het uitkomt, verwijzen wij naar het verle-den. Prima.

Nu de rol van de Sociaal-Economi-sche Raad en 's raads rapport, dat zo moeilijk te verkrijgen is, in de gehele fusieregeling. In dit huis zijn wij ge-woon, zowel leden als bewindslieden, om iets van de SER te citeren al naar gelang het ons uitkomt. Als deze iets zegt over een meerderheid of een min-derheid of een totale verdeeldheid, als deze iets zegt dat ons zint, dan zeggen wij: de SER heeft het zelf gezegd. Het omgekeerde geschiedt in het andere geval. Wat is nu precies – in het debat als het onderhavige is dit een retori-sche vraag, zoals u zult begrijpen – het gezag van de SER? De SER heeft wat uitgesproken, maar men moet er goed bij bedenken, dat dat rapport aller-minst unaniem was. De Minister schudt ontkennend; hij is het dus met mij eens; dat zeg ik maar even, omdat het dan in de Handelingen komt.

Minister Duisenberg: Ik wil er meteen bij zeggen, dat het ontbreken van una-nimiteit op ondergeschikte punten

was. Waar het in de kern om gaat, het aanvaarden van toetsing van fusies aan overwegingen van algemeen be-lang, daarover bestaat unanimiteit. Over de uitwerking daarvan bestaan marginaal verschillende gedachten.

De heer Joekes (VVD): Het hangt er maar van af, hoe groot of klein men verschillen van opinie taxeert, maar ik neem nota van het antwoord van de Minister. Ik vraag erbij, of de SER mis-schien ook heeft geadviseerd, een der-gelijke regeling uitsluitend voor één bedrijfstak in te voeren, laat staan uit-sluitend voor deze bedrijfstak in te voeren. Ik heb niet begrepen, dat dit het geval was.

Mijnheer de Voorzitter! Men zegt – ik meen dat de Minister dit heeft gedaan – dat het geen vooruitlopen op de ont-wikkeling is. Voor zover het gaat om concurrentie tussen bedrijfstakken, is het wel degelijk een vooruitlopen op de ontwikkeling, zelfs al zou de SER een dergelijk regime hebben aanbevo-len.

De Minister is zo hoffelijk geweest om ook mij te vragen, mijn standpunt ten aanzien van artikel 25 te herover-wegen. Ik wil het beslist nog wel in mijn fractie bespreken, ervan uitgaan-de dat de behandeling in de volgende week wordt afgerond, maar ik kan hem niet veel hoop geven op aanvaarding van het artikel zoals het nu luidt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wilde nog een onvriendelijke opmerking maken over stoken tussen de Minister en het CDA, maar laat ik het toch maar niet doen. De zaak onttrekt zich namelijk aan mijn beoordeling.

Ik wil mij aansluiten bij de zeer ver-standige woorden van de heer Van Amelsvoort met betrekking tot zijn standpunt ten aanzien van de preven-tieve fusietoetsing. Het was heel zorg-vuldig en heel voorzichtig geformu-leerd. Ik meen mij hierin te kunnen vin-den. Het betreft echter de zaak in haar algemeenheid en niet deze incidentele toepassing, althans wat mij betreft.

Ik zal nog enkele opmerkingen ma-ken over amendementen, dan is dat al-thans gebeurd. Ik vind het wat moei-lijk, de opeenvolging van versies bij te houden. Ik weet dat mijn collega's hun best doen, die tijdig op tafel te krijgen. Als ik mij uit dien hoofde vergis ten aanzien van de strekking van het amendement hoor ik dat wel, al is dit natuurlijk niet de bedoeling.

De heren Dolman en Jansen vragen, als ik het goed begrijp, ook een verkla-ring van geen bezwaar met betrekking tot kredieten, door banken aan andere ondernemingen verstrekt. Dit lijkt mij

Joekes

de duidelijke strekking van het amendement. Hoe ook de nu lopende versie luidt, de – zeer vergaande – greep van de overheid op het bedrijfsleven zou daardoor naar onze mening aanzienlijk worden uitgebreid. Ongetwijfeld is dat precies waarom de PvdA en de PPR een dergelijk voorstel doen. Dit is hun goed recht. Voor mij is echter, op zijn zachtst gezegd, de noodzaak niet aangetoond en is de wenselijkheid sterk negatief. Ik vond het interessant dat de Minister dit amendement nogal uitvoerig heeft bestreden en dat de heer Dolman het daarop ook weer uitvoerig heeft verdedigd. Wij zijn van zins, tegen dit amendement te stemmen.

Wat het tweede amendement van dezelfde leden betreft, heb ik gisteren al opgemerkt dat de overheid over haar eigen kapitaaldeelnames in honderd-en-één particuliere bedrijven de Kamer nu al niet of nauwelijks informeert. De Minister heeft dat in het debat zojuist bestreden. Ik vind het echter totaal onvoldoende. Dit amendement vraagt publicatie van alle beslissingen die krachtens artikel 25 door de Minister en de Bank – en dan nog over een uitgebreid pakket maatregelen – worden genomen, behalve bij onevenredige bevoordeling of benadeling. Daarbij is ingevoegd dat het oordeel, wat onevenredig is door de Bank en/of de Minister moet worden geveld. Ik vind dit, in modern jargon, een 'linke' regeling. Ik vind haar overbodig. Ik meen dat zij een veel te grote, verdere invloed van de overheid of de Bank op het bedrijfsleven geeft; ik ben er daarom tegen.

De heer **Dolman** (PvdA): Wat het laatste punt betreft, wil ik opmerken dat het niet om invloed van de overheid gaat maar om het bekend maken van beslissingen die zijn genomen.

De heer **Joekes** (VVD): Ja, dat is toch invloed?

De heer **Dolman** (PvdA): Het gaat hoogstens om invloed van het publiek, om kennisneming van het publiek dat daaruit zijn conclusies kan trekken ...

De heer **Joekes** (VVD): Aan de hand van wat de overheid afdwingt.

De heer **Dolman** (PvdA): Wat zij heeft gedaan. De heer Joekes kan natuurlijk bezwaar hebben tegen andere onderdelen van artikel 25. Ik begrijp dat u dat ook in ruime mate hebt.

De heer **Joekes** (VVD): Ik kan ook bezwaar hebben tegen dit onderdeel.

De heer **Dolman** (PvdA): De bezwaren tegen dit onderdeel kunnen niet gaan

over de invloed van de overheid, maar alleen over de invloed van het publiek, die verkregen wordt via de openbaarheid.

Mijn tweede opmerking gaat over de openbaarheid van overheidsdeelnames. Als ik het wel heb, publiceert de overheid zowel in een overzicht van het departement van Financiën als in het jaarverslag van de Algemene Rekenkamer telkenjare haar deelnames. Dat is dus niet eenmalig.

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Uiteraard zijn die publicaties mij wel bekend. De vraag is echter, of ze volledig en bij de tijd zijn. Zijn andere vormen van hulp daarbij inbegrepen? Ik neem goed in mij op wat de heer Dolman daarover zegt, ook over het eerste punt ten aanzien van het amendement. Het blijft natuurlijk een grote invloed van de overheid, wanneer je mensen dwingt iets te publiceren, nog afgezien van de andere argumenten die daartegen zijn aangevoerd, onder andere door de Minister. De amendementen op de stukken nrs. 18 en 20 van respectievelijk de geachte afgevaardigde de heer Van Amelsvoort en ons zelf over de andere kwestie van artikel 25 lopen parallel. Ik geloof dat ik er in de hele politieke constellatie van dit moment verstandig aan doe, daarover op dit moment maar niets naders te zeggen, behalve dat ons amendement uiteraard gehandhaafd wordt.

De vergadering wordt van 15.40 uur tot 15.55 uur geschorst.

□

Minister **Duisenberg**: Mijnheer de Voorzitter! De monetaire betekenis van de korte uitzetting van fondsen, in casu de institutionele beleggers, waarover de heer Van Amelsvoort een vraag heeft gesteld, moet worden gezien in het licht van wijzigingen in de structuur van het actieve bedrijf van de institutionele beleggers als tijdelijke reactie op een bestaande kredietrestrictie. De monetaire relevantie daarvan is op zich zelf gering en hangt recht evenredig samen met de vergroting van de omloopsnelheid. Dit moet worden gezien als, zoals ook in de stukken is gezegd, het elastiek in het monetaire beleid. Dit tijdelijke en beperkte verschijnsel kan echter op zich zelf geen aanleiding zijn om een wettelijke voorziening te creëren ten einde het monetaire toezicht uit te breiden tot het beleggingsgedrag van die instellingen. Het monetaire beleid raakt nu eenmaal aan de passiefzijde van de banken. Hierdoor zou het worden

overgeheveld naar de andere kant van de balans. Ik zou daarmee moeite hebben. Ik ontken niet dat er in de praktijk een zekere monetaire relevantie bestaat, maar deze is tijdelijk en in de totaliteit van slechts ondergeschikte betekenis.

Ik ben de heer Van Amelsvoort er voor erkentelijk dat hij heeft toegegeven dat mijn verhaal over het bedrijfseconomisch toezicht op de Rijkspostspaarbank hem opnieuw aan het denken heeft gezet en dat hij daarom voorshands afziet van het indienen van een motie daarover.

Ik schaar mij achter de heer Joekes die van mening is dat moet worden afgezien van verdere discussie over artikel 25. Ik ben blij dat de heer Van Amelsvoort heeft toegezegd zijn amendementen opnieuw in overweging te nemen. Ik ben bepaald verheugd dat hij heeft aangekondigd mijn bede aan het slot van mijn betoog in eerste termijn te zullen verhoren.

In het wetsontwerp zijn aan een aantal voorschriften, welke op deze wet zijn gebaseerd, strafsancities verbonden. In eerste instantie is overwogen dat sancties met betrekking tot de artikelen 7, derde lid en 25, achtste lid, achterwege konden blijven, omdat bij de uitvoering van die artikelen kan worden vertrouwd op het gezag van de Nederlandsche Bank ten opzichte van de betrokken onderneming. Bij nader inzien, met het oog op het algemeen belang en op de belangen van derden, heb ik gemeend alsnog te moeten voorstellen aan de genoemde bepalingen strafsancities te moeten verbinden. Uiteindelijk is artikel 25 belangrijk genoeg en wordt het gezag van de Bank versterkt; het krijgt meer rugdekking doordat sancties kunnen worden opgelegd. Daartoe dienden de jongste notaatjes van wijziging.

De heer Dolman meent dat publicatie winst is, zelfs als het aantal gevallen beperkt is. Dat ben ik met hem eens, ook in het licht van de Wet op de openbaarheid. Wel zal eventuele aanname van het andere amendement van de heer Dolman het aantal gevallen aanmerkelijk kunnen vergroten, omdat zij dan ook onder de publicatieplicht vallen.

Er is bij het hoofdpunt gesproken over drie haken en ogen. Ik heb geen verweer tegen de opmerkingen die de heer Dolman over het eerste punt heeft gemaakt. Het is inderdaad juist dat bij toetsing aan bepaalde grenzen, ook voordat een bedrijf in moeilijkheden komt, het inzicht wordt vergroot. Dan zijn er meer gegevens. Tot mijn spijt heeft de heer Dolman terecht ge-

Duisenberg

citeerd dat wij het aantal gevallen per kredietbedrag niet kennen.

De heer **Dolman** (PvdA): Ik heb juist geciteerd 'dat tot onze spijt ...'. Dat is ander Nederlands.

Minister **Duisenberg**: Het speelt mij dat ik dat citaat als juist moest kwalificeren. Het ware mij liever geweest, dat wij het wel hadden gekend. Het gaat daarbij alleen om vergroting van inzicht en registratie. Het machtsmoment – en dat is het logische element, dat ik heb genoemd – is daarbij nog niet in het geding.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Dolman heeft gezegd dat het uitwijken naar de 'near-banking' ook geldt voor de deelnemingstoetsing. Ik wijs nogmaals op het verschil in karakter tussen deelneming en kredietverlening. Ik zal niet zeggen, dat wij deelneming door banken in het algemeen willen toegestaan, wij hebben er wel grote reserves tegenover. Het wordt niet beschouwd als het eigenlijke bedrijf van banken. Ook de 5%-limiet duidt erop dat de overheid het deelnemen wat moeilijker wil maken omdat dat niet is datgene waarvan de bank in belangrijke mate haar bedrijf maakt. Kredietverlening, het eigenlijke bedrijf van banken, zien wij hoe meer hoe liever.

Zeggenschap is inherent aan deelneming. Als je aandeelhouder wordt, heb je daarmee zeggenschap al of niet ingeperkt door bijzondere bepalingen. Bij kredietverlening is dat normaliter natuurlijk niet het geval. Er zijn wel degelijk verschillen op te merken.

Naar het oordeel van de heer Dolman moeten Minister en De Nederlandsche Bank meer doen dan op de stoel van de bankier gaan zitten. Zij moeten de risico's beoordelen van (samenfattend) krediet, werk en afnemers van de onderneming. Dat is alleen zo in het geval dat de uitgebreide toetsingsgrond wordt gehanteerd, zoals in het wetsontwerp voorgesteld. Dat is de ruimste toetsingsgrond en zelfs dan kan nog worden betwijfeld of het risico van de afnemers in de toetsing moet worden betrokken.

Wat de gewijzigde tekst betreft, maakt inderdaad het ontbreken van het kwantitatieve inzicht het onmogelijk om al minimumgrenzen aan te geven. Mij is gebleken dat ik in eerste termijn al te lichtvaardig getallen heb genoemd en dat die getallen belangrijk hoger moeten zijn. Ik wil op dit moment geen nieuwe poging doen om er een kwantificering in aan te brengen.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Jansen heeft gezegd, dat bij voorbeeld

aan de buitenlandse instellingen voorwaarden zouden moeten worden gesteld voor wat de activa in Nederland betreft. Het gaat ook om de soliditeit van de hoofdbank, de moederinstelling. Dat is een hachelijke zaak, waarop wij geen invloed hebben, behalve dan dat wij in internationaal overleg kunnen proberen om tot geharmoniseerde regelingen te komen. Ik meen de heer Jansen wel iets gerust te kunnen stellen omdat er volgens het wetsontwerp – ik verwijs naar artikel 10, lid 2, laatste zin – bepaalde activa in Nederland moeten zijn. Ook het tweede lid van artikel 27 is in dit verband van belang. Er moet dus wel aan bepaalde voorwaarden worden voldaan zodat de cliënten van een Nederlands filiaal van een buitenlandse instelling enige zekerheid hebben.

De heer Jansen heeft opnieuw gezegd, dat men toch tot splitsing of ontbinding moet kunnen overgaan bij een te grote machtsconcentratie. Het is denkbaar dat er voorwaarden worden gesteld. Het is denkbaar dat bepaalde zaken worden afgestoten of dat deelnemingen worden verminderd omdat dat een voorwaarde is. Ik ken fusies uit een recent verleden in de bankwereld, waarbij niet-bancaire activiteiten van de fusiepartners ter gelegenheid van de fusie werden afgestoten. Dat kon toen niet onder voorwaarden gebeuren; in de toekomst zou men voorwaarden kunnen stellen op basis van dit wetsontwerp.

De heer Jansen vroeg, of ik nader wilde ingaan op het gewijzigd amendement Dolman/Jansen over de onevenredige bevoordeling of benadeling. De tekst daarvan is helemaal ontleend aan het wetsontwerp op de openbaarheid. Het komt mij voor, dat de uitwerking die daarin is gegeven, ook in dit geval van toepassing moet zijn. Ik begrijp nu dat ik zijn vraag verkeerd heb begrepen.

De heer **Jansen** (PPR): Dat is inderdaad het geval, mijnheer de Voorzitter. Ik heb gevraagd wat verder uit te werken de argumenten die de Minister heeft gebruikt om het praktisch nut van dit amendement wat gering af te schilderen.

Minister **Duisenberg**: Ik heb slechts willen waarschuwen dat men op dit punt niet al te overdreven verwachtingen moet koesteren. Ik onthoud mij er liever van kwantitatieve voorspellingen te doen. Bij fusies of het niet doorgaan van fusies gaat het nu eenmaal om belangen waarbij grote vertrouwelijkheid in acht moet worden genomen, omdat die belangen anders geschaad zouden worden. Dan kan al-

licht de onevenredige schade aan een belang ertoe aanleiding geven niet tot publikatie over te gaan. Ik heb dus de illusie weg willen nemen dat vanaf nu alles op dit punt zou worden gepubliceerd.

De heer **Jansen** (PPR): De Minister gaat niet in op een kwantitatieve nadere uiteenzetting. Dat was ook niet mijn hoofdbedoeling. Ik wilde een kwalitatieve uiteenzetting. Daar was hij ook mee begonnen. Geldt alles wat de Minister nu zegt ook, wanneer de publikatie zou plaatsvinden nadat de fusies hebben plaatsgevonden?

Minister **Duisenberg**: Het kan voorkomen dat die overwegingen dan gelden.

De heer **Jansen** (PPR): Het grote belang dat de Minister daarbij naar voren brengt – afgezien van de vraag of ik het daarmee eens ben – is in de meeste gevallen verdwenen nadat een dergelijke fusie heeft plaatsgevonden.

Minister **Duisenberg**: Dan is het ook bekend. Daarmee is dan ook bekend dat de toetsing niet tot een afwijzing heeft geleid.

De heer **Jansen** (PPR): Daar zit nu juist de angel. Dat bekend zijn is misschien in formele zin wel waar, maar in materiele zin kan daar nog wel eens een vraagteken bij worden gezet.

Minister **Duisenberg**: Laten wij dan de toekomst maar afwachten. Het spijt mij dat ook ik de woorden van de heer Jansen in verkeerde volgorde heb geïnterpreteerd.

De heer Van Dis heeft mij meege-deeld dat hij hier niet meer aanwezig kon zijn. Ik wil toch antwoorden op zijn vraag of bijvoorbeeld zo'n onderdeel als het Kerkelijk Grootboek, als het in de stichtingsvorm gegoten is, ook onder de Wet toezicht kredietwezen valt. De juridische vorm van de stichting is inderdaad geen beletsel om het onder de Wet toezicht kredietwezen te laten vallen. De meeste spaarbanken zijn ook in de stichtingsvorm gegoten. Ik heb het de heer Van Dis al gezegd en ik wil ook formeel zeggen, dat het mij voorkomt dat de moeilijkheden die hij vrees minder groot zullen dan hij denkt. Ik nodig hem echter uit, daarover nog overleg te plegen.

Ik voel niet veel voor de suggestie van de heer Van Dis, de Bankraad opnieuw te polsen, nu de SER heeft gesproken. Dan blijven wij adviezen en adviesinstanties heen en weer gooien. Dat zou tot een vertraging in de behandeling van dit wetsontwerp leiden die ik zelfs tegen de achtergrond van de

Duisenberg

zesjarige voorgeschiedenis zeer zou betreuren.

Ik heb de heer Joekes al beantwoord over de monetaire relevantie toen ik de heer Van Amelsvoort op dat punt beantwoordde. Wat zijn treurnis betreft over mijn antwoord inzake de effectenkredietinstellingen merk ik het volgende op. Als ik nu zeg, dat wij met betrekking tot artikel 8, 9 en 10 een zeer soepel beleid zullen voeren, dat ik althans de president van de Nederlandsche Bank in overweging zal geven een soepel beleid te voeren, blijft er waarschijnlijk niet zo veel over. Het wetsontwerp geeft al zoveel mogelijkheden tot aanpassing, maar het vergt aanpassing. Dat valt niet te ontkennen. Ik torn niet aan de aanwezige onthefingsmogelijkheden, maar deze nog met meer dan normale soepelheid te omgeven, zal – naar ik vrees – die soort gevallen er helemaal buiten doen vallen. Ik meen niet verder te kunnen gaan dan ik al ben gegaan in mijn antwoord in eerste termijn.

De heer **Joekes** (VVD): Ik noteer met dankbaarheid, dat de Minister meer dan normale soepelheid verwerpt. Ik leid hieruit af, dat hij de normale soepelheid, die trouwens in de gehele Nederlandse wetgeving voor onthefingsmogelijkheden geldt, onderschrijft. Ik wijs er nog één keer op, dat het niet om het geheel van deze categorie gaat, maar alleen om de kleine, altijd klein geweest zijnde en klein zullende blijven ondernemingen, die zich kunnen handhaven, voor een behoorlijke ruime concurrentie als gevolg van meerdere marktpartijen zorgen en waarvan in totaliteit ongeveer 100 man op straat zouden komen te staan, wanneer zij door deze wet zonder onthefingen gedwongen zouden worden ermee op te houden. Ik meen, dat de Minister en ik elkaar redelijk goed begrijpen: Hij zegt: 'soepelheid, niet meer dan normaal' en ik concludeer: 'normale soepelheid'.

Minister **Duisenberg**: Het is een bestendig beleid, waarin wetten altijd met verstand en begrip worden toegepast.

De heer Joekes herhaalde zijn vragen aanzien van de garanties, of de verschillende organisaties daarin naar evenredigheid deelnemen. Het overleg hierover is – zoals ik heb gezegd – in volle gang. Ik kan op dit moment niet beoordelen of het adagium van dit kabinet, dat de sterkste schouwers de zwaarste lasten zullen dragen, ook in die kringen toepassing zal vinden. Ik wil dit in eerste instantie volstrekt aan

de desbetreffende overlegpartners overlaten.

Ik moet reageren op de opmerking van de heer Joekes, dat de SER wordt geciteerd al naar gelang het ons of wie hiervan gebruik wil maken uitkomt. Ik heb de SER zeer uitvoerig aangevoerd, juist omdat hier niet alleen is gesproken van een ander advies van een bepaalde instantie, maar omdat de stem van het bedrijfsleven moest worden gehoord en is gehoord. In de SER is de stem van het bedrijfsleven opnieuw gehoord. Deze is daarom wel degelijk van groot belang.

De heer **Joekes** (VVD): De suggestie dat daardoor de stem van het bedrijfsleven, zijnde de Bankraad, zou zijn vervallen, lijkt mij volstrekt onjuist.

Minister **Duisenberg**: De Bankraad vertegenwoordigt vele maatschappelijke groeperingen. Wij spreken over de stem van het bedrijfsleven. De SER is bij uitstek als zodanig te kwalificeren.

Ik ben blij, dat ook de heer Joekes bereid is zijn amendement en mijn argumentatie daarover in zijn fractie te heroverwegen. Ik noteer, dat ik wat hem betreft niet met veel hoop het weekend zal moeten ingaan.

De heer **Joekes** (VVD): Dat is in het algemeen gesproken juist.

Minister **Duisenberg**: Vandaag echter in het bijzonder, omdat u het zo hebt gespecificeerd.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **Voorzitter**: Ik deel mee, dat ik heb benoemd:

a. de leden en plaatsvervangende leden van de bijzondere commissie voor het deel D (de Regeringsbeslissing) van het Structuurschema Electriciteitsvoorziening (13 488). Deze commissie telt 25 leden en 18 plaatsvervangende leden en is als volgt samengesteld (de namen van de plaatsvervangende leden zijn tussen haakjes achter de namen van de leden vermeld): Bakker (CPN) (Meis (CPN)), Van der Mei (CHU) (Kruisinga (CHU)), Portheine (VVD) (Veder-Smit (VVD)), Schakel (ARP) (Scholten (ARP)), Peijnenburg (KVP) (Van Amelsvoort (KVP)), Hutschemae (KVP) (KVP) (–), Van der Spek (PSP) (–), P. A. M. Cornelissen (KVP) (Groensmit-van der Kallen (KVP)), Imkamp (D'66) (Terlouw (D'66)), Verbrugh (GPV) (Jongeling (GPV)), Van Dis (SGP) (–), Bremen (KVP) (Notenboom (KVP)), Stoffelen (PvdA) (Knot (PvdA)), Epema-Brugman (PvdA) (Wierenga (PvdA)), Drees (DS'70) (Tuinenburg

(DS'70)), Beuker (RKPN) (–), Jansen (PPR) (Van Kuijen (PPR)), De Boois (PvdA) (Voortman (PvdA)), Scherpenhuizen (VVD) (Van Aardenne (VVD)), Van Houwelingen (ARP) (Beumer (ARP)), Nooteboom (–), Nagel (PvdA) (Van der Hek (PvdA)), Giebels (PvdA) (Rienks (PvdA)), Van de Ven (VVD) (–) en vacature BP (–).

b. leden en plaatsvervangende leden van de bijzondere commissie voor de Nota over de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de Waddenzee (13 933).

Deze commissie telt 24 leden en 18 plaatsvervangende leden en is samengesteld als volgt: Kleisterlee (KVP) (Du Chatinier (KVP)), Jongeling (GPV) (Verbrugh (GPV)), Koekoek (BP) (–), Schakel (ARP) (Beumer (ARP)), Vellenga (PvdA) (Stoffelen (PvdA)), Van het Schip (CPN) (Meis (CPN)), Groensmit-van der Kallen (KVP) (–), Van Rossum (SGP) (–), Van der Lek (PSP) (–), Terlouw (D'66) (Imkamp (D'66)), Haasberger (PvdA) (Kosto (PvdA)), Waalkens (VVD) (–), Van Leijenhorst (CHU) (Tolman (CHU)), Epema-Brugman (PvdA) (Hartmeijer (PvdA)), Beuker (RKPN) (–), De Boois (PvdA) (Langedijk-de Jong (PvdA)), Aarts (KVP) (Bremen (KVP)), Scherpenhuizen (VVD) (Veder-Smit (VVD)), Van Houwelingen (ARP) (De Boer (ARP)), Giebels (PvdA) (Rienks (PvdA)), Koningh (DS'70) (Tuinenburg (DS'70)), Evenhuis (VVD) (Van Aardenne (VVD)), Van Kuijen (PPR) (Coppes (PPR)) en Andela-Baur (KVP) (Hermsen (KVP)).

De constitutie zal zijn dinsdag 8 februari 1977, te 13.35 uur voor de bijzondere commissie 13 488 en te 13.40 uur voor de bijzondere commissie 13 933.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van de **Nota Bejaardenbeleid 1975 (13 463)**.

De beraadslaging wordt hervat.

Hierbij zijn tevens aan de orde:

de motie-Gardeniers-Berendsen c.s. over de instelling van een Voorlopige Raad voor het Bejaardenbeleid (13 463, nr. 7);

de motie-Tilanus c.s. over opstelling van een indicatie inzake huisvesting bejaarden (13 463, nr. 9);

de motie-Scholten inzake het voeren van een meer gecoördineerd en planmatig huisvestingsbeleid (13 463, nr. 10);

voorzitter

de motie-Scholten c.s. inzake de doelstelling, dat ten minste voor 25 pct. van de bejaarden een speciaal voor hen geschikte woning beschikbaar is (13 463, nr. 11);

de motie-Gardeniers-Berendsen c.s. over het uitbrengen van advies inzake de z.g. 7 pct.-norm en de financieringsmethoden binnen de intramurale bejaardenzorg (13 463, nr. 12);

de motie-Rienks c.s. over het ontwerpen van nadere regelen ten aanzien van het toezicht op door bejaarden bewoonde woningen en woongebouwen en de daarbij verstrekte diensten (13 463, nr. 13);

de motie-Haas-Berger c.s. over een eigen specialisme in de gezondheidszorg van bejaarden (13 463, nr. 14);

de motie-Rienks c.s. over een onderzoek naar andere financieringsmogelijkheden voor kosten van het bewonen van verzorgingstehuizen (13 463, nr. 19);

de gewijzigde motie-Staneke c.s. inzake handhaving van de gelijkstelling van AOW-uitkering en minimumloon (13 463, nr. 29);

de motie-Langedijk-de Jong c.s. inzake herziening van de rijksbijdrageregeling dienstencentra (13 463, nr. 21);

de gewijzigde motie-Van Leeuwen c.s. over coördinatie en planning van het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van het bejaardenbeleid (13 463, nr. 25);

de motie-Gardeniers-Berendsen c.s. over de brandveiligheid van bejaarden-oorden (13 463, nr. 26);

de motie-Van het Schip c.s. om de bouw van bejaardentehuizen niet te beperken (13 463, nr. 27);

de motie-Van het Schip c.s. om niet te bezuinigen op de gezinsverzorging (13 463, nr. 28).

□
Staatssecretaris **Meijer**: Mijnheer de Voorzitter! Mijn collega's vonden, dat de jongste maar moest beginnen. Bovendien gaf de coördinerend Minister er de voorkeur aan zijn opmerkingen in dit debat te maken in aansluiting op de beantwoording van de vragen ten aanzien van de verschillende vakdepartementen. Voordat ik inga op de moties en de naar aanleiding daarvan in de verschillende betogen gestelde vragen, wil ik nog iets zeggen over de wijze, waarop de beschouwingen van de Kamer bij de Regering zijn overgenomen. De stemming, zoals die is ontstaan in het nader overleg tussen Parlement en Regering over de Nota Bejaardenbeleid 1975, heeft zich gisteren voortgezet. Vastgesteld kan worden,

dat over de hoofdlijnen van het beleid overeenstemming te vinden is tussen de opvattingen die van verschillende zijden in de Kamer zijn verwoord en die, welke in de Nota Bejaardenbeleid 1975 zijn vastgelegd. De grote lijn en de hoofddoelstelling van het beleid, namelijk te bewerkstelligen, dat de bejaarde zo lang mogelijk zijn zelfstandigheid in de samenleving kan bewaren, worden onderschreven.

Dat er op onderdelen van het beleid twijfel heerst, kan ook niet worden ontkend. Als ik de discussie over de feitelijke norm voor de opnamebehoefte in verzorgingstehuizen, de vragen die rond de kwestie van de extramurale hulpverlening zijn gesteld en de opmerkingen die gisteren zijn gemaakt over de invoering van de bemiddelingshulp in de gezinsverzorging de revue laat passeren, moet worden vastgesteld, dat de invulling van het beleid op onderdelen zeker ter discussie staat. Er is uiting gegeven aan gevoelens van twijfel over de vraag, of de Regering op een aantal punten de juiste aanzet heeft gegeven. Stuk voor stuk zijn dat echter kanttekeningen, die een onderdeel van het beleid betreffen. Over het algemeen hebben Regering en Parlement over de hoofddoelstellingen overeenstemming bereikt.

Van mevrouw Kappeyne van de Coppello heb ik begrepen dat zij vindt dat het beeld met betrekking tot de bejaarden in de samenleving somberder is geworden. Ik meen, als ik ook poeg enige afstand te nemen en terug te kijken over een groter aantal jaren, dat ook kan worden vastgesteld dat er voor de bejaarde veel grotere moge-

lijkheden in de samenleving zijn gekomen, allereerst financieel. Het inkomen van de bejaarde uit de AOW is sterker gegroeid dan het gemiddelde inkomen, zelfs sterker dan het minimumloon. Collega Mertens zal hierop ongetwijfeld verder ingaan. Voor de minst mobiele bejaarde, die is aangevoerd op verpleging, is er een grote groei tot ontwikkeling gekomen, zoals ook in de Nota Bejaardenbeleid 1975 is uiteengezet. Collega Hendriks zal aan dit facet nader aandacht schenken. De situatie in de verpleeginrichtingen is zo, dat het aantal bedden sinds 1969 is verdubbeld. Voor de gezinsverzorging is het aantal uitvoerende krachten op part-time-basis gegroeid van 19.000 in 1969 tot 67.000 nu.

Mevrouw Kappeyne van de Coppello (VVD): Ik wil u natuurlijk niet deze geweldige opsomming ontnemen, maar de somberheid die ik constateerde was vanaf het begin van de behandeling van deze nota.

Staatssecretaris Meijer: Ja, terwijl ik er juist behoefte aan had – er is natuurlijk voor een ieder de mogelijkheid de reeks te onderbreken – de doorwerking van twee beleidsnota's, namelijk de Nota Bejaardenbeleid 1970 en de Nota Bejaardenbeleid 1975, op een aantal terreinen waarop dat beleid betrekking had te illustreren. Ik meende dus deze voorbeelden te moeten geven en wil daarmee verder gaan door te wijzen op de introductie van de bejaardenpas, die de deelname van bejaarden aan het sociaal-culturele werk en aan vervoer en mobiliteit in algemene zin heeft bevorderd en op de ontwik-

Meijer

keling van de huisvesting voor de bejaarden. Ik meen hieraan in algemene zin ook de kwaliteitsverbetering van de intramurale bejaardenvoorzieningen en het zogenaamde gecoördineerde open bejaardenwerk te mogen toevoegen. Dit zijn stuk voor stuk ontwikkelingen die mogelijk zijn geworden op basis van een beleidsontwikkeling die in deze sectoren is ingezet en waarin de beide beleidsnota's ongetwijfeld een stimulans hebben betekend.

Dat is geen reden tot zelfvoldaanheid en ook geen reden op dit moment voor de constatering dat op al die terreinen het beleid is ingevuld. Het is ook geen reden voor het niet meer vermelden van nieuwe wensen en het wijzen op hiaten. Integendeel, wij zullen daarvoor van onze kant ook het een en ander kunnen doen, maar ik meen dat de positie van de bejaarden op deze terreinen is verbeterd. Misschien mogen wij zeggen dat er in de laatste tijd voor geen enkele bevolkingsgroep de maatschappij zich zo heeft ingespannen als juist voor de bejaarden en voor hun positie, althans in zijn geheel beschouwd. Ik had er behoefte aan, tegenover de kanttekeningen van mevrouw Kappeyne van de Coppello, die op een enigszins sombere conclusie komt, te wijzen op een aantal ontwikkelingen die ook positief mogen worden gewaardeerd.

Ik kom nu aan een van de twijfelpunten, dat ook gisteren het debat heeft beheerst en in de openbare commissievergaderingen aan de orde is geweest. Dat betreft de kwestie van de vaststelling van de opnamebehoefte in de verzorgingstehuizen. In de Nota Bejaardenbeleid 1975 heeft de Regering zich gesteld op het standpunt, dat als oriëntatiepunt voor het beleid in de komende jaren de zogenaamde 7-procentnorm moet worden gehanteerd. Op dit moment hebben wij de situatie, dat circa 9,4% van de bejaarden boven de 65 jaar een plaats heeft in een verzorgingstehuis. Een norm van 7% is geïntroduceerd, nadat daaraan de volgende overwegingen zijn voorafgegaan. Zeven procent is een voorlopige norm, gebaseerd op onderzoek, mogelijk onvoldoende onderzoek – er ligt echter een feitelijk onderzoek aan ten grondslag – en afgeleid van inventarisaties, voordat er sprake was van de uitbreiding van de hulpverlening voor de thuis wonende bejaarde, van de zogenaamde extramurale hulpverlening. Het onderzoek waarop ik duid, heeft aan het eind van de jaren '60 in Rotterdam plaatsgevonden en heeft geleid tot de vaststelling van die 7%-norm als

uitgangspunt. Op die opnamebehoefte, zoals die toen feitelijk is afgeleid, zou vandaag de dag de uitbreiding van de hulpverleningsmogelijkheden aan thuis wonende bejaarden mogen worden toegepast.

Zonder planning en zonder landelijk opnamebeleid, zijn wij tot de situatie van ruim 9% gekomen. Het uitgangspunt van de beleidsnota voor het bejaardenbeleid 1970 en die van 1975 is dat, willen wij de zelfstandigheid van de bejaarden bevorderen, wij de uitbreiding van de hulpverlening niet in de zogenaamde intramurale hulpverlening zullen moeten zoeken; dan zal juist veel meer aandacht moeten worden gegeven aan de uitbreiding van de zogenaamde extramurale voorzieningen. Op langere termijn zal dit leiden tot wijziging in de behoeften en de behoeftenormstelling ten aanzien van verzorgingstehuizen. De uitbreiding van het programma van de extramurale hulpverlening en de aangepaste huisvesting zouden op langere termijn ook kunnen leiden tot de verwachting van een terugdringen van de opnamebehoefte.

De Regering is daarbij uitgekomen op de vaststelling van een norm van 7% die zij niet voor de huidige situatie als norm hanteert – wij zitten er immers ver boven – maar in het kader waarvan zij beslissingen wil nemen en een keuze wil maken opdat dit de norm in de jaren '80 zou kunnen worden. In die norm zijn niet de verzorgingstehuizen met landelijke functies en de klooster-bejaardenoorden – waaraan er de voorafgaande jaren een flink aantal is toegevoegd – begrepen. De 7%-norm – ik heb het in de commissievergaderingen gezegd en vandaag herhaal ik het – is als voorlopige norm te corrigeren door gegevens die wij van de commissies ex artikel 6j, die worden ingesteld in het kader van de Wet op de bejaardenoorden en die met de opname in de verschillende gemeenten in het land zullen worden belast, moeten krijgen. De gegevens, die daaruit voortvloeien, zullen voor ons in de komende jaren de basis kunnen vormen, tot een meer definitieve en mogelijke bijstelling van de norm te komen. In het midden van de jaren '80 zal dan, indien daartoe aanleiding is, kunnen worden vastgesteld of de 7%-norm als uitgangspunt gehandhaafd kan worden dan wel of er een afwijking naar boven of beneden noodzakelijk wordt gevonden.

Ik zeg niet dat die keuze pas in de jaren '80 behoeft te worden gemaakt. Wij hebben bij de wijziging van de Wet op de bejaardenoorden besloten dat er

een evaluatie zal plaatsvinden met betrekking tot het functioneren van de opnamecommissies. Er is een registratiesysteem ingevoerd, waardoor er continu gegevens over de resultaten van die zogenaamde opnamecommissies zullen kunnen worden toegevoerd op het moment dat zij gaan functioneren. Dat betekent, dat wij van moment tot moment die ontwikkeling kunnen volgen.

Mevrouw **Cornelissen** (KVP): Ik heb de indruk dat u op dit moment bij uw beleid ten aanzien van de bejaardenoorden toch al de 7%-norm hanteert.

Staatssecretaris **Meijer**: Ik kom zo dadelijk nog op die toepassing terug.

De heer **Vellenga** (PvdA): Ik wil een informatieve vraag stellen over de fundamente van dit 7%-beleid. Er is sprake van een smal-wetenschappelijk onderzoek, typisch in een bepaalde tijd en regio gesitueerd en van bepaalde overwegingen met betrekking tot de extramurale aspecten. Daar ga ik mee akkoord, maar mag dat ertoe leiden dat u dit gaat toepassen terwijl u inmiddels nog ervaringen binnen krijgt, via indicaties, opnamecommissies enz.? Zou men de zaak eigenlijk niet moeten omdraaien en haar op die manier benaderen?

Staatssecretaris **Meijer**: Ook bij het zogenaamde omdraaien – zoals de geachte afgevaardigde voorstelt – moet men een norm als uitgangspunt nemen. Ik ga ervan uit, dat de situatie zoals zij zich heeft ontwikkeld, waaraan geen opnamebeleid en geen indicatiebeleid, op grond van landelijke uniforme regelingen, ten grondslag ligt, juist door de invoering van de systemen zoals wij dat de afgelopen tijd hebben gedaan, gecorrigeerd kan worden op basis van de norm, zoals ik die heb ontwikkeld.

Ik wil er voor waken, dat wij de 7%-norm zouden presenteren als een dogma en als een in die zin rigide norm voor de toekomst. Ik sta open voor wijzigingen op grond van daarvoor aan te voeren gegevens. Ik zeg echter ook tegen degenen, die de 7%-norm aantasten en daar twijfels over hebben, dat niemand mij heeft kunnen overtuigen dat die 7%-norm vandaag op grond van andere, meer concrete gegevens 8 à 9% zou moeten zijn, net zo min als ik wil zeggen dat het 6 of 5% moet zijn.

Nodig is een toetsingsnorm gebaseerd op beleidsverwachtingen, ten dele rekening houdend met de praktijk welke zich heeft ontwikkeld zonder opnamebeleid, onder omstandigheden waarin nog geen rekening werd ge-

Meijer

houden met de zogenaamde extramurale vormen van hulpverlening die wij de laatste jaren op een grote schaal hebben ontwikkeld.

De heer **Tilanus** (CHU): De Staatssecretaris kan toch niet zeggen dat er geen opnamebeleid is gevoerd? Alle besturen en directies van tehuizen hebben nooit anders gedaan dan een opnamebeleid voeren. Vele hadden wachtlijsten. Zij moesten dus keuzen maken. Daarmee hebben zij al het soort opnamebeleid gevoerd als de Staatssecretaris verwacht dat door de commissies zal worden gevoerd.

Staatssecretaris **Meijer**: Ik heb niet gezegd dat er geen opnamebeleid is gevoerd. Ik heb gezegd dat er geen opnamebeleid is gevoerd op basis van landelijk vastgestelde opnamecriteria, zoals die nu in de algemene maatregel van bestuur zijn opgenomen. Zij kunnen onderling worden afgewogen.

De heer **Vellenga** (PvdA): Het aardige moment in deze discussie is, dat de Staatssecretaris ons uitdaagt om hem te overtuigen dat de norm van 7% niet deugt. Andersom dagen wij hem geregeld uit om aan te tonen dat het wel zo is. Dat bewijst dat wij met elkaar eigenlijk nog te weinig weten en dus niet zo dogmatisch aan die 7% moeten vasthouden. De Staatssecretaris wilde dat ook vermijden.

Staatssecretaris **Meijer**: Ik wil nog graag iets zeggen over de toepassing. Mogelijk valt daaruit nog iets duidelijker af te leiden dat ik de norm niet dogmatisch wil toepassen. Ik wil nog eens goed vastgesteld hebben dat 7% een oriëntatiepunt is op grond waarvan wij een beleid gaan uitzetten. Gaandeweg kan dan uit de gegevens blijken dat de norm naar boven of naar beneden moet worden bijgesteld.

Mevrouw **Gardeniers** heeft gevraagd of in dezen niet eerst de CCB om een advies moet worden gevraagd. Welnu, de CCB heeft in 1975 een standpunt hierover aan de Minister kenbaar gemaakt. Zij heeft twijfels en bedenkingen geuit. In dit stadium zie ik er niet zoveel winst in, opnieuw een adviesaanvraag tot de CCB te richten. Wel voel ik voor, en wij hebben ook al gesproken over, het betrekken van de CCB bij de evaluatie van de gegevens uit de opnamecommissies. Mede op grond van die evaluaties kan zij haar conclusies omtrent een in de toekomst te voeren beleid in adviezen vastleggen.

Ten aanzien van de toepassing van de 7%-vorm in het te voeren beleid moge ik het volgende opmerken. Een verklaring van geen bezwaar wordt in het kader van dit beleid niet afgegeven ten behoeve van nieuwbouw welke leidt tot capaciteitsuitbreiding, met een uitzondering voor de grote steden, waarvoor wij ook in de commissievergadering hebben geconstateerd, dat de 7% er niet is bereikt. Aangenomen moet worden, dat op het punt van de situatie met betrekking tot de verzorgingstehuizen in de komende jaren nog uitbreiding nodig is. Toegevoegd mag worden dat op grond van hetgeen nu aan plannen en voorbereidingen nog in de pijplijn zit verwacht mag worden, dat in 1980 ook alle grote steden de 7%-norm zullen hebben gerealiseerd.

Vervolgens wil ik een onderscheid maken tussen verbouwingen, renovatie zonder capaciteitsuitbreiding, renovatie met capaciteitsuitbreiding en vervangingen. Voor alle verbouwingen van bejaardenoorden welke geschieden op grond van een aanwijzing tot verbetering via gedeputeerde staten en niet gepaard gaan met capaciteitsuitbreiding ontvangt men automatisch krachtens het tweede lid van artikel 9 een verklaring van geen bezwaar, mits uiteraard de verbouwing en de kosten naar omvang, aard en functie in relatie staan tot het onderwerp van de aanwijzing. Voor renovaties zonder capaciteitsuitbreiding ontvangt men altijd een verklaring van geen bezwaar, behalve in gebieden waar al meer dan 7% aan bedden aanwezig is. In die situatie beoordelen wij, zoals ik ook in september aan de commissie heb meegedeeld, van geval tot geval de wijze waarop de renovatie uiteindelijk gestalte krijgt. Mijn positie is dan dat ik met het betrokken bestuur van de instelling en met het betrokken gemeentebestuur overleg pleeg, waarin de renovatie-aanvraag wordt beoordeeld mede op basis van de in de regio gerealiseerde norm. De vorm van de renovatie wordt mede in het licht gesteld van enige terugdringing van de opname in het gebied.

Mevrouw **Gardeniers-Berendsen**

(KVP): Wij weten allebei over welke moeilijkheden wij spreken. Het gaat om de praktische gevallen van mensen die al jarenlang bezig zijn. U spreekt steeds over nieuwbouw, maar men heeft heel vaak met werkelijk vervangen te maken, bij voorbeeld bij brandgevaar. Bedoelt u dat u te kennen geeft dat geen nieuwbouw mogelijk is en dat men naar een andere gemeente moet gaan?

Staatssecretaris **Meijer**: Dat bedoel ik niet. Renovatie zonder capaciteitsuitbreiding – dat kan ook vervanging zijn – krijgt steeds een verklaring van geen-bezwaar, behalve wanneer de 7% in de regio al is gerealiseerd. In dat geval gaan wij de verbeteringsaanvraag in haar uiteindelijke beddenscapaciteit mede in dat licht beoordelen. Als voorbeeld neem ik het bestuur van een verzorgingstehuis in een plaats in Nederland, dat met een verzoek komt tot vervanging van een tehuis met 120 bedden. Wij voeren dan overleg en komen bij voorbeeld tot de conclusie dat een aanvraag voor de vervanging van 90 bedden, ook zeer exploitabel te maken, kan rekenen op een verklaring van geen-bezwaar onzerzijds. Ik geef daarmee aan dat wij van situatie tot situatie willen beoordelen welke de juiste oplossing zal zijn. Wij hebben nog geen uniform planningsstelsel. Dat moet ook nog in de wet worden geïntroduceerd. Als wij de renovatie en de vervanging niet gebruiken – ik geef toe dat zij op een faire wijze moeten worden gebruikt en niet op de wijze van het voorbeeld dat mevrouw **Gardeniers** zoëven gaf – om enige capaciteit terug te brengen dan zouden wij nog jaren lang blijven in een situatie in bepaalde gebieden met een naar mijn opvatting te grote intramurale verzorgingscapaciteit. Renovatie met capaciteitsuitbreiding of vervanging met capaciteitsuitbreiding ontvangen slechts een verklaring van geen-bezwaar in de drie grote gemeenten, voor zover daar in 1980 de 7%-norm nog niet is bereikt.

Ik kom tot de kwestie die mevrouw **Gardeniers** zoëven reeds aanroerde, toen zij wees op situaties waarmee wij worden geconfronteerd, waarin, voordat de beleidsomgeving was ingezet, plannen zijn ontwikkeld, waarin bestuurders voorbereidingen hebben getroffen en grond bouwrijp is gemaakt en waarin aanzienlijke kosten zijn gemaakt, terwijl die plannen geen doorgang kunnen vinden omdat een verklaring van geen-bezwaar wordt geweigerd. Zij vroeg wie de financiële gevolgen daarvan moet dragen. Ik spreek op dit moment niet over gevallen waarin sprake is van een formele beroepsprocedure. Dat zal mevrouw **Gardeniers** willen billijken. In die gevallen heeft men de 'koninklijke weg' gekozen. Ik spreek over de andere gevallen. Vooraf merk ik op dat waar mevrouw **Gardeniers** deze vraagstelling zo algemeen introduceerde, het er natuurlijk wél toe doet, zeker wanneer sprake is van financiële consequenties, met wie zo'n bestuur heeft over-

Meijer

legd, wie de contactpersonen waren en in welk stadium wat is gesuggered.

Mevrouw Gardeniers-Berendsen

(KVP): Ik heb de kwestie juist niet algemeen geïntroduceerd!

Staatssecretaris **Meijer**: Ik kom aanstands op uw voorbeelden. Dan zal men zien dat men daarmee toch voorzichtig moet zijn. Het gaat er mij om of door bevoegde instanties vertrouwen is opgewekt, om de vraag wanneer dat vertrouwen is opgewekt, om de vraag welk vertrouwen is opgewekt en met welke toezeggingen is gewerkt. Daarbij gaat het verder om de vraag, of daaruit kan worden afgeleid dat het departement, waarvoor ik medeverantwoordelijk ben wat dit onderdeel betreft, in materiële zin toezeggingen heeft gedaan. In een concreet door mevrouw Gardeniers genoemd geval is mij gebleken dat de betrokken gemeente te gemakkelijk is geweest met haar toezeggingen tegenover het bestuur, zonder dat er enige zekerheid bestond dat de verklaring-van-geen-bezwaar het zou halen. In het geval waarin een provincie in het geding was, is de verklaring-van-geen-bezwaar geweigerd omdat CRM de brandveiligheid niet als argument heeft willen hanteren, omdat brandveiligheid in dat geval op een geheel andere wijze te bereiken was geweest. Ik ben bereid ten aanzien van beide gevallen concrete informatie over de achtergronden van de afwijzing te geven. Ik erken, dat er in bepaalde situaties een verantwoordelijkheid kan bestaan op grond van gewekte verwachtingen. Soms is er zelfs sprake van morele verplichtingen of zelfs formele verplichtingen en wij moeten van geval tot geval zeer goed nagaan wie de verwachting heeft gewekt en wie de verplichting is aangegaan. Is echter een bestuur werkelijk buiten eigen schuld ten gevolge van toezeggingen of andere handelingen van bevoegde instanties of personen in financiële perikelen verzeild geraakt doordat bouwplannen toch niet door kunnen gaan of doordat een verklaring van geen bezwaar wordt geweigerd, dan zie ik daarin een overmachtsituatie. In zo'n geval ben ik bereid beraad te doen openen om in overleg met de provincies naar een oplossing te zoeken.

De heer **Tilanus** (CHU): Hebt u enig idee in welke richting die oplossing moet worden gezocht? Er is hier namelijk sprake van twee richtingen. De ene richting is een vergoeding van de tevergeefs gemaakte kosten in de

vorm van een subsidie. De andere richting is dat deze kosten worden meegenomen in de kostprijscalculering van het definitief tot stand te brengen huis. Dan worden die kosten dus doorberekend in de pensioenprijs.

Staatssecretaris **Meijer**: Ik zou beide richtingen van geval tot geval willen bekijken. Wellicht zijn er nog meer oplossingen mogelijk, want het maakt ook verschil om welk soort kosten het gaat. Ik denk aan de kosten van grondverwerving, architectuurkosten en andere voorbereidingskosten. Ik wil er echter wel bij zeggen, dat ik in dit overleg op geen enkele wijze verantwoordelijk kan worden gesteld voor gemaakte kosten waarbij op geen enkele redelijke wijze een verplichting van het departement in het geding is. Want er lopen in Nederland ontzettend veel mensen met plannen rond en op deze manier zouden deze mensen kunnen denken dat niet-realiseren van hun plannen altijd nog leidt tot een bijdrage uit de rijksmiddelen aan de voorbereidingskosten.

De heer **Tilanus** (CHU): Wij spreken natuurlijk over reële gevallen. U zou echter even met uw collega van Volksgezondheid moeten praten. In de ziekenhuiswereld kennen wij namelijk ook de situatie dat bepaalde plannen niet door konden gaan en daar is de oplossing gevonden dat de gemaakte kosten mogen worden doorberekend in de verpleegprijs.

Staatssecretaris **Meijer**: Mijn collega zit naast mij, dus wellicht kunnen wij reeds vandaag hierover met elkaar spreken. Overigens dank ik de heer Tilanus voor zijn suggestie.

Mevrouw **Cornelissen** (KVP): Ik wil de Staatssecretaris vragen of hij de 7%-norm genuanceerd wil toepassen. Met deze oplossing worden alle regio's in Nederland namelijk gelijkgeschakeld. Er zijn van oudsher regio's in Nederland waar veel mensen zijn opgenomen in bejaardenoorden. De lokale bevolking van de betreffende gebieden krijgt in dit geval geen kans meer om opgenomen te worden. De Staatssecretaris weet op welke provincies ik doel.

Staatssecretaris **Meijer**: De 7% is een macro-norm. Mevrouw Cornelissen heeft volstrekt gelijk, dat de ene regio bij de eindbeoordeling anders uitvalt dan de andere op grond van het feit, dat mensen in bepaalde regio's nu eenmaal graag in verzorgingstehuizen gaan wonen omdat dat bepaalde voordelen biedt. Daarom moet in het beleid die nuancering worden verwerkt. Ik

hoop echter, dat zij ook begrip heeft voor mijn stellingname dat ik op grond van die macro-gedachte, waarbij rekening moet worden gehouden met de verschillende behoeften in de onderscheiden plaatsen in het land, toch probeer die beleidsdoelstelling te realiseren. Niet ieder excuus van iedere regio in het land kan worden gebruikt om af te zien van het terugdringen van de capaciteit in de intramurale hulpverlening. Over dat hoofddoel bestaat er naar mijn mening in de Kamer geen meningsverschil. De vraag is alleen wat het eindpunt is en in welk tempo men dat wil bereiken. Dat moet met verstand worden bekeken. In die zin zou ik nuancering willen toezeggen.

Mevrouw **Cornelissen** (KVP): Daarbij kunt u dan ook betrekken de provinciale besturen, die in dit opzicht een genuanceerd beleid willen gaan voeren. De plaats die een grote stad in het Westen inneemt, wordt in de overige delen van het land ingenomen door een kleinere plaats. Ik waarschuw ervoor dat wij op deze wijze een beleid krijgen dat geen eigen karakter meer kan dragen.

Staatssecretaris **Meijer**: De provinciale besturen hebben in de eerste plaats in het eigen gebied een verantwoordelijkheid. Zij kunnen differentiatie in de eigen provincie aanbrenge. Ik sluit ook niet uit dat de eindconclusie moet zijn dat er zelfs tussen provincies enige differentiatie moet worden aangebracht. Ik kan mij voorstellen dat er provincies zijn die traditioneel een grotere taak op zich nemen dan andere.

Mevrouw Cornelissen heeft nog aandacht gevraagd voor de situatie van het verzorgingspersoneel in de verzorgingstehuizen. Zij vraagt zich af of de norm die zich de laatste jaren heeft ontwikkeld wel juist is. Verder vraagt zij zich af, of het wel correct is geweest om een ingreep te doen in de uitbreiding van het personeel in de verzorgingstehuizen en of er niet juist moet worden gedacht aan uitbreiding.

De afgelopen jaren heeft een zeer sterke uitbreiding van het personeel in de verzorgingstehuizen plaatsgevonden. Van 1973-1976 is de personeelsbezetting uitgebreid van 36.000 tot 45.000. Dat is dus een uitbreiding van ca. 9000 mensen in de uitvoerende sector, terwijl in die jaren de capaciteitsuitbreiding, dus de uitbreiding van het aantal verzorgingsbedden, niet sterk meer was. Die uitbreiding bedroeg ongeveer 10.000 bedden.

Er is dus de afgelopen jaren wel iets gedaan aan het leggen van een goede basis voor de personeelsformatie in de tehuizen. Ook hier geldt echter een

grote verscheidenheid tussen de tehuizen. Daaronder zijn er huizen met een te geringe bezetting en mogelijk andere met een iets te zware bezetting, maar waarbij er dan geen duidelijke afstemming is tussen de verzorgingsbehoefte en de personeelsformatie. Ik moet dus erkennen dat die norm van 3 op 10 arbitrair is en onvoldoende is onderbouwd. Ik moet ook erkennen dat die norm voor het toekomstige formatiebeleid beter onderzocht moet worden.

In dat verband is er overleg geweest met de samenwerkende bonden voor overheidspersoneel, met de vertegenwoordigers van de tehuizenorganisaties en onlangs ook met de CCB. Daarbij zijn wij overeengekomen dat wij een onderzoek zullen instellen – wij zullen daarvoor een bureau aantrekken – naar de werkbelasting en de differentiatie van functies in tehuizen, getit op aard en wijze van de verzorging en de intensiteit, om regels te kunnen ontwerpen voor de personeelsformatie in de tehuizen. Het onderzoek, dat onder gezamenlijke verantwoordelijkheid zal plaatsvinden van de provincies, de samenwerkende bonden voor overheidspersoneel, de tehuizenorganisaties, de organisaties voor bejaarden en het Ministerie van CRM, moet zijn eerste resultaten in de loop van dit jaar opleveren. De definitieve personeelsnorm en het toekomstige formatiebeleid kunnen pas vorm krijgen aan de hand van de verdere onderzoekresultaten.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Gardeniers-Berendsen heeft van mij een commentaar gevraagd op het rapport 'mankrachtplanning' van het sociaal-cultureel planbureau.

Mevrouw **Gardeniers-Berendsen**

(KVP): Ik heb een commentaar gevraagd op de reactie van de NFB op dat rapport.

Staatssecretaris **Meijer**: Ik waardeer het initiatief van het sociaal-cultureel planbureau om de personeelssituatie voor de toekomst te gaan verkennen. Bij een beoordeling van de eerste resultaten heb ik ook zo mijn vragen, of wel voldoende gegevens voor het onderzoekmodel zijn gebruikt die ook in het beleid aan de orde moeten zijn. Ik noem bij voorbeeld de verzorgingsnorm en de kwestie van de kwaliteit van de verzorging. Hoezeer ik het initiatief ook waardeer, ik begrijp, dat er vanuit verschillende beleidshoeken nu commentaar komt. Welnu, ik meen, dat wij dan in de situatie zijn, die wij in het algemeen voor ons onderzoek no-

dig hebben. Er moet maar eens een steen geworpen worden, de rimpelingen, die ontstaan, roepen reacties op en ik meen, dat nu eerst het Sociaal Cultureel Planbureau heeft te reageren op de commentaren van de NFB. Ik vind de prognoses welke zijn voorgelegd, te onzeker om die in het beleid te verwerken. Er is wel een interessante start gemaakt met berekeningsmethoden voor de personeelsplanning in de toekomst. Dat kan, zeker als dit beter wordt uitgebuit, van groot nut zijn.

Mevrouw Van Leeuwen en mevrouw Kappeyne van de Coppello hebben vragen gesteld over de zogenaamde serviceflats en de relatie tot de Wet Bejaardenoorden. Het is niet mogelijk, een eenduidige benadering te kiezen bij de beantwoording van de vraag, of serviceflats wel of niet onder de werkingssfeer van de Wet Bejaardenoorden dienen te vallen. Ik wil vooropstellen, dat het belang van de verzorgingsbehoefte bejaarden het best wordt gewaarborgd in de Wet Bejaardenoorden. Daarom moet worden bezien, in hoeverre het nodig en mogelijk is, serviceflats onder de werking van de Wet Bejaardenoorden te brengen. Daarbij moet een groot aantal factoren in de overwegingen worden betrokken. In de eerste plaats moet onderscheid worden gemaakt tussen die serviceflats, die wel en die, welke niet voldoen aan de definitie van het bejaardenoord, zoals die in artikel 1 van de Wet Bejaardenoorden is geformuleerd. Op grond hiervan moeten koop-serviceflats buiten beschouwing worden gelaten, omdat er in dat geval geen sprake is van het verschaffen van huisvesting van de ene aan de andere partij. Dan blijft over de categorie van de huur-serviceflats. Hierover wil ik het volgende zeggen. Het begrip serviceflat wordt gebruikt om een groot aantal vormen van huisvesting aan te duiden, die onderling zeer verschillend op het punt van de geboden dienstverlening kunnen zijn. In dit verband moet als belangrijkste punt van onderscheid worden genoemd de vraag, of de verzorging al dan niet op de persoon is gericht.

Ik denk hierbij onder andere aan het verschaffen van verzorgende of verpleegkundige hulp. In het laatste geval zou men zelfs de vraag kunnen stellen, of deze zaak bij de Wet op de bejaardenoorden zou moeten worden ondergebracht. Naar mijn mening moeten serviceflats die een op de persoon gerichte zorg en hulp verschaffen onder de werking van deze wet worden gebracht. In deze zin beantwoord ik de vraag van mevrouw Van Leeuwen po-

sitief. Deze wet voorziet uiteraard niet in de mogelijkheid om serviceflats waar slechts weinig verzorging wordt geboden – het gaat hierbij om verzorging die merendeels van huishoudelijke aard is – ook onder haar werking te brengen. Hiervoor moet er misschien een andere regeling komen, een regeling die in ieder geval niet in één lijn met de Wet op de bejaardenoorden moet worden gezien.

De geachte afgevaardigde mevrouw Kappeyne van de Coppello heeft gewezen op de mogelijkheden die het wetsontwerp op de indirecte financiering van instellingen via de ABW zal bieden, althans wanneer het parlement dit ontwerp aanvaardt. Dit zal mogelijk zijn, ten minste wanneer de exploitatie mede afhankelijk is van de bijstandverlening. Het zal dus mogelijk zijn, een op beheersing gericht beleid te voeren, in afwachting van de uitbreiding van de werkingssfeer van de Wet op de bejaardenoorden. Tevens zal het wetsontwerp het mogelijk maken, de totstandkoming te reguleren van serviceflats die gaan op de persoon gerichte verzorging bieden en die niet onder de Wet op de bejaardenoorden kunnen worden gebracht. Uiteraard biedt een gewijzigde ABW geen mogelijkheden om de ontwikkeling van serviceflats te beheersen die in feite niets meer zijn dan een alternatieve woonvorm.

De heer Rienks heeft een motie ingediend over het onderdeel van de serviceflats. Ik merk daarover op dat in het kader van de wijziging van de Algemene Bijstandswet die bij de Kamer is ingediend het stellen van voorwaarden mogelijk zal zijn, evenals een toezicht, voor zover in zo'n serviceflat sprake is van dienstverlening en voor zover de serviceflat indirect wordt medegefinancierd door bijstandsuitkeringen.

Mevrouw Gardeniers heeft gesproken over de brandveiligheid in bejaardenoorden, waarover zij ook een motie heeft ingediend. Ook in commissievergaderingen hebben wij gezamenlijk vastgesteld dat, hoezeer dit voor de hand liggende vraagstuk ook om een buitengewoon snelle regeling vraagt, de regeling van de brandpreventie een bijzonder ingewikkeld vraagstuk is. Enkele malen is er volledige overeenstemming over geweest, die naderhand weer op losse schroeven kwam te staan omdat er toch weer een technisch of een juridisch probleem opdook. Ik heb alleen voor die oplossing grote voorkeur, die mijn doelstelling dient dat er zo snel mogelijk een optimale brandveiligheid voor de bejaardenoorden komt. Eén van de punten

Meijer

daarbij is, zoals ook in de motie van mevrouw Gardeniers te beluisteren valt, dat er geen onduidelijkheid in competentie behoort te zijn en dat de bewaking van de brandveiligheid in handen dient te komen van specialisten op dit terrein.

Ik heb zo langzamerhand de indruk dat ik er verstandig aan zou doen, de Wet op de bejaardenoorden zodanig te wijzigen dat de provincies geen regels meer zullen geven op dit punt maar dat het wordt overgedragen aan de gemeenten, juist ook om de conflictsituaties tussen de verschillende wetten – in het bijzonder die tussen de Wet op de brandveiligheid en de Wet op de bejaardenoorden – op dit punt te voorkomen. Er zou dan echter wel zekerheid moeten komen dat de gemeenten dit ook in voldoende mate zullen regelen. Ter voorbereiding hiervan worden op dit moment door een werkgroep op basis van een model-brandveiligingsverordening, nadere richtlijnen opgesteld. Zij zijn noodzakelijk omdat de gemeentelijke model-brandveiligingsverordening op dit moment niet zonder meer van toepassing kan zijn op de bejaardenoorden.

In dit verband wil ik er nog op wijzen dat deze werkgroep rond 1 mei aansluitende haar werkzaamheden zal beëindigen. In overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Ministerie van Binnenlandse Zaken kunnen dan de noodzakelijke maatregelen worden genomen. Dit betekent dat ik de geest van de motie van mevrouw Gardeniers ondersteun. Haar voorstel – vervat in het slot van haar motie – namelijk een wijziging van artikel 8a van de Wet op de bejaardenoorden te bewerkstelligen, vind ik echter geen oplossing. Dat zou ons juist weer in moeilijkheden brengen op het punt van de brandbeveiliging met andere wetten voor andere tehuisen en andere voorzieningen. Samen kunnen wij dan niet die oplossing tot stand brengen die door haar en mij wordt gewenst. Ik vraag mevrouw Gardeniers dat nog eens te bekijken.

Mevrouw Gardeniers-Berendsen

(KVP): Mijnheer de Voorzitter! Het is gebruik maken van artikel 8a en niet 'wijziging'. Denkt de Staatssecretaris dat kleine gemeenten waar verzorgingstehuizen staan dezelfde deskundigheid hebben als een provinciale brandweerinspectie?

Staatssecretaris Meijer: Mijnheer de Voorzitter! Het laat zich denken dat er op dit punt in de toekomst nog wel een afgeleide taak voor de provincies is.

Het gaat er nu om, welke structuur wordt gekozen op basis waarvan de richtlijnen worden uitgevaardigd. De model-verordening, zoals deze op dit moment wordt ontwikkeld voor de gemeentelijke richtlijnen, kan door de kleinere gemeenten voldoende worden toegepast.

Er zijn vragen gesteld over de alternatieve financiering in de verzorging van de bejaardentehuizen, zoals hoe ver het nu staat met de uitwerking van de financieringsregeling en welke richting het op gaat. Er zijn drie varianten denkbaar. Men kan doorgaan met de wijze waarop nu wordt gewerkt. De tweede is een sociale-verzekeringsvariant en de derde een subsidiesysteem met een retributiestelsel.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Mijnheer de Voorzitter! Ik schrik nu toch wel een beetje. De Staatssecretaris blijft almaar het punt herhalen waarover wij een uitvoerige discussie hebben gehad.

Staatssecretaris Meijer: Ik ben nog niet eens uitgesproken.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Het is wat anders als de studie is afgerond. Het is toch duidelijk dat met deze laatste mogelijkheid een element van inkomenshervdeling op een zeer oneigenlijke manier wordt ingevoerd?

Staatssecretaris Meijer: Die conclusie heb ik nog niet getrokken. Ik waag het ook te betwijfelen, of een dergelijk systeem wel zo oneigenlijk is in een inkomensbeleid.

Mijnheer de Voorzitter! Ik volsta nu met de opmerking dat die drie varianten in studie zijn. De commissie die hiervoor het materiaal aandraagt, zal naar mij is meegedeeld in april van dit jaar rapport uitbrengen. Kamer en Regering zullen dan weten waartoe men is kunnen komen.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal daarop dan maar wachten. Ik wijs echter alleen op het aspect van een onjuiste inkomensverdeling. Als de Staatssecretaris dit niet onderschrijft in de context waarin het hier nu al meermalen is besproken, kunnen wij ook wel ophouden met het werken aan een aanvullende pensioenvoorziening, want dat retribueren wij dan allemaal weg.

Staatssecretaris Meijer: Het is mij niet helemaal duidelijk welk bezwaar een retributiestelsel heeft in relatie tot een aanvullend pensioensysteem. Wij gaan toch niet alleen een aanvullend pensioensysteem ontwikkelen voor mensen in verzorgingstehuizen?

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Daar gaat het niet om. Ik vind het een volstrekt oneigenlijke aanwending als voor verzorgingstehuizen een systeem wordt ingevoerd, met subsidie en een retributieregeling, die mede is bedoeld om de mensen met hogere inkomens mee te laten betalen voor de mensen met de lagere inkomens in de verzorgingstehuizen.

Staatssecretaris Meijer: In dit stadium is dit mogelijk uw opvatting en het zou de mijne kunnen worden als ik de gegevens daarvoor voorhanden heb. Ik ben echter nog niet tot die conclusie gekomen. Als wij deze weg niet willen kiezen, moet nog waargemaakt worden dat wij de sociale-verzekeringsvariant kunnen realiseren. Die zekerheid heb ik niet. Vandaar dat ik de conclusie wil openhouden, dat wij misschien geen van beide laatstgenoemde varianten moeten kiezen, maar dat wij het bestaande systeem moeten handhaven.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Ik heb maar eens een schot voor de boeg gegeven. Dat is soms nuttig.

Staatssecretaris Meijer: Dan heb ik dat bij dezen ook maar gedaan. Ik meen dat op dat punt de zaak nu voldoende is opengelegd.

Mijnheer de Voorzitter! Er is ook gevraagd naar de standpuntbepaling ten aanzien van participatie van bewoners en personeel in de bejaardentehuizen. Tevens wil ik ingaan op de opmerkingen die mevrouw Kappeyne heeft gemaakt over de persoonlijk geleide bejaardentehuizen.

Zoals bekend heeft de CCB een adviesaanvraag behandeld over de participatie van bewoners en medewerkers in het beleid van bejaardenoorden. Eind november, begin december 1976 heeft zij daarover een rapport uitgebracht dat ik zie als een waardevolle bijdrage tot de verdere uitwerking van de wijze waarop de besluitvorming in de bejaardenoorden in de toekomst dient te worden gestructureerd. Het standpunt dat ik nu toelicht zal zeer voorlopig moeten zijn. Het vraagstuk heeft namelijk buitengewoon veel aspecten. Bovendien zijn belangen in het geding van bejaarden, medewerkers, tehuisorganisaties en hebben organisaties te kennen gegeven, dat zij nog willen worden gehoord. Ik meen in hoofdlijnen te moeten zeggen, dat het advies, waar het betrekking heeft op de toekomstige bestuurlijke vormgeving, onvoldoende aanreikt voor het voorbereiden van een algemene maatregel van bestuur die een en ander verder regelt. Een

dergelijke algemene maatregel van bestuur moet naar mijn gevoel ruimte laten voor verschil in ontwikkeling in de verzorgingstehuizen. Niet ieder tehuis is op het punt van de ontwikkeling van deelname aan de beslissingsstructuur even ver gevorderd. Met het oog daarop moet je niet komen tot een gemiddeld uitgangspunt, dat verzorgingstehuizen die al verder zijn belemmert in hun ontwikkeling en waaraan tehuizen die nog meer tijd nodig hebben om zover te komen op korte termijn niet kunnen voldoen. Daarbij rijst de vraag: Op welke wijze krijgt de cliënt invloed in de bestuursstructuur en zeggenschap in het beleid? De gedachte om tot een paritaire samenstelling te komen in het bestuur, waardoor de helft daarvan uit bejaarden in de tehuizen kan worden gevormd en de andere helft uit vertegenwoordigers uit de maatschappij, is een zeer aantrekkelijke. Daarbij teken ik aan dat ik over de vraag of werknemers ook in het bestuur moeten zijn vertegenwoordigd, direct of indirect, nog geen eenduidig antwoord heb. Dat houdt echter niet in dat ik de conclusie van de CCB wil overnemen, die deze vraag negatief beantwoordt. Verder meen ik dat de bewonerscommissies krachtig gestimuleerd moeten worden. Ik zal daartoe maatregelen voorstellen.

Medewerkenden in bejaardenoorden dienen in principe dezelfde rechten te worden toegekend als alle werknemers hebben in het kader van de wet op de ondernemingsraden. De directe betrokkenheid van het personeel in bejaardenoorden dient analoog aan wat in deze wet is bepaald te worden geregeld. Verdere uitbouw en versterking van ondernemingsraden is gewenst, waarbij de overwegingen van de CCB zullen worden betrokken, zoals die over toepassing van ondernemingsraden in verzorgingstehuizen met minimaal 25 personeelsleden en de gedachte om in huizen met een lagere personeelsbezetting te komen tot c.a.o.-afspraken tussen werkgevers en werknemers, waarin ik mijn positie niet anders kan zien dan als een stimulerende. Een goede aanbeveling is op dat punt gegeven. In principe moet aan personeel in bejaardenoorden gelijke rechten worden toegekend als aan de bewoners. Dat leidt echter niet tot de conclusie dat men overal in dezelfde omstandigheid, in dezelfde bestuurlijke organen en in dezelfde formule vertegenwoordigd moet zijn. Zeker over deelname van personeel aan het bestuur wil ik mij nog nader beraden. De commissie-Van der Burg, die

in meer algemene zin over deze zaken adviseert, zal naar verwacht worden in het voorjaar haar rapport laten verschijnen. De definitieve standpuntbepaling over de participatie in verzorgingstehuizen zal dan ook plaatsvinden nadat is nagegaan of de voorgestelde oplossing in lijn is met de aanbevelingen van de commissie-Van der Burg. Ik stel mij voor om in de komende maanden te komen met een standpunt, dat men kan zien als een voorlopig standpunt dat ten grondslag zal liggen van de te ontwikkelen algemene maatregel van bestuur op dit punt en dat tevens kan dienen als grondslag voor het overleg met belanghebbende organisaties, waarbij ik in het bijzonder denk aan de bejaardenorganisaties, de vakbonden en de tehuizenorganisaties.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Kappeyne van de Coppello heeft gesproken over de situatie van de persoonlijk geleide bejaarden tehuizen en daarbij uitspraken betreedt die ik de afgelopen maanden heb gedaan. Ik heb mij onlangs afgevraagd, of er niet een stelsel van verklaringen van geen bezwaar tot stand moet komen voor alle projecten die zich richten op huisvesting met enige vorm van verzorging. Ik doelde daarbij op serviceflats en bejaardenwoningen. Serviceflats, zo heb ik toen gezegd, worden vaak beheerd door een n.v. of een b.v., een uitwerking in de beheersvorm van het welzijnswerk die mijn sympathie niet heeft.

Diezelfde beheersvorm kunnen wij vinden bij bejaardenoorden. Exploitatie op die commerciële basis heeft vaak een element van een zekere winst willen maken en dat hoort naar mijn stellige overtuiging niet thuis in het welzijnswerk. Onder de bejaardenoorden zijn ruim 40 naamloze vennootschappen, een aantal andere vormen van vennootschappen als b.v.'s en vennootschappen onder firma en een kleine 400 particulier geleide tehuizen. Een aantal van deze bejaardenoorden heeft een winstoogmerk in hun doelstelling besloten. Het enige uitsluitende doel van de houder van een bejaardenoord moet mijns inziens zijn het geven van huisvesting en verzorging aan bejaarden die in het oord woonachtig zijn. Het belang van de bejaarden vereist alleen een goede kwaliteit van huisvesting en verzorging en een optimaal gegarandeerde continuïteit van de verzorging alsmede een beheersvorm welke de beste mogelijkheden biedt voor participatie van zowel de bejaarden en de medewerkers in het tehuis als de omringende samenle-

ving die medeverantwoordelijkheid moet kunnen dragen voor dit aspect van welzijnsbeleid.

Ik acht in het welzijnswerk een vermenging van bepaalde economische en maatschappelijke belangen niet juist omdat daardoor de continuïteit van de voorziening in het gedrang komt. In het welzijnswerk vindt continuïteit van de dienstverlening naar mijn overtuiging en ervaring een betere waarborg in bestuurlijk geleide instellingen. Bij die instellingen is ook de participatie van de cliënt evenals de medeverantwoordelijkheid van de samenleving via het bestuurlijk deelnemen beter gegarandeerd. Naar mijn opvatting horen daarom beheersvormen die een winstoogmerk hebben niet thuis in het welzijnswerk.

Mevrouw Kappeyne van de Coppello (VVD): Excuses voor mijn slechte verstaanbaarheid omdat ik schor ben. Een n.v. heeft ook een bestuur. Wanneer een tehuis wordt geleid door het bestuur van een n.v. valt dat onder uw term bestuurlijk geleide tehuizen.

Staatssecretaris Meijer: Dat zou het geval kunnen zijn. Dat ontken ik niet, maar ik heb een groot aantal onderscheidingen gemaakt en gezegd dat de n.v. en de b.v. als beheersvorm mijn sympathie niet hebben, omdat ik betere vormen weet voor de bestuurlijk geleide instellingen dan deze constructies. Ik wil er naartoe dat die situatie wordt beëindigd en dat ook in deze tak van welzijnswerk – ik moet vaststellen dat het niet exclusief is voor de bejaardensector – het oogmerk van het maken van een zekere winst niet meer bestaat. Natuurlijk weet ik dat de prijsregelingen voor de bejaardenoorden tot doel hebben het tegengaan van onjuiste reservering, het tegengaan van winst, maar zelfs met de beste prijsregeling kunnen wij niet voorkomen dat die situatie ontstaat. Afgezien van het winstaspect, dat men in dit geheel nog een zekere ondergeschikte rol zou kunnen toebedelen, meen ik, dat de eerder gegeven overwegingen van continuïteit en de gewenste beheersvorm, namelijk deelneming van bejaarden in de bestuursvorm, doorslaggevend zijn voor mijn conclusie.

Die gewenste ontwikkeling behoeft niet abrupt plaats te vinden. Men kan het geleidelijk invoeren door nadat wetgeving op dat punt in het parlement aan de orde is geweest, een systeem te introduceren waarmee geleidelijk een overgang tot stand komt van particulier geleide tehuizen naar het onder toezicht brengen van de gemeenschap via een bestuurlijke beheersvorm. Daarin zie ik mogelijkhe-

Meijer

den om de huidige houder van een bejaardenoord, een particuliere persoon, in enigerlei functie te handhaven.

Mijn opmerkingen moeten niet worden verstaan als een desavouering van de groep ondernemers in deze sector. Ik verschil principieel van inzicht met hen over de beheersvorm van welzijnsvoorzieningen. Ik geef daarvan op mijn wijze blijk zo goed als ik ook kennis heb genomen van hun opvattingen en voorkeuren.

Ik kom nu aan het derde deel van mijn betoog, namelijk de vragen die zijn gesteld over het open bejaardenwerk, de rijksbijdrageregeling en de situatie in de gezinsverzorging. Mevrouw Gardeniers, de heren Van het Schip en Vellenga en anderen hebben blijk gegeven van hun bezorgdheid ten aanzien van de gezinsverzorging. Met uitzondering van de heer Van het Schip wilden zij er nu niet veel over zeggen. Binnenkort zullen wij met elkaar daarover nog spreken. Ik zal mij in mijn opmerkingen dan ook beperken.

De heer Van het Schip is wel verder gegaan. Hij heeft een motie ingediend. Ik kan dus in de discussie er niet omheen daarover iets te zeggen.

In 1976 is een tekort in de gezinsverzorging vastgesteld van 100 miljoen; voor 1977 en 1978 is een teruglopend tekort voorspeld. Dit tekort vraagt echter wel om maatregelen. Wij hebben dit tekort in zekere zin in de loop van 1976 zien ontstaan, namelijk bij de behandeling van de invoering van de retributieschaal bij de overheveling van de gezinsverzorging in de nieuwe vorm. Dat tekort is mede ontstaan door een grote toeloop van mensen die vroeger ofwel boven hun draagkracht moesten betalen, als zijn geen beroep wilden doen op de bijstand, of die in ieder geval een beroep op de bijstand moesten doen. Het kan ook een gevolg zijn van de toeloop van mensen die vroeger van de gezinsverzorging geen gebruik maakten, omdat zij noch in staat waren die voorziening te betalen noch bijstand wensten te vragen.

De omvang van de groep die geen beroep deed op de bijstand, hoewel zij daar recht op had, is zo groot geweest dat mij extra duidelijk is geworden van hoe grote betekenis dat nieuwe systeem met name voor de bejaarden moet worden geacht.

Budgettair is een onplezierige zaak, maar wij hebben sociaal daarmee een goed doel gediend. Een deel van het tekort is ook te verklaren uit het feit dat er geen maatregelen zijn genomen op het punt van de leiding,

wat wel had moeten gebeuren in het kader van de voorjaarsnota 1975. Nader overleg met het bestuur van de centrale raad heeft ertoe geleid dat in de gehele overgangssituatie bij de reconstructie van de gezinsverzorging op plaatselijk niveau de kwaliteit van de leiding in 1976 niet naar beneden mocht gaan. Dat was de opvatting van de centrale raad en ik heb mij daarachter gesteld. Het betekende wel dat daarmee een begrotingsoverschrijding in 1976 onvermijdelijk was.

Wij moeten dat tekort met elkaar in de komende jaren terugverdienen. Dat hoeft niet van het ene moment op het andere, dat hoeft niet abrupt, maar wij moeten daarvoor wel een systeem in werking stellen. Voor de schatkist, de beleidskant, parlement en Regering, zou in dit verband het meest veilige de introductie van een vacaturestop zijn. Men kan dan immers duidelijk aangeven wanneer het tekort is ingelopen. Het kan uit een oogpunt van financiering de meest zekere weg zijn, het is echter uit een oogpunt van hulpverlening zeker de minst wenselijke weg. Het is ook uit een oogpunt van werkgelegenheid zeer onaantrekkelijk. Daarom is er een alternatief, dat naar mijn gevoel alle aandacht verdient, in de vorm van het op zo groot mogelijke schaal invoeren van de bemiddelingshulp. Hiervan weten wij intussen, dat de experimenten tot goede resultaten hebben geleid. De uiteindelijke doelstelling van de hulpverlening, namelijk om huishoudens zo lang mogelijk zelfstandig te laten blijven, wordt hiermee rechtstreeks gediend. De bewaking van de kwaliteit van deze hulpverlening door de gezinsverzorging blijft in stand door de driehoeksrelatie die ontstaat tussen hulpvrager, hulpverlener en bemiddelaar. Het indicatiesysteem stelt de behoefte vast en geeft de mogelijkheden voor de inzet van deze hulpverlening aan. Daarnaast geeft de herindicatie eventuele verzwaring van de hulpsituatie aan.

Mijnheer de Voorzitter! Het is gebleken, dat bemiddelingshulp in een behoefte voorziet. Het is hulpverlening en heeft als zodanig niets te maken met kwalitatieve verlaging van het niveau. Dat is vastgesteld. Wij zitten om deze hulp verlegen en het is dus adequaat om deze hulp dan ook te geven. Bovendien hebben wij nagegaan, dat de omvang van de totale hulpverlening via de bemiddelingshulp in de toekomst kan toenemen. Het lijkt mij in dit verband belangrijk, dat de gezinsverzorgsters zelf kunnen kiezen in welk verband zij willen werken. Voor de een is de huidige situatie knellend en voor

de ander is de huidige situatie uit een oogpunt van rechtspositie de meest ideale. Vanuit deze benadering van de vrijwilligheid van de mensen die in de gezinsverzorging werkzaam zijn, kan niet worden gesproken van een onaanvaardbare situatie. Ik ben er stellig van overtuigd – het is ook de opvatting van het bestuur van de Centrale Raad – dat de hulp als zodanig moet worden ingevoerd, gelet op de resultaten die wij ermee hebben geboekt. De vraag is alleen: In welk tempo en in welke omvang? De ontstane situatie in de gezinsverzorging, de mogelijkheden die zich via bemiddelingshulp zullen laten realiseren en de gedachten, dat de kwalitatieve hulpverlening niet terugloopt, de omvang kan worden uitgebreid en het treden in een ander werkverband door hen die dat vrijwillig doen omdat in hun ogen de situatie niet verslechterde, maken de invoering allesszins wenselijk. Ik moet de motie-Van het Schip dan ook afwijzen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb van mevrouw Gardeniers-Berendsen, mevrouw Cornelissen en de heren Vellenga en Van het Schip beluisterd, dat de hulpverleningsmogelijkheden voor de thuiswonende bejaarden mogelijk niet voldoende omvang hebben gekregen en – zonder hiervoor concrete voorstellen te hebben gekregen – de aanwijzing gehoord om op dat punt verdere expansie te bevorderen. Ik heb gewezen op de grote inspanning van de afgelopen jaren. Op grond van allerlei aanvangs plannen is nu een fase aangebroken, waarin deze plannen zijn uitgevoerd. De uitbreidingen hebben plaatsgevonden. Mijn vraag is dan ook, of wij het huidige verzorgingssysteem van de intramurale en extramurale hulpverlening niet op een niveau hebben gebracht, waarbij het in de allereerste plaats dient te worden doorgevoerd op het effect dat het heeft. Daarin klinkt niet mijn conclusie door, dat dit ook het eindstadium moet zijn. Ik meen echter, dat wij ons opnieuw het overzicht moeten veroveren en moeten zien te komen tot een vaststelling van het functioneren. Ik wil nog niet eens spreken van nieuwe financiële inspanningen die wij ons zouden moeten getroosten op het moment dat wij beduidende uitbreidingen en expansies voor ogen hebben. Op dat punt moet een ieder bij zich zelf te rade gaan. Ik stel vast, dat het huidige beleid is gebaseerd op de meerjarenramingen, die door het kabinet zijn vastgesteld en die als basis een premiedrukstijging voor belasting en premie van 1% jaarlijks hebben. Aan de hand van de verschillende opvattingen, die

Meijer

de stromingen in deze Kamer hebben, stel ik vast, dat er gedachten zijn variërend van 0% tot 0,7% premiedrukstijging. Ik maak daaruit op, dat wij, wanneer wij rond de huidige aanpak en de huidige beleidsvorm voor de komende jaren reeds zorgen hebben, nog eens buitengewoon goed zouden moeten bekijken, wat de mogelijkheden zijn, wanneer de andere varianten tot beleidsoogmerk zouden worden verheven.

Mevrouw Gardeniers-Berendsen heeft vragen gesteld over de rijksbijdrageregeling en daarbij verwezen naar de motie van mevrouw Lange-dijk-de Jong. Het concept van de rijksbijdrageregeling kan binnen enkele weken het land in voor nader overleg met de organisaties. Zoals gebruikelijk gaat er een afschrift van naar de Kamer, waardoor men ook hier kennis kan nemen van de inhoud.

De heer Staneke heeft een vraag gesteld over het onderzoek naar het functioneren van de projecten voor gecoördineerd bejaardenwerk. In het na-jaar van 1976 is daarmee begonnen. Met alle instellingen voor het gecoördineerd bejaardenwerk vinden evaluatiegesprekken plaats, waarin zowel de inzichten van functionarissen, cliënten, bejaarden die ook in de besturen vertegenwoordigd zijn, als die van de gemeentelijke en provinciale overheden verwerkt worden. Bij het ontwerpen van de rijksbijdrageregeling hebben de eerste gegevens ons zeker ten dienste gestaan.

De heer Van der Lek heeft de vraag gesteld, of het mogelijk is, dat een bejaarde, die in een verzorgingstehuis wenst te worden opgenomen, omdat hij maatschappelijk geïsoleerd is, een positief advies van de indicatiecommissie kan krijgen. Die vraag kan ik bevestigend beantwoorden. In de indicatiestelling is het element sociaal contact, sociale relaties, opgenomen. Ook al zou dit in een bepaald geval niet gerealiseerd kunnen worden, dan heeft de indicatiecommissie nog altijd de vrijheid en de verantwoordelijkheid om op basis van eigen inzichten – dat zou met name dat sociale element kunnen vormen – een positief advies uit te brengen inzake opname.

Mevrouw Gardeniers-Berendsen heeft gevraagd naar het inschakelen van bejaarden in bestuurlijke functies. Zij vraagt zich af, of bij de voorwaarden voor de bestuurlijke samenstelling van instellingen voor gecoördineerd bejaardenwerk, zoals die in de nieuwe rijksbijdrageregeling wordt omschreven, zekere bepalingen een plaats kunnen krijgen. Ik ben het met haar eens.

Het komt mij voor, dat in elke instelling voor gecoördineerd bejaardenwerk de bejaardenorganisaties ter plaatse bestuursverantwoordelijkheid dienen te dragen. Daarnaast is het denkbaar, dat ook andere disciplines zich in het bestuur van een instelling voor gecoördineerd bejaardenwerk doen vertegenwoordigen door een bestuurslid, dat tot de groep van bejaarden kan worden gerekend.

In dat opzicht wil ik ook positief reageren op het betoog van de heer Vellenga, die gepleit heeft voor het recht van de bejaarde op het meedoen met en meebeslissen over deze zaken, voorzieningen en beleidsconstructies. Ik ben het daar van harte mee eens.

Staatssecretaris **Van Dam**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal mij bij mijn beantwoording beperken tot bespreking van de moties, voorkomend op de stukken 10 en 11. Ook zal ik ingaan op enkele opmerkingen die daarover zijn gemaakt.

Over de motie-Scholten op stuk 11 is gesproken door mevrouw Van Leeuwen, mevrouw Kappeyne van de Coppello en de heren Van het Schip, Verbrugh en Vellenga. Kernvraag in deze motie is: kan de regeringsdoelstelling om er voor te zorgen, dat in 1985 voor 25% van de bejaarde bevolking een aangepaste bejaardenwoning beschikbaar is, eerder worden bereikt? In de Nota Bejaardenbeleid 1970 werd als taak gesteld: 60.000 aangepaste bejaardenwoningen in 5 jaar tijd, van 1971 tot en met 1975. Deze taakstelling is overtroffen door de bouw van 66.000 bejaardenwoningen. Dat zijn kleine woningen met f 400 extra rijkssteun per jaar en met aanpassingen voor bejaarden gebouwd. Een van de gronden waarom de motie is ingediend zal naar ik vermoed zijn, dat de nieuwbouw van bejaardenwoningen in 1976 is teruggelopen. De planning was en is 13.500 bejaardenwoningen per jaar; in 1976 zijn er ongeveer 6700 tot stand gekomen. De oorzaken hiervan zijn tamelijk gecompliceerd en het is niet gemakkelijk in de nieuwbouw dat streefgetal te halen. In het oosten, het zuiden en het noorden van het land zijn er gemeenten waar de 25% al is gerealiseerd. Aldaar is dus sprake van een marktverzadiging. Er is zelfs een aantal bejaardenwoningen dat niet meer aan bejaarden kan worden verhuurd. Deze woningen worden dan verhuurd aan andere alleenstaanden, wat natuurlijk niet de bedoeling is van die bouw. Het zou dan ook zinloos zijn om voor de gebieden, waarin deze situatie zich voordoet extra stimulerende

maatregelen te nemen ten einde het aantal aldaar te bouwen woningen te vergroten.

Het knelpunt zit, zoals in de gehele woningbouw, in het westen van het land, in de grote steden, dus in de randstad. Aldaar heeft de bouw van woningen überhaupt te maken met een aantal knelpunten, zoals gebrek aan grond. Zij worden ook veroorzaakt door stadsvernieuwing, wat een heel moeilijk proces is. Het heeft ook met de infrastructuur enzovoort te maken. Om dan toch in de nieuwbouw het streefgetal van 13.500 per jaar te halen zou betekenen dat wij de woningbouwprogramma's in het westen van het land voor een zeer groot percentage zouden moeten laten bestaan uit bejaardenwoningen, hetgeen zeer geforceerd zou zijn en ook ongewenst. De gemeentebesturen zouden daartegen stellig grote bezwaren hebben, omdat dezelfde knelpunten als voor bejaarden aldaar gelden voor gezinnen, alleenstaanden enzovoort. De planning moet dus evenwichtig blijven.

Betekent dat nu dat de doelstelling, dat 25% van alle bejaarden in 1985 in een aangepaste woning moeten kunnen wonen niet kan worden gehaald? Dat betekent het niet, omdat er tevens sprake is van een groeiende productie van voor bejaarden geschikte woningen in de vernieuwbouw. Dat ligt ook voor de hand. Juist in het oudere woningenbestand zijn veel kleine woningen die met een ingrijpende verbetering uitermate geschikt zijn te maken als bejaardenwoning. Dat blijkt ook uit de cijfers die zich op dit terrein laten zien. Naast de 6700 nieuw gebouwde bejaardenwoningen in 1976 zijn er in dat jaar ook ruim 5000 voor bejaarden geschikte woningen ingrijpend verbeterd. Voor 1977 zijn al beschikkingen afgegeven voor de ingrijpende verbetering van 6300 woningen. Daarmee komen wij ongeveer op het streefgetal van 13.500.

De conclusie moet dan ook naar mijn mening zijn dat in het kader van een gewijzigde verhouding in de woningbouw tussen een teruglopende nieuwbouw met een daartegenover toenemende vernieuwbouw, de vernieuwbouw ook behoort te worden opgenomen als productiebron van voor bejaarden geschikte woningen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de tot bejaardenwoningen verbeterde woningen thans op enkele punten bij de specifieke woningen uit de nieuwbouw achter staan. Ingrijpend verbeterde woningen ontvangen geen f 400 jaarlijks als extra rijkssteun. Omtrent de graad van aangepastheid bestaat

Van Dam

onvoldoende zekerheid. Zij worden na verbetering toegewezen aan bejaarden, maar of zij blijvend voor bejaardenwoningen worden bestemd is onzeker. Het is daarom gewenst, deze tot bejaardenwoningen verbeterde woningen op één lijn te brengen met de uit de nieuwbouw ter beschikking komende bejaardenwoningen. Daarnaast is het gewenst, een zodanige bouwstimulerende maatregel te treffen, dat de taakstelling van 13.500 woningen voor bejaarden in ieder geval wordt gehaald of kan worden overschreden, zodat de intentie van de motie-Scholten om vóór 1985 dat aantal te halen, kan worden gehonoreerd.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Geldt dat ook voor het westen als u die opzet kiest? Ik ben overigens gevoelig voor uw argumenten.

Staatssecretaris Van Dam: Ook in het westen; dat is althans de bedoeling. Het gaat erom, voor 25% van de bejaarden een aangepaste woning beschikbaar te hebben. Dit lijkt mij voor de randstad vóór 1985 in de nieuwbouw een onhaalbaar gegeven, gelet op de knelpunten, maar dit doet er in feite niet toe. Als wij ervoor kunnen zorgen, dat bij de ingrijpende verbetering van woningen in de steden óók aangepaste bejaardenwoningen ter beschikking komen, halen wij niet alleen die 25% in 1985, maar wordt dit doel wellicht eerder bereikt.

Het is daarvoor nodig, dat er wat betreft de subsidiëring voor de vernieuwingsmaatregelen worden genomen. Die maatregelen zijn er thans niet.

Voor nieuw te bouwen bejaardenwoningen, die aangepast zijn, wordt een extra bijdrage van f 400 per jaar gegeven. In feite is, sinds de invoering van het nieuwe huur- en subsidiebeleid, dit systeem achterhaald. Immers, in dit beleid kennen wij huur naar kwaliteit. De extra aanpassingen kunnen daar buiten worden gehouden, maar voor zover het inkomen van de bewoners tekortschiet om de overblijvende huur te betalen, geldt de algemene regeling voor individuele huursubsidie.

Die f 400 bijdrage wringt enigszins met het huidige huur- en subsidiebeleid. Daarom zou ik ervoor voelen – ik moet er met nadruk bij zeggen dat wat ik nu zeg, onder voorbehoud is omdat die regeling nog moet worden uitgewerkt en er ook nog interdepartementaal overleg onder andere met het Ministerie van Financiën moet plaatsvinden – een regeling in het leven te roepen die erop neer komt dat wij nieuw te bouwen woningen en vernieuw-

bouw gelijk stellen. Mijn voorkeur zou uitgaan tot het geven van een eenmalige bijdrage, bijvoorbeeld van enkele duizenden guldens, om aanpassingen te betalen; dat is dus een 100%-subsiëring van extra aanpassingen, die buiten de huurstelling blijven. Die aanpassingen hebben betrekking op het voor bewoning door bejaarden geschikt maken van zowel nieuwbouwhuizen als vernieuwouwhuizen. Voor de rest kan gewoon het systeem van het huur- en subsidiebeleid, huur naar kwaliteit, plus de individuele subsidie worden toegepast.

De voordelen van zo'n regeling zijn legio. In de eerste plaats gaat er een optimaal bouwbevorderend effect van dat subsidiebedrag uit. In de tweede plaats is er het subsidietechnisch op één lijn brengen van bejaardenwoningen uit de nieuwbouw en de vernieuwbouw. In de derde plaats is er het relateren van de subsidie aan de aanpassingen en voorzieningen in de woningen voor gebruik door bejaarden. In de vierde plaats worden die woningen blijvend bij voorrang bestemd voor bewoning door bejaarden. In de vijfde plaats past de regeling beter in het huidige huur- en subsidiebeleid.

Het spreekt vanzelf dat voor bestaande bejaardenwoningen, het jaarlijkse bedrag van f 400 aan subsidie gehandhaafd wordt omdat die nu eenmaal op basis van die regeling zijn gebouwd.

Ik hoop dat met deze benadering aan de wensen van de Kamer, zoals die neergelegd zijn in de motie-Scholten, is tegemoet gekomen.

De heer Tilanus (CHU): Komt u met al deze maatregelen – er is een heel scala van mogelijkheden, óók voor het westen van het land – aanmerkelijk eerder dan 1985 op die 25% van de bejaarden, die zo'n huisvesting zouden kunnen krijgen?

Staatssecretaris Van Dam: Ik denk het wel maar ik kan daar geen zekerheid over geven. Ik heb in de afgelopen drieënhalve jaar teveel geleerd om vooruit te lopen op het effect van een aantal maatregelen met betrekking tot het tempo.

Ik denk het wel, maar dat is eigenlijk alles wat ik ervan kan zeggen.

De heer Tilanus (CHU): De Staatssecretaris denkt het wel en hij streeft er ook naar.

Staatssecretaris Van Dam: Ik streef altijd naar het goede.

Wat in de motie op stuk nr. 10 wordt gevraagd is moeilijker te verwezenlijken, namelijk een planningssysteem voor serviceflats. Mijn collega Meijer

heeft er al op gewezen, dat een serviceflat naar zijn aard geen specifiek op bejaarden gerichte voorziening is. Talloze serviceflats worden ook door niet-bejaarden bewoond. De service die in verschillende woongebouwen wordt verleend is eindeloos gevarieerd, van bijna niets tot een complete verzorging. Serviceflats worden in de regel in de particuliere sector gebouwd, zonder overheidssteun, de meeste voor verkoop, sommige voor verhuur. De koop- of huurprijs houdt behalve een betaling voor het beschikbaar stellen van woonruimte ook een betaling in voor hetgeen vast in de service is geïnvesteerd. Daarnaast worden periodiek de variabele exploitatie- en onderhoudskosten in rekening gebracht.

De service – ik heb het al gezegd – is zeer uiteenlopend van aard. De drie belangrijkste elementen zijn doorgaans de volgende:

1. de medebeschikking over collectieve ruimten en voorzieningen; ruimten zoals een recreatiezaal, een eetzaal, logeerruimten, bergruimte en dergelijke en voorzieningen als een collectieve centrale verwarming, een centrale keuken, centrale warm-waterinstallaties, een centrale antenne, vuilafvoer en dergelijke;

2. huishoudelijke hulp, door versterking van al dan niet verplicht af te nemen warme maaltijden, onderhoud en het schoonhouden van exterieur en collectieve ruimten, eventueel ook van het interieur van de individuele flats;

3. persoonlijke hulp van verzorgende aard, zoals hulp bij het aankleden en het toilet maken, waarbij soms een deel van de kosten wordt omgeslagen en een ander deel door de afnemers bij voorbeeld per tijdseenheid wordt betaald.

Waar schuilen nu de moeilijkheden? De grootste moeilijkheden worden veroorzaakt door het verlenen van service in de vorm van het bieden van persoonlijke verzorging en de financiering daarvan. De bejaarden gaan in de serviceflats wonen, worden ouder, krijgen behoefte aan dit soort persoonlijke verzorging, kunnen die niet meer betalen en moeten dan een beroep doen op de Algemene Bijstandswet. Dat is het eigenlijke probleem van de serviceflats.

Welnu, Staatssecretaris Meijer heeft zojuist gezegd dat voor die problematiek een oplossing moet worden gevonden in het kader van de Wet op de bejaardenoord. Als die situatie zich voordoet, moeten controle en eventueel een vergunningensysteem worden toegepast op grond van de Wet op de

Van Dam

bejaardenoorden, zodat die waar dat onwenselijk is kan worden tegengegaan. Dan kunnen bij voorbeeld de bejaarden die verzorging nodig hebben worden overgebracht naar instituten die daarvoor eigenlijk zijn ingericht, als verzorgingstehuizen, verpleegtehuizen etc. Als die oplossing werkbaar is en gevonden kan worden – in het interdepartementaal overleg is gebleken dat daartoe zeker wel kansen bestaan – geloof ik dat er aan een regulering van de bouw van serviceflats in een eindeloze variatie voor bejaarden en niet-bejaarden geen aparte regelingen meer nodig zijn. Dan praten wij eigenlijk over normale volkshuisvesting, die natuurlijk valt onder de normale behoeftepeilingen in het land. De normale planning is daarop van toepassing. Ik geloof dan niet dat wij de extra wettelijke maatregelen die anders nodig zouden zijn behoeven te nemen, om de planning van serviceflats op nationaal niveau te kunnen regelen.

Mevrouw **Van Leeuwen** (ARP): Dat verhaal loopt wel rond. Staatssecretaris Meijer heeft echter toegezegd te willen proberen de koop-serviceflats onder het toezicht te brengen van de Wet op de bejaardenoorden. De vraag rijst nu natuurlijk in hoeverre dat mogelijk is. Zijn er niet een aanzienlijk aantal problemen te overwinnen?

Staatssecretaris **Van Dam**: Dan zal – ik kom nu een beetje in de winkel van mijn collega; als ik het fout zeg moet hij mij maar corrigeren – niet zo snel een beroep worden gedaan op de Algemene Bijstandswet. Heeft men een woning in eigendom, dan weet ik niet of een beroep op de Algemene Bijstandswet voor de service die wordt verleend zal worden gehonoreerd.

Mevrouw **Van Leeuwen** (ARP): Maar dat was niet het enige motief om een regeling te verkrijgen voor de serviceflats!

Staatssecretaris **Van Dam**: Ik kan natuurlijk niet over de motieven van anderen uitspraken doen. Ik heb al zoveel moeite met mijn eigen motieven.

Mevrouw **Van Leeuwen** (ARP): U kent de motieven van de heer Scholten zo langzamerhand zeer goed met betrekking tot allerlei zaken!

Staatssecretaris **Van Dam**: Het ging erom – ook met de heer Scholten heb ik er bij vorige gelegenheden over gediscussieerd – dat er serviceflats worden gebouwd buiten de planning van verzorgingstehuizen om, die in de praktijk als verzorgingsflats gaan fungeren,

waardoor het landelijke planningssysteem wordt doorbroken. Er wordt een oplossing gezocht in het kader van de Wet op de bejaardenoorden om die ontwikkeling te voorkomen. Zodra sprake is van persoonlijke verzorging, gelijkend op de verzorging in verzorgingstehuizen, moet men op grond van de wet kunnen ingrijpen, zodat het nationale planningssysteem van verzorgingstehuizen niet meer wordt doorbroken. Bestaat er, zo is mijn vraag, dan nog behoefte aan om voor datgene wat overblijft – een normale vorm van huisvesting – tot een apart planningssysteem te komen? Indien dat het geval is, kan men ook de vraag stellen, waarom geen apart planningssysteem moet worden ontworpen voor bijvoorbeeld koopwoningen die in de vrije sector worden gebouwd. Ten aanzien daarvan wordt immers ook per gemeente bepaald hoeveel van die woningen moeten worden gebouwd. Hetzelfde geldt uiteraard voor serviceflats of voor andere woonvormen die worden gerealiseerd. Het probleem zat in de financiering van de zorg in de serviceflats. Mijn collega Meijer heeft een weg aangewezen om dat probleem op te lossen. Ik meen dat wat in de motie-Scholten, voorkomende op stuk nr. 10, wordt gevraagd, niet meer de kracht heeft die oorspronkelijk was bedoeld. Ik dring er daarom bij de indieners op aan haar in te trekken.

Mevrouw **Gardeniers-Berendsen** (KVP): Misschien had het moeten worden gezegd, toen Staatssecretaris Meijer nog aan het woord was, maar juist het feit dat beheerders van bejaardenoorden vragen om toelating op grond van de Wet op de bejaardenoorden veroorzaakt de misère. De gemeenten hebben de serviceflats immers aangevaard en laten bouwen. Het is dan een vicieuze cirkel.

Staatssecretaris **Van Dam**: Ik meen dat dit niet het geval is. Het zou een ongewenste ontwikkeling zijn als serviceflats die bestaan of die nieuw zullen worden gebouwd in de praktijk na verloop van tijd zullen gaan fungeren als een soort van alternatief verzorgingstehuis, omdat de bejaarden ouder worden, meer verzorging nodig hebben en een beroep doen op de Algemene Bijstandswet. Dat zou de nationale planning op het gebied van de verzorging van bejaarden doorbreken. Er wordt thans gezocht naar een oplossing, die mijns inziens binnen bereik is. Op basis van de Wet op de bejaardenoorden kunnen wij besluiten dat niet te doen. We zeggen dan: Wij gaan niet, zodra er sprake is van per-

sonlijke verzorging zoals die normaliter wordt verleend in verzorgingstehuizen, akkoord met een dergelijke verzorging in serviceflats. Wij wijzen dat af op grond van de Wet op de bejaardenoorden. In de praktijk betekent dat dat de mensen de serviceflat zullen moeten verlaten en naar een verzorgingstehuis of verpleegtehuis zullen moeten gaan. Dan blijft normale huisvesting over. De vraag is, of er dan argumenten zijn te bedenken om bij voorbeeld een vergunningenbeleid te creëren, waarvoor aparte maatregelen nodig zijn, om dat aan banden te leggen. Wij doen dat ook niet bij andere vormen van huisvesting.

Mevrouw **Gardeniers-Berendsen** (KVP): Uw redenering is sluitend, maar de oplossing zie ik nog niet. Het zal er wel op neerkomen dat de serviceflats in Nederland straks automatisch zullen vallen onder de wet en dus vermoedelijk gedeeltelijk ook onder de Algemene Bijstandswet.

Staatssecretaris **Van Dam**: Neen, want het alternatief is om ervan uit te gaan dat de mensen die in die bepaalde serviceflats wonen daarin eigenlijk niet meer thuishoren, maar thuishoren in een verzorgingstehuis, of in een verpleegtehuis. Zij zullen daarin dan ook moeten worden geplaatst. De serviceflats zullen moeten worden teruggebracht tot een normale vorm van huisvesting, zoals zij oorspronkelijk zijn opgezet.

□

Staatssecretaris **Hendriks**: Mijnheer de Voorzitter! In mijn bijdrage, die gezien de discussie van gisteren in deze Kamer summier kan zijn, zal ik mij hoofdzakelijk richten tot de heer Tilanus. Met de heer Tilanus onderschrijf ik uiteraard het belang van de plaats van de gerontologie in de opleiding en bijscholing van artsen en verpleegkundigen. Het is waarachtig niet voor de eerste keer, dat ik dit in dit huis belijd. Ik teken hierbij aan, dat reeds nu artsen en verpleegkundigen in hun opleiding regelmatig met deze zaak worden geconfronteerd. In overleg met de Landelijke Huisartsenvereniging, de organisaties van verpleegkundigen en wellicht ook met de Nationale Ziekenhuisraad zal ik deze zaak toch nog een keer entameren.

Mijnheer de Voorzitter! Er is geen twijfel over mogelijk dat de zorg voor de bejaarden in ieder geval behoort bij het takenpakket van de eerste lijn, nader gepreciseerd: bij het takenpakket van de huisarts. Wat betreft het in financieel opzicht mogelijk maken van

dit soort activiteiten, hecht ik eraan te stellen dat naar mijn stellige overtuiging dit soort zorg voor onze bejaarden is begrepen in het huidige tarief, zoals dat door de sociale verzekeringen wordt uitgekeerd aan de huisartsen. Ik wil hierover nog een keer spreken met de Landelijke Huisartsenvereniging, maar ik meen dat het vanzelfsprekend dat de arts in zijn eigen praktijk bepaalde risicogroepen onderkent. Tot die risicogroepen behoort bepaald ook de groep van bejaarden. Als het al niet een periodiek onderzoek is, meen ik toch dat de arts ernaar moet streven om in ieder geval met een bepaalde regelmaat zijn bejaarde patiënten onder de loep te nemen.

In datzelfde kader plaats ik de opmerkingen van de heer Tilanus over preventieve sociaal-psychiatrische hulp aan bejaarden. De heer Tilanus heeft gelijk, dat deze hulp zal moeten worden ingeschakeld. Dat kan echter alleen maar in het kader van een grondig algemeen onderzoek om te voorkomen dat bepaalde verschijnselen uit hun verband worden gelicht, hetgeen onder bepaalde omstandigheden zou kunnen leiden tot onaantoonbare consequenties.

De heer Tilanus en ook de heer Vellenga hebben gisteren gesproken over een achterstand op het gebied van bedden voor geestelijk gestoorde bejaarden. Zij hebben daarbij bedoeld op de door mij op stuk nr. 16 verstrekte cijfers. Op 1 januari 1976 waren ruim 13.000 specifieke bedden aanwezig voor geestelijk gestoorde bejaarden. De behoefte in 1980 werd op dat moment geraamd op ongeveer 19.500. Er is dus sprake van een gat van ongeveer 6000 bedden. Wij zijn echter inmiddels ruim een jaar verder, maar ik kan de Kamer op dit ogenblik niet het exacte getal geven van de aanwas in beddental gedurende het afgelopen jaar. Als de Kamer er prijs op stelt, ben ik graag bereid dat zo snel mogelijk na deze zitting te doen. Naar mijn gevoel zal het streefgetal – de behoeftenraming van 19.500 in 1980 – wel gehaald worden.

In dit verband heeft de heer Tilanus aangedrongen op spoed met de realisering van de verstrekkende dagbehandeling in verpleeghuizen. Hij vraagt beslissingen. Ik dacht dat ik mocht verwijzen naar mijn brief die ik ongeveer twee weken geleden heb gezonden aan deze Kamer, waarin ik meedeelde dat ik in overleg met mijn ambtgenoot van Sociale Zaken in principe een positieve beslissing in die zaak heb genomen. Achter de realisatie zet ik de on-

der omstandigheden grootst mogelijke spoed. Ik duid er wel op dat daarvoor nog enige formaliteiten vervuld dienen te worden. Een ervan is dat het College voor Ziekenhuisvoorzieningen in dit kader zo snel mogelijk een spreidingsplan ter advies aan mij zal moeten voorleggen. Ik heb de periode sinds het versturen van voornoemde brief benut om mij met dat college in verbinding te stellen en te vragen om op de kortst mogelijke termijn dat advies aan mij voor te leggen.

Inventariserend kan ik zeggen dat er op dit ogenblik 24 inrichtingen zijn waarin dagbehandeling wordt gegeven. Daarnaast zijn er 17 inrichtingen die bouwkundige voorzieningen hebben, zodat er te zijner tijd dagbehandeling gegeven zal kunnen worden. Naar mijn mening zou die dagbehandeling uiterlijk op 1 juli van dit jaar gerealiseerd moeten zijn. Ik voeg eraan toe: of zoveel eerder als mogelijk is.

De heer Tilanus en anderen hebben opmerkingen gemaakt over de 'grote' onderlinge samenhang tussen de diverse voorzieningen, met name bij de indicatiestelling voor opname in, hetzij bejaardentehuizen, hetzij verpleeginrichtingen. De heer Tilanus heeft daarover zelfs een motie ingediend. Mijn ambtgenoot van CRM en ik zijn het in grote lijnen eens met de opvattingen van degenen die deze motie hebben ingediend. Dat betekent overigens niet dat die samenhang alleen bereikt zou kunnen worden via het instellen van één indicatie-orgaan voor bejaardenoorden en verpleegtehuizen. De samenvoeging stuit zowel op juridische als op praktische bezwaren. Ik ben daarop al eens tijdens een OCV uitvoerig ingegaan. Dat wil niet zeggen dat daarom samenwerking op plaatselijk en/of regionaal niveau tussen twee instituten, die onderscheidenlijk de indicatie stellen, niet gewenst of mogelijk zou zijn. De interdepartementale stuurgroep-bejaardenbeleid heeft besloten een sub-commissie in het leven te roepen. Die sub-commissie draait al en wel met als doel de afstemming van de indicaties. Dat is een belangrijke stap vooruit op dit gebied.

Het uitgangspunt daarbij is, dat een samenhang noodzakelijk is tussen de indicatiestelling voor een bejaardenoord en de indicatiestelling voor een verpleeginrichting, mede geleid op de mogelijkheden tot verplaatsing van het ene naar het andere instituut of terug. In die commissie hebben ook mensen zitting – dat spreekt vanzelf – die beschikken over een grote praktische ervaring op dit gebied. Ik voeg

daaraan ten slotte nog toe dat wij natuurlijk straks hieromtrent ook nog eens het advies zullen inwinnen van de Centrale raad voor de volksgezondheid en van de Centrale commissie voor de bejaardenoorden.

Als ik de motie van de heer Tilanus in het licht van het voorgaande mag beoordelen, dan concludeer ik dat die motie feitelijk kan worden gezien als een ondersteuning van het door ons gevoerde beleid. Ik waag het derhalve niet daar enig bezwaar tegen aan te tekenen.

Mijnheer de Voorzitter! Vervolgens is gesproken over de eventueel wenselijke korte observatie, voorafgaand aan opname in een instituut. Ik neem aan, dat de betrokken geachte afgevaardigde alleen maar doelt op de opname in een verpleegtehuis. Ik kan mij niet voorstellen, dat de heer Tilanus ook denkt aan observatie vóór opname in een bejaardenoord.

De heer **Tilanus** (CHU): Ik heb met opzet het woord 'observatie' gebruikt. Het behoort voor mij niet te betekenen, dat opname volgt. Het kan ook een poliklinische observatie zijn. Het gaat mij erom, dat er een deskundig team is – een geriater en een aantal anderen – dat iemand geheel 'doorlicht' voordat tot een definitieve opname wordt geadviseerd. Ik vind het niet zo belangrijk, of het gaat om opname in een verpleegtehuis of in een ziekenhuis. Het gaat mij erom, dat het gebeurt door een deskundig team.

Staatssecretaris **Hendriks**: Ik ben erkentelijk voor deze verduidelijking, want dit kan mijn betoog bekorten. Ik hecht eraan, nog eens te zeggen dat ik ook wat het opnemen ter observatie betreft de uiterste terughoudendheid zou willen betrachten – in zijn algemeenheid – mede om te voorkomen, dat de bejaarden eerst naar een ziekenhuis en daarna eventueel naar een verpleeginrichting moeten gaan, met alle bezwaren die een overplaatsing, zeker op deze leeftijd, meebrengt. Ik onderschrijf de stelling van de heer Tilanus, dat een 'screening' door een geriatrisch geschoolde arts, in een verpleegtehuis, voordat opname plaatsvindt, mij zeer wel mogelijk lijkt, zij het dat wij moeten waken tegen overdaad in deze zin, dat de accommodatie in een verpleegtehuis niet van dien aard mag zijn, dat het weer een beetje op een ziekenhuis gaat lijken. Overigens gaat 50% van de somatisch zieken thans reeds rechtstreeks van huis naar het verpleegtehuis. In de sector van de geestelijk gestoorde bejaarden is de screening waarover de heer Tilanus

Hendriks

spreekt uitermate gewenst. Het zal hem als medicus bekend zijn dat vele symptomen die zouden kunnen duiden op een geestelijke stoornis toch zijn terug te voeren op somatische aandoeningen. Bij ongeveer 20% van het aantal bejaarden als hier bedoeld doet zich dit voor. Het is bijzonder navrant, te moeten ervaren dat mensen met een bepaald etiket ergens worden ondergebracht, terwijl langs heel andere wegen en met totaal andere middelen wellicht oplossingen voorhanden zijn. In dit kader zijn mij vele voorbeelden bekend.

De heer **Tilanus** (CHU): Waarbij dan zelfs de somatische afwijkingen niet eens worden ontdekt!

Staatssecretaris **Hendriks**: Precies! Dat is het trieste van deze hele situatie. Vandaar dat ik deze opmerking even wilde maken.

In dit verband is in deze Kamer enige malen gesproken over de kwestie van het specialisme geriatrie. Mevrouw Haas-Berger c.s. hebben daaromtrent een motie bij deze Kamer ingediend. Verleden jaar heb ik gezegd – en ik neem daarvan geen woord terug – dat ik er persoonlijk bijzonder van overtuigd ben dat er een specialisme geriatrie zou moeten komen. Bij de voorliggende motie wil ik nochtans enige opmerkingen maken, deels van formele, en deels van praktische aard. De motie verzoekt de Regering onder andere, medewerking te verlenen aan het tot stand komen van het specialisme geriatrie. Ik wijs erop dat de Regering te dezen geen bevoegdheden heeft. Zij zijn immers, zoals de Kamer bekend is, voorbehouden aan het Centraal college, waarvan een ambtelijk waarnemer aanwezig is.

Vervolgens teken ik aan dat in de kring van de beroepsbeoefenaren – ik mag dit toch wel zeggen in deze Kamer – op dit moment bepaald nog geen eenstemmigheid bestaat met betrekking tot de wenselijkheid van dit eventueel nieuw in te stellen specialisme. Daarbij doen zich natuurlijk wat praktische problemen voor, zoals de vraag of bij een optreden van een eventueel erkend geriater de neuroloog en de internist moeten wijken en de vraag vanaf welke leeftijd de geriater de aangewezen specialist zou zijn. Begint dit met de AOW, of zou het misschien wat vroeger of later kunnen zijn? Ik weet het niet. In dit spanningsveld bewegen zich onder andere de discussies.

De motie spreekt vervolgens over een aparte geriatrie afdeling in een

ziekenhuis. Ik zou daarmee zeer wel kunnen leven, als dat – ik kom terug op wat ik zojuist heb opgemerkt – maar niet onnodige plaatsing of overplaatsing met zich brengt van patiënten in ziekenhuizen, gevolgd door overplaatsing naar elders.

Ik wil toch nog een keer mijn eigen standpunt in deze zaak heel duidelijk stellen. Mijn vertegenwoordiger in het Centraal College, dat ik zojuist noemde, heeft de opdracht gekregen te bevorderen, voor zover dat binnen onze middelen mogelijk is, dat de geriatrie als apart specialisme wordt erkend. Ik meen dat ik hierin op dit ogenblik volstrekt duidelijk ben. Mijn voorkeur gaat er voorshands naar uit, dat de hulp aan bejaarden door de geriater voor zover mogelijk poliklinisch wordt verstrekt en dat opname in een ziekenhuis voor dit doel tot het uiterste dient te worden beperkt. In het aantal ziekenhuizen dat over een geriatrie afdeling zou dienen te beschikken, wil ik bovendien duidelijk enige beperkingen leggen.

Gezien deze formele maar ook praktische bezwaren meen ik dat ik vrij duidelijk stelling genomen heb ten opzichte van het probleem als zodanig. Vervolgens meen ik, dat het juist is als ik in het licht daarvan mevrouw Haas-Berger en de haren vraag de indiening van de motie opnieuw in overweging te nemen.

Ik rond af, mijnheer de Voorzitter. De heer Tilanus, mevrouw Kappeyne en anderen hebben enige opmerkingen gemaakt met betrekking tot de sterfensbegeleiding van bejaarden. De terminale zorg is een bijzonder belangrijke zaak. Eerder heb ik daarover in deze Kamer gesproken; als ik mij wel herinner, in verband met het negatieve advies dat de Ziekenfondsraad verleden jaar heeft opgesteld met betrekking tot deze materie. Ik heb toen overwogen – en dat ook in deze Kamer meegedeeld –, of hieromtrent niet een advies zou moeten worden gevraagd aan de Gezondheidsraad. Ik heb gemeend dat ik dat in die zin zou moeten kort sluiten, dat ik de zaak zou moeten bespoedigen. Ik kan de Kamer mededelen dat alreeds een projectgroep fungeert op het departement, onder leiding van de directeur-generaal van de Volksgezondheid, welke projectgroep de terminale zorg opnieuw bekijkt. Daarin is natuurlijk ook een belangrijke inbreng voor lieden van buiten het departement die vanuit de praktijk ook in hoge mate bij deze zaak zijn betrokken. Ik hoop, zodra het onderzoek van de projectgroep tot resultaat leidt, daarvan de Kamer mededeling te doen.

□
Staatssecretaris **Mertens**: Mijnheer de Voorzitter! Over de flexibele pensionering is gesproken door de geachte afgevaardigden de heer Van der Lek, die met name een stellingname verwachtte, de heren Verbrugh en Vellenga. Op de zeer grote problemen van de flexibele pensionering zijn wij uitvoerig ingegaan in de nota. Ik verwijs naar de bladzijden 57 tot 60. De flexibele pensionering vormt in feite een onderdeel van het gehele pensioenvraagstuk. Bij flexibele pensionering kan men ook denken aan vervroegde pensionering, vervroegd uittreden en functioneel leeftijdsontslag. Het zijn aspecten van dezelfde grote problematiek. Het probleem van de flexibele pensionering en de flexibele pensioenleeftijd maakt onderwerp van studie en beraad uit in het aan de gang zijnde pensioenoverleg in de Stichting van de Arbeid. De pensioencommissie beraadt zich zowel over de individuele wijziging van de pensioengerechtigde leeftijd als over de groepsgewijze vervroegde pensionering.

Naar aanleiding van het rapport van de drie externe deskundigen over de mogelijkheid van vervroegde pensionering op basis van vrijwilligheid heeft de Regering besloten tot experimenten met vervroegd uittreden in de sector van het onderwijs en de sector van de bouw. Deze experimenten zullen zorgvuldig worden getoetst en begeleid in overleg met het bedrijfsleven. De Regering, en met name de bewindslieden van Sociale Zaken, hecht grote waarde aan de ervaringen die met deze experimenten zullen worden opgedaan, juist omdat zij in belangrijke mate berusten op vrijwilligheid.

In de derde plaats is de vervroegde pensionering bij voortdurend aan de orde in relatie tot de werkgelegenheid en het werkloosheidsprobleem. Als de heer Verbrugh vraagt om een coördinatie op dit punt, maar dan in een breder verband, kan hij dat coördinatiepunt automatisch vinden op het departement van Sociale Zaken, waar deze zaken nauwkeurig worden bijgehouden. Daarmee vermeld ik de huidige stand van zaken op het terrein van de zo genaamde flexibele pensionering zeer summier, maar ik moet het wel beknopt houden. De heer Verbrugh heeft daarbij aangesneden dat het hem welkom zou zijn een systeem van pensionering in te voeren van vrijwillige, waardevaste pensioenverzekering. Hij meende dat het de Staatssecretaris niet zou verwonderen dat hij dit probleem aan de orde stelde, dat reeds eerder aan de orde is gesteld in het ka-

Mertens

der van behandeling van de nota over de VOV. Over deze kwestie heb ik toen aan de Kamer een brief geschreven, welke als bijlage 2 is gevoegd bij het verslag inzake het mondelinge overleg de dato 17 december 1975 over de VOV, stuk 13 423, nr. 9. Zoals in die brief tot uitdrukking kwam, kan een dergelijke verzekering niet anders dan door omslag worden gefinancierd, hetgeen bij een vrijwillige verzekering niet mogelijk is. Er is namelijk geen garantie dat de groep premiebetalers voldoende groot blijft om de pensioenpremies op te brengen. Overigens meen ik dat ik niet in een herhaling van de discussie over de nota VOV behoefte te vervallen.

De heer Vellenga heeft gevraagd of er nog iets nieuws te vertellen is van het front van het pensioenoverleg. Ik dacht van wel. De pensioencommissie van de Stichting van de Arbeid is doende een analyse op te stellen betreffende een aantal alternatieve pensioenregelingen met de daarbij behorende kosten. Daarover wordt ook overlegd met het Centraal Bureau voor de Statistiek en met het Centraal Planbureau. Een en ander wordt neergelegd in een derde interimnota. De eerste interimnota ging over de grote lijnen en de tweede over de uitvoeringsorganisatie. Verwacht mag worden dat de derde interimnota binnenkort zal verschijnen.

De heer **Vellenga** (PvdA): Voor 1 april?

Staatssecretaris **Mertens**: Ik durf geen datum te noemen omdat ik uiteraard afhankelijk ben van de werkzaamheden van de pensioencommissie van de Stichting van de Arbeid. Ik moet erbij zeggen – en dat is belangrijk – dat deze interimnota aan de achterban der onderscheidenlijk erbij betrokkenen zal worden voorgelegd. Beslissingen op dat punt zijn bijzonder waardevol. Ten einde haar arbeid zo gericht mogelijk te kunnen aanpakken heeft de commissie in dit stadium behoefte aan een uitspraak van die achterban over de toekomstige pensioenregeling en wel op het punt van het oudedagpensioen. Men beperkt zich daartoe dus in het bijzonder.

Er zal een duidelijke keuze moeten worden gedaan uit een aantal oudedagpensioenregelingen op grond van de wenselijkste pensioenuitkomsten in relatie tot de kosten. Doel van het derde interimrapport is het materiaal te verschaffen dat een dergelijke keuze mogelijk maakt. Met het verschijnen van het derde interimrapport en vooral met de op basis van dat rapport te ne-

men beslissingen zal het pensioenoverleg wederom belangrijk zijn gevorderd. Ik kan de heer Vellenga zeggen, dat er bij voortduring met voortvarendheid in deze commissie wordt gewerkt. Op zich zelf vordert men dus. Waarnemers van het departement in de commissie begeleiden het geheel. Het heeft belangrijke betekenis voor het voorbereidende werk dat op het Departement van Sociale Zaken zal dienen te gebeuren, omdat de problematiek onvoorstelbaar ingewikkeld is. Men kent in Nederland tal van pensioensystemen om nog maar niet te spreken over de pensioensystemen in relatie tot de overheidspensioenen. Ik zou nog een aantal onderwerpen kunnen noemen die worden bestudeerd, maar zal dat niet doen om de vergadering niet langer op te houden.

De heer Van der Lek heeft in het kader van het pensioeninkomen gezegd, dat wij zijns inziens eigenlijk moeten toewerken naar een gelijk basisinkomen voor iedereen, al zal dit niet op korte termijn mogelijk zijn. De Regering heeft bij verschillende gelegenheden te kennen gegeven, dat zij op dit moment weinig heil ziet in deze gedachte. Ik mag in dezen verwijzen naar de memorie van toelichting op de begroting van Sociale Zaken voor 1977 waarin heel nadrukkelijk staat, dat de Regering niet van plan is om vrijwillige werkloosheid financieel mogelijk te maken. Deze stelling houdt impliciet in, dat de Regering de gedachte van een gelijk basisinkomen van iedereen niet onderschrijft.

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Van Leeuwen, de heer Verbrugh, mevrouw Kappeyne van de Coppello en de heren Vellenga, Van der Lek en Staneke hebben veel aandacht geschonken aan de motie-Staneke c.s. over de koppeling van AOW-pensioen en minimumloon. In de openbare commissievergadering van 26 april 1976 heb ik – overigens in het voetspoor van mevrouw Van Leeuwen – de motie zeer voorbarig genoemd. Ik handhaaf dit oordeel evenals, naar ik heb begrepen, mevrouw Van Leeuwen. Men heeft mij om een duidelijke uitspraak gevraagd. De heer Staneke heeft mij verweten, dat ik in de openbare commissievergadering met een gesloten mond heb gesproken. Hij heeft het erg vriendelijk gezegd, zodat ik zijn opmerking niet als pijnlijk heb ervaren.

Nu hij een poging heeft gedaan mij de mond open te breken wil ik vooropstellen, dat wij het in deze kwestie in wezen hebben over de netto-netto problematiek. Die problematiek speelt een rol in het kabinetsbeleid ten aanzien

van de sociale minima in het algemeen. Het gaat niet alleen om de relatie AOW/minimumloon maar ook om de andere volksverzekeringen, zoals AWW, de AAW en ook om de vloer in de werknemersverzekeringen en om de normen in de bijstandswet. Voorts is dat totale samenhangende beleid een onderdeel van de 1%-operatie.

De ontwikkeling van de AOW in relatie tot het minimumloon, waarop de motie betrekking heeft is dus één aspect van dit samenhangende vraagstuk. Ik acht het onjuist, dat op dit onderdeel geïsoleerd uitspraken worden gedaan. Binnenkort zal de Kamer zoals bij brieven van 19 januari (13 951, nrs. 26 en 27) door de Minister-President en de Minister van Sociale Zaken is medegedeeld, in het complexe vraagstuk van de kostenbeheersing en de kostenbeperking een nadere beslissing nemen. Voor zover het netto-netto-vraagstuk hierbij betrokken is, gaat het er niet om de bestaande koppeling tussen minimumloon en sociale minima ten principale te doorbreken. Veel meer moet worden beslist over de vraag of en hoe ongewenste neveneffecten van het automatisme van deze koppeling kunnen worden voorkomen. Behoudens mijn ernstig bezwaar tegen een geïsoleerde behandeling van de relatie AOW-minimumloon, constateer ik dat aan dit belangrijke aspect van de netto-netto problematiek in de motie voorbij wordt gegaan. Daarom moet ik de aanvaarding van deze motie ontraden.

□

Minister **Van Doorn**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil eerst een punt oppakken dat hier eigenlijk zou moeten worden beantwoord door de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, de heer De Jong. Deze kon echter tot zijn spijt hier vandaag niet zijn. Ik zal zijn mededelingen hier voorlezen. Het zijn antwoorden op vragen die mevrouw Cornelissen heeft gesteld.

In het kader van de Wet op het voortgezet onderwijs, zal de tot het middelbaar beroepsonderwijs behorende dagopleiding bejaardenverzorgenden worden ontwikkeld. Met het oog daarop zijn reeds aan een aantal scholen voor middelbaar sociaal-pedagogisch onderwijs, namelijk aan opleidingscholen voor gezinsverzorgsters, opleidingen tot bejaardenverzorgenden verbonden. Het streven is erop gericht dat er via het zogenaamde plan van scholen in 1978 24 dagopleidingen bejaardenverzorgenden zijn. Toelaatbaar tot die opleiding zijn bezitters van het diploma MAVO-4 en MAVO-3 en

V.l.n.r. de kamerleden Cornelissen, Gardeniërs-Berendsen en Van Leeuwen

bezitters van het diploma LBO met twee vakken op C-niveau en vier vakken op B-niveau. Deze gang van zaken past in de gehele ontwikkeling van het middelbaar beroepsonderwijs in het algemeen. Deze ontwikkeling gaat immers in de richting van brede opleidingsmogelijkheden in dagopleidingsverband voor de 16- tot 19-jarigen, aansluitend op de eerste cyclus van het voortgezet onderwijs. Hierop doelde Staatssecretaris De Jong, zo laat hij mij weten, tijdens de openbare commissievergadering van 26 april 1976. Verdere scholing in dienstverband, dat wil zeggen, het richten van een geschoolde op de concrete functie, die vervuld moet worden, in service-trainingen, bijscholing van in functie zijnde beroepsbeoefenaren zijn geen zaak van Onderwijs en Wetenschappen, dat immers de reguliere basisopleidingen dient te verzorgen, maar van de beroepsbeoefenaren en het vakministerie zelf. De totstandkoming van dagopleidingen voor 16- tot 19-jarigen laat onverlet de behoefte bij ouderen aan opleiding en scholing. Zoals bekend hecht de Regering grote betekenis aan het onderwijs voor volwassenen. Het is dan ook zeker niet zo, dat met de totstandkoming van dagopleidingen de part-time-opleidingen zullen verdwijnen. Wel kunnen zij inhoudelijk meer op de behoeften en mogelijkheden van de volwassen deelnemers worden afgestemd, omdat zij, anders dan wellicht tot dusverre het geval is, juist door de totstandkoming van bedoelde vakopleidingen in meerdere mate voor ouderen zullen gaan functioneren. Overigens moet het beleid ter zake nog

worden opgebouwd. Daarom zal mijn departement, zeker voorlopig, via de LSOB de part-time-opleidingen nog subsidiëren.

Tot slot nog enkele opmerkingen over de kwestie van de diploma's. Met betrekking tot de erkenning van de diploma's moet onderscheid worden gemaakt tussen maatschappelijke erkenning en erkenning in de zin van het verbinden van een civiel effect aan een diploma. De maatschappelijke erkenning is uiteraard een zaak van de desbetreffende beroepenvelden. Deze zullen een bepaald diploma en daarmee een opleiding wel op waarde weten te schatten.

Vanuit mijn eigen beleidssector zou ik hieraan het volgende willen toevoegen. Voor het CRM-beleid met betrekking tot salariëring wordt geen verschil gemaakt tussen afgestudeerden van de LSOB of van een school. Het verbinden van een civiel effect aan een diploma, bijvoorbeeld met het oog op de doorstroming naar andere opleidingen, is voor wat betreft Onderwijs en Wetenschappen alleen mogelijk voor het onderwijs, waarmee Onderwijs en Wetenschappen in het kader van deugdelijkheidseisen het wettelijk geregeld schooltoezicht of anderszins bemoeienis heeft. Over al deze zaken vindt regelmatig en op verschillende niveaus ambtelijk overleg plaats tussen de ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk.

De heer **Vellenga** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Stapt de Minister van dit onderwerp af of zal hij hierover meer vertellen?

Minister **Van Doorn**: Ik heb – zoals ik heb gezegd – een mededeling van de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen letterlijk voorgelezen. Wanneer de heer Vellenga vragen heeft, zal ik proberen deze te beantwoorden. Ik kan ze ook doorschuiven naar de Staatssecretaris, die dan daarop kan ingaan.

De heer **Vellenga** (PvdA): Het is een zeer gemakkelijke vraag, namelijk of wij een chronologisch overzicht kunnen krijgen van de verschillende contacten die tussen de beide ministeries hebben plaatsgevonden met betrekking tot deze materie en de actuele stand van zaken. Ik vraag dit ook in het licht van de punten die in de bedoelde petitie worden genoemd.

Minister **Van Doorn**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil het tot stand komen van zo'n overzicht bevorderen. Ik weet niet of alle contacten zo nauwkeurig zijn geregistreerd. Soms worden niet alle contacten genoteerd. Het is echter wellicht mogelijk en dan zal de vaste commissie – dat is praktischer dan de Kamer – hierover informatie van beide departementen krijgen.

Ik wil een paar opmerkingen maken naar aanleiding van de motie van mevrouw Van Leeuwen en enkele andere leden over het onderzoek. Tijdens de openbare commissievergadering van 29 maart 1976 is ten aanzien van de programmering van het wetenschappelijk onderzoek door mij toegezegd, dat de overheid graag met het Nederlands instituut voor gerontologie zal komen tot het opstellen van enkele overzichten, beleidsrelevant onderzoek, fundamenteel onderzoek en prioriteitenstelling bij deze onderzoeken. De Nederlandse Vereniging voor Gerontologie heeft deze suggestie overgenomen in haar brief van 27 augustus 1976 aan alle, wat ik nu maar noem, ISB-ministeries. Aan de Minister voor Wetenschapsbeleid stelt die vereniging een structuur en een inkadering voor, die de garanties dienen te scheppen dat de ontwikkeling van de gerontologie en van het gerontologisch onderzoek verder ter hand kan worden genomen. Deze voorstellen zijn onderwerp van bespreking geweest tussen de Minister voor Wetenschapsbeleid, de NVG en de ISB-ministeries.

De resultaten van het overleg kunnen, dunkt mij, met hele korte zinnen worden samengevat. Alle partijen zijn het eens over ongeveer de volgende doelstelling: er dient onderzoek te zijn op het gebied van de ouder wordende mens; het onderzoek dient meer dan op dit moment gecoördineerd en ge-

Van Doorn

programmeerd te gebeuren; onderzoek dient plaats te vinden op diverse voor de oudere mens van belang zijnde terreinen, waarbij de overheid in eerste instantie geïnteresseerd is in de beleidsrelevantie op lange en korte termijn, zonder dat daarbij het zuiver wetenschappelijk onderzoek wordt uitgesloten.

Nadat in het verleden vele mogelijkheden zijn beproefd en – naar nu wel moet worden vastgesteld – niet zijn geslaagd, wordt nu in overleg met alle betrokkenen een groep opgezet met een duidelijk afgebakende opdracht in de geest van de doelstelling, die ik zoëven formuleerde, welke groep dan binnen een bepaalde, niet al te lange, termijn – al zal het wel even moeten duren; zo'n zaak is ook niet zó simpel – haar arbeid zal moeten hebben verricht. Die zogenaamde planningsgroep zal tot taak hebben een plan voor wetenschappelijk onderzoek op te stellen. Een dergelijk plan wordt als een gekwalificeerd advies aan de Minister aangeboden. Zo'n advies dient dan door de Minister goedgekeurd te worden, indien deze dat ten minste wenst. Dat betekent dat, als hij dat doet, de financiering van het onderzoek in principe met zijn hulp gegarandeerd moet zijn.

In de gesprekken tussen de Minister voor Wetenschapsbeleid en de NVG is overeengekomen te kiezen voor een lichte en tijdelijke structuur. Daarbij dient wel te worden opgemerkt, dat de programmering en de coördinatie van het wetenschappelijk onderzoek als permanent worden gezien. Het gaat er bij het ontwerpen van een structuur om, of de middelen en instrumenten aangepast kunnen worden op het moment, waarop het noodzakelijk is. De planningsgroep, waarop ik doelde, die tripartite zou werken – onderzoekers, gebruikers en overheid – kan een goede start krijgen door een actief secretariaat in te stellen. Het lijkt mij nodig bij deze zaak. Dat secretariaat zal een algehele inventarisatie moeten verzorgen; op basis van deze arbeid kan deze planningsgroep vrij snel, hoop ik, komen met een programma van onderzoek. Over deze aanpak bestaat nu dus overeenstemming tussen de verschillende hierbij betrokken instanties.

Over het onderzoek heb ik, gelet op het tweede deel van de motie-Van Leeuwen, nog een andere mededeling. Ik onderschrijf de aan dat tweede deel van de motie-Van Leeuwen ten grondslag liggende gedachte, dat niet nu ad hoc voor de komende jaren die financiële middelen voor op zich zelf

staande projecten dienen te worden aangewend, die wij straks nodig zouden kunnen hebben – en waarschijnlijk nodig zullen hebben – voor de uitvoering van het onderzoekprogramma, dat wordt voorbereid. Overigens wil ik met behoud van de hoofdgedachte niet geheel en al uitsluiten – zo voorzichtig moet ik hier ook wel weer zijn – dat een onderzoek zo urgent kan blijken te zijn, dat dit bij voorrang ter hand genomen moet worden.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Kan ik hieruit de conclusie trekken, dat u mijn motie overneemt, ook met de termijn ingevuld en dat zij exact zo wordt uitgevoerd?

Minister Van Doorn: Ik ben blij, dat mevrouw Van Leeuwen die vraag stelt. Ik verzuimde te zeggen, dat ik haar motie als een aansporing en ondersteuning beschouw. Mevrouw Van Leeuwen heeft het over tien maanden. Dat lijkt mij wat optimistisch gesteld. Als ik mag aannemen dat mevrouw Van Leeuwen met de woorden 'bij de begroting' bedoelt het tijdstip waarop wij hier de begroting aan de orde hebben, dan scheelt dat wel enige tijd met het moment waarop de begroting wordt opgesteld.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Ik heb altijd een groot vertrouwen in de voorzitter van de Kamer dat wij vóór Kerstmis alle begrotingen hebben afgehandeld. Daarom heb ik gezegd: Omstreeks tien maanden. In de begroting willen wij een overzicht krijgen, aan de hand waarvan wij de prioriteitenstelling en de financiering kunnen vaststellen.

Minister Van Doorn: Uiterlijk bij de behandeling in deze Kamer zal ik de Kamer dan het nodige verstrekken.

De heer Tilanus (CHU): Niet bij de behandeling, maar bij de indiening van de begroting.

Minister Van Doorn: Neen, dat heb ik nu juist even willen aangeven. Mevrouw Van Leeuwen heeft de vriendelijkheid en ook de wijsheid gehad ons tien maanden te gunnen. Daarvan moeten wij nu niet ineens maken: Bij de indiening van de begroting.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): De begroting moet in juli al klaar zijn. Het gaat erom dat u ons tijdig, vóór de behandeling van de begroting, het stuk doet toekomen zodat wij bij de behandeling van de begroting zaken kunnen doen. Alleen zie ik nauwelijks voor u de mogelijkheid dat u op een verantwoorde wijze begrotingsposten kunt opnemen als u het stuk niet hebt. U krijgt de ruimte van mij, maar ik denk

dat u niet tot een verantwoorde begrotingsopstelling voor deze posten komt. Ik zou u toch willen aanbevelen mijn opmerking om het stuk in te dienen bij te begroting mee naar huis te nemen.

Minister Van Doorn: Wij hebben elkaar goed begrepen. Ik doe mijn best om vóór de begrotingsbehandeling, wellicht kort vóór de begroting de nodige gegevens ter zake van de Kamer te verstrekken, zodat erover kan worden gediscussieerd. In die zin begrijp ik dat de motie een ondersteuning en tegelijkertijd een aansporing is voor dit beleid.

Mevrouw Van Leeuwen (ARP): Ik heb nu na uw duidelijke toezegging geen behoefte overbodige moties te laten hangen en daarover te laten stemmen. Ik vind dat men een Minister die een duidelijke toezegging doet op zijn woord moet geloven. Ik trek deze motie dus in.

Aangezien de gewijzigde motie-Van Leeuwen c.s. (13 463, nr. 25) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Minister Van Doorn: Mijnheer de Voorzitter! Er is naar mijn mening nog een motie, die maar beter zou kunnen worden ingetrokken. Dat is de motie van mevrouw Gardeniers-Berendsen. Die motie zegt dat er nu een raad moet komen voor het bejaardenbeleid. De Regering wordt uitgenodigd om vooruitlopend op de totstandkoming van de kaderwetgeving een voorlopige raad voor het bejaardenbeleid te gaan instellen. Ik wil hierover graag een paar opmerkingen maken. Mevrouw Gardeniers in het bijzonder, maar ook andere leden van de Kamer, onder andere de heer Verbrugh, blijven de instelling van zo'n voorlopige raad bepleiten. Ik wil even aangeven welke stappen tussen maart vorig jaar en nu zijn gezet. De Kamer heeft dan wat meer informatie. Ik kan de Kamer mededelen dat over de gedachte, in die motie neergelegd, is gesproken in de ISB. Voorts is gesproken met de Nederlandse Federatie bejaardenbeleid, ambtelijk met de COSBO. Uiteraard hebben de betrokken bewindslieden hierover ook gesproken.

Hoe is de situatie op dit moment? Formeel en informeel wordt contact onderhouden met de NFB. Hierin zijn circa dertig organisaties vertegenwoordigd die diverse sectoren bestrijken, zoals maatschappelijke dienstverlening, intramurale zorg, bejaardenorganisaties, gezondheidszorg, wetenschap, vrijwilligerswerk enzovoort. Op grond van de wet op de bejaarden-

Van Doorn

oorden hebben wij sinds een paar jaar de CCB. Ook daarin is weer een groot aantal organisaties vertegenwoordigd, zoals de VNG, de COSBO, de NFB, ambtelijke deskundigen van CRM en andere ministeries. De CCB kan gevraagd en ongevraagd de coördinerend Minister inzake kwesties van bejaardenoorden adviseren. De CCB wordt tevens gehoord over ontwerpen van algemene maatregelen van bestuur en over ontwerpen van ministeriële verordeningen krachtens deze algemene maatregelen van bestuur. Als eigen ambtelijk adviesorgaan beschikt de rijksoverheid over de interdepartementale stuurgroep bejaardenbeleid. In die stuurgroep ontwerpen de vier participerende departementen hun gezamenlijk beleid. Gesteld kan worden, dat de genoemde overlegstructuren, waarbij heel wat mensen elkaar telkens ontmoeten, heel wat mogelijkheden bieden om een geïntegreerd bejaardenbeleid vorm te geven.

Wij weten nog niet welke structuren en verhoudingen tussen de centrale overheid en de gemeenten nodig zijn onder de werking van de komende kaderwet ten aanzien van deelterreinen zoals het bejaardenbeleid. Het kan zijn, dat de meeste beleidsmaatregelen bij de gemeenten of de provincies terecht komen. Ook is het mogelijk, dat voorlopig nogal wat beleidsonderdelen en -instrumenten voor een gedeelte centraal en voor een gedeelte gedecentraliseerd geregeld moeten worden. Het is niet alleen een vraag van deelwetgeving, maar ook een vraag van vormgeving, inhoud en omvang van decentralisatie op diverse terreinen.

Nu deze principiële discussie voor het gehele welzijnsveld nog gevoerd moet worden bij de behandeling van de kaderwet specifiek welzijn – om die kaderwet zo maar even te noemen – en later bij de invulling van dit systeem, en de precieze taken van de centrale overheid op het onderhavige terrein nog niet zijn aan te duiden, althans mij nog niet duidelijk voor ogen staan, zou men, indien men nu zou komen tot een voorlopige raad, daarmee vooruitlopen op een welzijnswetgeving voor het onderdeel bejaardenbeleid. In die zin zou het prematuur zijn.

De Regering heeft geruime tijd geleden aan de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid gevraagd, eens de hele situatie met betrekking tot de advieslichamen te bezien. Zoals de leden van de Kamer reeds zullen weten – ik heb, hoewel het rapport nog

niet helemaal is afgerond, het toevallig kort geleden vernomen – komt de adviesraad, naar aan te nemen is, tot de mening dat er moet worden aangedrongen op het betrachten van grote terughoudendheid bij het instellen van nieuwe permanente, externe adviesraden. Men dient na te gaan, zo zal naar ik aanneem de raad straks in het advies zeggen, of niet op andere wijze in de behoefte aan advies is te voorzien, bijvoorbeeld door een takenverbreiding van bestaande adviescolleges. Dat advies zal overigens nog wel door het kabinet beoordeeld moeten worden. Stelt men toch nieuwe raden of dat soort zaken in, dan dient ook te worden nagegaan of bestaande raden zouden kunnen worden opgeheven.

Ik acht het van groot belang, over zoiets het oordeel van de binnenkort in te stellen harmonisatieraad te kennen. Het ligt toch voor de hand dat wij een dergelijke raad, die is ingesteld met instemming van de Kamer, juist ten aanzien van zo'n terrein advies vragen. Dat lijkt mij de goede volgorde. Eerst moeten wij kijken waartoe de bespreking leidt die wij straks zullen hebben over de structuur van het welzijnsbeleid en het welzijnswerk volgens de kaderwet. Dan krijgen wij advies, nadat de Kamer en allerlei andere adviesinstanties, het concept kennend, hebben overlegd. Wat zullen wij moeten oppakken uit het zoëven door mij aangeduide advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid? Dat lijken mij de dingen die moeten gebeuren. Het is bekend dat het ontwerp voor de kaderwet zich bij de Raad van State bevindt. Het zal niet zo lang meer duren voordat het bij deze Kamer is. Dat lijkt mij de meest zinnige volgorde.

Mevrouw Gardeniers-Berendsen

(KVP): Ik heb lang moeten wachten met mijn interruptie. Die had nog betrekking op het betoog over hetgeen de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid had gezegd. Ik wilde toen eigenlijk niet zozeer een opmerking maken aan het adres van de Minister, maar aan dat van de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne. De Raad voor de gehandicapten heeft in hem een andere man ontmoet. Hij is later op het tapijt gekomen dan de Raad voor de bejaarden, ondanks de opmerkingen van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. De bejaarden hebben niet zoveel tijd om te wachten op de kaderwet.

Minister **Van Doorn**: Ik denk dat er nogal wel een gelegenheid zal zijn voor de Staatssecretaris van Volksge-

zondheid en Milieuhygiëne om nog eens kenbaar te maken waarom naar zijn mening destijds zo gehandeld moest worden. Ik ben van mening, dat het geheel verkeerd zou zijn nu weer te komen tot de instelling van een college. Ik heb ook ernstige bezwaren tegen de tekst van de motie, waarvan ik overigens niet weet of die gehandhaafd blijft. Mocht dat het geval zijn dan zou ik daarmee toch niet veel moeite hebben, omdat zij toch niet kan worden uitgevoerd. Ik denk echter dat de bedoeling van mevrouw Gardeniers zal zijn de tekst aan te passen, want 1 januari 1977 is alweer een aanmerkelijke tijd geleden.

In de motie staat: 'van mening dat voor het bereiken van een dergelijk geïntegreerd beleid een breed samengesteld adviesorgaan ten behoeve van de Regering en van de betrokken instellingen en organisaties onontbeerlijk is'.

Ik begrijp dat er een raad zou moeten komen die advies moet geven aan de betrokken instellingen en organisaties en tegelijk aan de Regering. Of men dat nu formalistisch noemt of niet, ik ben er niet voor zo peper en zout door elkaar te laten komen.

Terwijl de Kamer en de Regering zozeer voor decentralisatie zijn, is in de tekst op geen enkele manier sprake van de lagere overheden. Men gaat uit van de gedachte dat vooral de rijksoverheid zoveel mogelijk zou moeten vasthouden. Welnu, ik beveel de Kamer zeer dringend aan, deze gedachte terug te nemen.

Ik heb er allerminst bezwaar tegen dat wij straks, als wij de meest structurele punten, de kernpunten hebben bezien, bezien of wij in dit deelgebied toch moeten komen tot zo'n raad, maar dan een definitieve raad. Dan hebben wij ook de mogelijkheid dat per wet te doen en krijgen wij niet de buitengewoon vreemde situatie die zou worden geschapen door deze 'uitvinding', als ik het met alle respect even zo mag noemen. Nu is er een wettelijk adviesorgaan, de CCB. Hoe moet die, overigens onverplicht, straks haar adviezen inbrengen in de voorlopige raad? Het college kan helemaal niet daartoe worden verplicht. Het is een wettelijk adviescollege, dat zelf het recht en de plicht heeft, rechtstreeks adviezen uit te brengen aan de betrokken Minister. De motie is absoluut niet duidelijk. Ik meen dat wij dergelijke punten helder en duidelijk op een rijtje moeten hebben. Wij moeten niet zo maar even overgaan tot de instelling van een voorlopige raad.

Voorzitter

De beraadslaging wordt geschorst.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 18.50 uur.

Lijst van ingekomen stukken met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. zeven brieven van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, met de mededeling, dat zij zich in haar vergadering van 1 februari 1977 heeft verenigd met de haar door de Tweede Kamer toegezonden voorstellen van wet, gedrukt onder de nummers 14 100-I, 14 100-II, 14 100-III, 14 100 A, 14 100 F, 14 157 en 14 254.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven voor kennisgeving aan te nemen;

2°. een brief van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, ten geleide van het toetsingsverslag van de vijfde vergadering van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland-Suriname (13 893, nr. 6).

Dit stuk is al gedrukt en rondgedeeld;

3°. een brief van de Ministers voor Wetenschapsbeleid en van Economische Zaken, inzake het nationaal programma voor energie-onderzoek (13 250, nr. 5).

Deze brief is al gedrukt en rondgedeeld;

4°. een adres van R. van Vliet te 's-Gravenhage, met betrekking tot vrijstelling van militaire dienst;

Dit adres is gesteld in handen van de Commissie voor de Verzoekschriften;

5°. de volgende brieven e.a.:

een, van het Centraal Orgaan Samenwerkende Bejaardenorganisaties, met betrekking tot de behandeling van de Nota Bejaardenbeleid 1975;

een, van het gemeentebestuur van Rotterdam, voor vestiging aldaar van een EEG-instituut voor onderzoek en analyse;

een, van de vereniging van oud-leerlingen van de rijks middelbare school voor fruitteelt te Tiel, over de veront-rustende import van hardfruit;

een, van de Koninklijke Vereniging 'Onze Vloot', over de werkgelegenheid in de scheepsbouwindustrie;

een, van het college van bestuur van de universiteit van Amsterdam, over taak en bezoldiging van student-assistenten;

een, van het gemeentebestuur van Geervliet, over de aardgaslevering ten behoeve van de industrie;

een, van Van Leest Assurantiën BV, over de handelwijze van een ambtenaar der belastingen;

een, van de secretaris van het Wageningenootschap, inzake de positie van het Amsterdams Philharmonisch Orkest.

Al deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

6°. de volgende afschriften van brieven:

een, van de centrale directie van de PTT, gericht aan de voorzitter van de Stuurgroep Zuid-Holland-West, inzake het spreidingsbeleid;

een, van de huurdersverenigingen Woldendorp en Wagenborgen, gericht aan de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, om de eventuele huurverhogingen tot het uiterste minimum te beperken;

een, van de Stichting Kankerpreventie, gericht aan de Minister van Sociale Zaken, voor invoering van een volksverzekering preventieve gezondheidszorg.

Deze afschriften liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies.

